

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

**TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ YÖNETİCİLERİN FİNANSAL
OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: ORTA
KARADENİZ BÖLGESİNDE BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

Fikret Oğuz DİNCEROL

Danışman

Doç. Dr. Erdal YILMAZ

SAMSUN
2021

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım yüksek lisans yeterlik tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar 'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

26/05/2021

Fikret Oğuz
DİNCEROL

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: Turizm Sektöründeki Yöneticilerin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Orta Karadeniz Bölgesinde Bir Araştırma

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 26/05/2021 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 27

Tek kaynak oranı : % 5 çıkmıştır.

26/05/2021

Doç. Dr. Erdal YILMAZ

ÖZET

TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ YÖNETİCİLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: ORTA KARADENİZ BÖLGESİNDE BİR ARAŞTIRMA

Fikret Oğuz DİNCEROL
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans, Haziran/2021
Danışman: Doç. Dr. Erdal YILMAZ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yegane istihdam kaynaklarından ve döviz getirilerinden biri konaklama hizmeti veren turizm işletmeleridir. Konaklama işletmelerinin doğru ve güncel bilgilere sahip yöneticiler tarafından yönetilmesi, işletmenin ekonomik sürdürülebilirliği ve büyüme hedefleri açısından son derece önemlidir. Bu hedeflere ulaşmada temel yeteneklerden biri ise finansal okuryazarlıktır. Dünya genelinde yapılan bilimsel araştırmalar, finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasından kaynaklı ortaya çıkan finansal krizlerin sayısının gün geçtikçe arttığı yönündedir. İşletme yöneticilerinin finansal bilgi eksikliğinden kaynaklanarak verdikleri yanlış kararlar, işletmeye ekonomik açıdan önemli zararlara neden olabilmektedir. Araştırmalar gerekli finansal eğitimler ile finansal okuryazarlığın artırılması durumunda bu zararların önüne geçilebileceğini öngörmektedir.

Bu araştırmanın amacı; Orta Karadeniz Bölgesi'ndeki konaklama işletmesi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda, 226 adet yönetici ve işletme sahibine 43 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Anket formlarından elde edilen verilerle katılımcıların, finansal bilgi düzeyleri ile tutum ve davranışları tespit edilmiş, yatırım araçları, birikim, planlama ve bütçeleme konularındaki bilgi düzeyleri incelenmiştir. Elde edilen veriler yüzde/frekans gibi tanımlayıcı istatistikler ile ki-kare ve korelasyon testleri yardımıyla analiz edilerek yorumlanmıştır. Değerlendirme sonucunda eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte finansal okuryazarlık düzeyinde artış olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan yönetici/ işletme sahiplerinin finansal araçların etkin kullanımı, finansal terimlerin tanımları, mali tablolar ve yatırım araçları konusundaki bilgilerinin eksik veya yanlış olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların eğitim düzeylerinin finansal araçların kullanımı ve finansal terimleri bilme üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Katılımcıların yaşları ve cinsiyetleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Finans, Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Turizm, Konaklama İşletmeleri

ABSTRACT

DETERMINING THE FINANCIAL LITERACY LEVEL OF MANAGERS IN THE TOURISM SECTOR: A RESEARCH IN THE CENTRAL BLACK SEA REGION

Fikret Oğuz DİNCEROL

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Tourism Administration

M.A, June/2021

Supervisor: Associate Professor Dr. Erdal YILMAZ

Accommodation businesses are one of the largest sources of employment and foreign currency income in developed and developing countries. Management of accommodation businesses by managers with accurate and up-to-date information is extremely important for the economic sustainability of the business and its growth goals. One of the key capabilities in achieving these goals is financial literacy. Scientific researches conducted around the world shows that the number of financial crises caused by low levels of financial literacy is increasing day by day. Inaccurate decisions made by business managers due to a lack of financial information can cause significant economic damage to the business. Research predicts that these losses can be avoided if financial literacy is increased with the necessary financial training.

The aim of this research is to determine the level of financial literacy of the hospitality business managers in the Central Black Sea region. For this purpose, 226 managers and business owners have partaken in a survey consisting of 43 questions. The data obtained from the survey forms determined the level of financial information and attitudes and behaviors of the participants, as well as the level of knowledge on investment instruments, savings, planning and budgeting. The data obtained were analyzed and interpreted using descriptive statistics such as percentage/frequency and Chi-Square and correlation tests. As a result of the analysis of the data obtained from the survey, it was observed that the level of financial literacy increased with the increase in education level. It was found that the information of the managers/ business owners involved in the study on the effective use of financial instruments, definitions of financial terms, financial statements and investment instruments was incomplete or incorrect. Due to tests it has been observed that the education level of the participants has an effect on the use of financial instruments and knowing financial terms. There is no significant association observed between the age and gender of the participants and their financial literacy level.

Keywords: Finance, Financial Literacy, Financial Education, Tourism, Accommodation Establishments

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca hiçbir zaman yardımını esirgemeyen, bilgi birikimi ve tecrübeleriyle bana tez süresince sürekli yardımcı olan kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Erdal Yılmaz'a, uygulama kısmındaki yardımlarından ve desteğinden dolayı Öğr. Gör. Murat Tekbalkan'a teşekkür ederim.

Asla hakkını ödeyemeyeceğim, nice fedakarlıklar ve emekler ile bizi büyüten ve okutan aileme; annem ve ilk öğretmenim Kerime Dincerol'a, tezimde olduğu kadar hayatımın her alanında her zaman destek olan babam ve sayın hocam Öğr. Gör. Cem Dincerol'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: FİNANSAL OKURYAZARLIK VE TURİZM SEKTÖRÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	2
1.1. Finans Kavramı ve Tanımı.....	2
1.2. Okuryazarlık Kavramı	3
1.3. Finansal Okuryazarlık Kavramı	4
1.4. Finansal Okuryazarlığın Tanımı	5
1.5. Finansal Okuryazarlığın Nitelikleri	8
1.6. Finansal Okuryazarlığın Önemi	9
1.7. Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri.....	11
1.8. Finansal Eğitim	13
1.8.1 Finansal Eğitimin Önemi	14
1.8.2 Finansal Eğitimin Faydaları	16
1.9 Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişki	18
1.10 Dünyada ve Türkiye’de Finansal Eğitim	18
1.10.1 OECD (Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü).....	18
1.10.2. Dünya Bankası	19
1.10.3. IOSCO (Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü)	20
1.10.4. IFIE (Uluslararası Yatırımcı Eğitim Forumu).....	21
1.10.5. Avrupa Komisyonu	21
1.10.6. Türkiye’de Finansal Eğitim Çalışmaları	23
1.10.7. Finansal Eğitimde Eğitim- Öğretim Kurumlarının Etkisi ve Önemi	25
1.11. Türkiye ve Dünyada Turizm Sektörü.....	26
1.12. Covid-19 Döneminde Türkiye ve Dünya Turizmi	32
2. BÖLÜM: LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	34
2.1. Literatür Araştırması	34
2.2. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	34
2.3 Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar	43
3. BÖLÜM: TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ YÖNETİCİLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ARAŞTIRMA	50
3.1 Araştırmanın Amacı.....	50
3.2 Araştırmanın Önemi.....	50
3.1.3 Araştırmanın Kapsamı, Evren ve Örneklem	51

3.2 Araştırmanın Yöntemi	51
3.2.1 Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi	51
3.3 Araştırmanın Bulguları	53
3.3.1 Demografik Bulgular	54
3.3.1.1 Demografik Bulgulara İlişkin Çapraz Tablolar.....	57
3.3.2 Katılımcıların Temel Finansal Bilgi Düzeylerine Göre Frekans Dağılımları	58
3.3.3 Katılımcıların İleri Düzey Finansal Bilgi ve Davranışlarına Yönelik Bulgular....	65
3.3.4 Katılımcıların Demografik Özellikleri ile Temel Finansal Bilgi, Tutum ve Davranışları Arasındaki İlişkiler	69
3.3.5 Araştırmanın Hipotezlerine Yönelik Bulgular	76
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
KAYNAKÇA.....	90
ÖZGEÇMİŞ.....	98

KISALTMALAR

AARP	: American Association of Retired Persons
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
FLEC	: Financial Literacy and Education Commission
FODER	: Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği
FSA	: Federal Student Aid
GFLEC	: Global Financial Literacy Excellence Centre
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ICI	: Investment Company Institute
IFIE	: International Forum for Investor Education
INFE	: International Gateway for Financial Education
IOSCO	: International Organization Of Securities Commissions
IPT	: Investor Protection Trust
İSMEK	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hayat Boyu Öğrenme Merkezi
KOBI	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
NIACE	: National Institute of Adult Continuing Education
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
PACFL	: President's Advisory Council on Financial Literacy
PFEEF	: Personal Finance Employee Education Foundation
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TEB	: Türk Ekonomi Bankası
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNWTO	: United Nations World Tourism Organization
WTTC	: World Travel and Tourism Council

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Modern Finans Kavramının Tarihsel Çizgisi	2
Şekil 1.2. Finansal Okuryazarlığın Kavramsal Modeli	5
Şekil 3.1. Temel Faiz Bilgisi Sorusuna Verilen Cevaplar	59
Şekil 3.2. Faiz Oranı-Tahvil İlişkisi Sorusuna Verilen Cevaplar	60
Şekil 3.3. Kredi Kartı Sorusuna Verilen Cevaplar	61
Şekil 3.4. Harcama Araçları Bilgisi Sorusuna Verilen Cevaplar.....	62
Şekil 3.5. Hesap Ekstresindeki Bilgileri Anlama Düzeyi Sorusuna Verilen Cevaplar	63
Şekil 3.6. Kredi Kartı Nakit Çekim İşlemi Sorusuna Verilen Cevaplar	64
Şekil 3.7. Finansal Bilgileri Elde Etme Şekline Yönelik Verilen Cevaplar	65

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. Türkiye’de Turizm Geliri Ortalama Harcamanın Yıllara Göre Dağılımı ve GSYİH İçindeki Payı (2003-2020).....	27
Tablo 1.2. Türkiye’nin Dünya ve Avrupa Turizmi İçindeki Yeri (2008-2020) Turist Sayıları.....	27
Tablo 1.3. Türkiye’nin Dünya ve Avrupa Turizmi İçindeki Yeri (2008-2020) Turizm Geliri.....	28
Tablo 1.4. Seçilmiş Ülkelerde 2008-2016 yılları arası Turizm Gelirleri (milyon USD)	29
Tablo 1.5. 2017 Yılında En Çok Turist Ağırlayan ve En Fazla Turizm Geliri Elde Eden 10 Ülke	30
Tablo 1.6. 2018 Yılında En Çok Turist Ağırlayan Alan 14 ülke.....	31
Tablo 1.7. Türkiye’de Yıllara Göre Konaklama İstatistikleri.....	31
Tablo 2.1. Finansal Okuryazarlık Düzeyleriyle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Bilimsel Çalışmalar	34
Tablo 2.2. Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Bilimsel Çalışmalar	36
Tablo 2.3. Finansal Okuryazarlık ile Kurumsal Yönetişim ve Kişilik Özellikleri İlgili Bilimsel Çalışmalar	38
Tablo 2.4. Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Bilimsel Çalışmalar	39
Tablo 2.5. Finansal Eğitim ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Bilimsel Çalışmalar	42
Tablo 2.6. Finansal Okuryazarlık Düzeyleri ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Bilimsel Çalışmalar	43
Tablo 2.7. Finansal Okuryazarlık ve Aile ile İlişkili Yurt Dışında Yapılmış Bilimsel Çalışmalar	44
Tablo 2.8. Finansal Okuryazarlık ve Davranış ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Bilimsel Çalışmalar	45
Tablo 2.9. Finansal Okuryazarlık ve Okul eğitimi Konusunda Yurt Dışında Yapılmış Bilimsel Çalışmalar	46
Tablo 2.10. Finansal Okuryazarlık ve Emeklilik Planlaması Üzerine Yurt Dışında Yapılmış Bilimsel Çalışmalar	48
Tablo 3.1. Güvenilirlik Testi Sonucu (Reliability Statistics)	52
Tablo 3.2. Faktör Analizi Sonuçları (Factor Analysis)	53
Tablo 3.3. Normallik Testi (Tests of Normality)	53
Tablo 3.4. Anketi Dolduran Turizm Yöneticileri ve/veya İşletme Sahiplerinin Demografik Özellikleri	54
Tablo 3.5. Katılımcıların İşletmedeki Görevi ve Cinsiyetlerine Yönelik Frekans Dağılımları	57
Tablo 3.6. Katılımcıların İşletmedeki Görevi ve Yaşlarına Yönelik Frekans Dağılımları	57
Tablo 3.7. Katılımcıların İşletmedeki Görevi ve Eğitim Durumlarına Yönelik Frekans Dağılımları ..	58

Tablo 3.8. Katılımcıların Yatırıma Yönelik Bilgi Düzeyleri.....	66
Tablo 3.9. Katılımcıların Finansal Davranış ve Eğilimleri	66
Tablo 3.10. Katılımcıların Finansal Kavramları Bilme Durumları	68
Tablo 3.11. Temel Faiz Bilgisinin Demografik Özellikler Değişkenine Bağlı Olup Olmadığının Belirlenmesine Yönelik Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları	70
Tablo 3.12. Faiz Oranı ve Tahvil Fiyatı İlişisini Bilme Düzeyinin Demografik Özellikler Değişkenine Bağlı Olup Olmadığının Belirlenmesine Yönelik Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	71
Tablo 3.13. Katılımcıların Görevleri ve Eğitim Düzeyleri Alt Gruplarının Faiz Oranı ve Tahvil Fiyatı İlişisini Bilme Düzeylerini Gösteren Ki-Kare Sonrası Post-hoc Analizi Sonuçları	73
Tablo 3.14. Demografik Değişkenler ile Kredi Kartı Kullanım Bilgisi Düzeyleri Karşılaştırmasına Yönelik Ki-kare Testi Sonuçları	73
Tablo 3.15. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri Alt Gruplarının Kredi Kartı Kullanım Bilgisi İlişisine Katkı Düzeylerini Gösteren Ki-Kare Sonrası Post-hoc Analizi Sonuçları	74
Tablo 3.16. Demografik Değişkenlere Göre Harcama Araçları Bilgisi Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımları.....	75
Tablo 3.17. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri Alt Gruplarının Harcama Araçları Bilgisi İlişisine Katkı Düzeylerini Gösteren Ki-Kare Sonrası Post-hoc Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 3.18. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri ile Temel Finansal Bilgileri Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz.....	76
Tablo 3.19. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri Alt Gruplarının Temel Finansal Bilgi İlişisine Katkı Düzeylerini Gösteren Ki-Kare Sonrası Post-hoc Analizi Sonuçları.....	77
Tablo 3.20. Katılımcıların Yaşları ile Yatırım Araçları Bilgisi Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz ...	77
Tablo 3.21. Katılımcıların Gelir Düzeyleri ile Kredi Kartı Limitleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz	78
Tablo 3.22. Katılımcıların Kredi Kartı Kullanım Süreleri ile Hesap Ekstresinde Yer Alan Bilgileri Anlama Durumlarına Yönelik Analiz	78
Tablo 3.23. Eğitim Düzeyi ile Hesap Ekstresinde Yer Alan Bilgileri Anlama Durumuna Yönelik Analiz.....	79
Tablo 3.24. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri ile Kişisel Bütçe Planlamaları Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz	80
Tablo 3.25. Katılımcıların Yaşları ile Kişisel Bütçe Planlaması Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz .	80
Tablo 3.26. Katılımcıların Görevleri ile Kişisel Bütçe Planlaması Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz	81
Tablo 3.27. Katılımcıların Bireysel Bütçe Planlamaları ve Fatura Ödemeleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz	81
Tablo 3.28. Araştırmanın Hipotez Durumlarına Yönelik Tablo.....	82

GİRİŞ

Turizm sektörü gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümeleri ve sürdürülebilirliği açısından kilit rol oynayan önemli sektörlerden birisidir. Konaklama işletmelerinin başarısı; verdikleri hizmetin kalitesi yanında doğru, etkili bir yönetim ve verilen doğru finansal kararlara bağlıdır. Bu başarıların sağlanmasında en önemli etkenlerden biri de yöneticilerin finansal yetkinlikleri finansal okuryazarlık düzeyleridir.

Finansal okuryazarlık becerisine sahip yöneticiler, sahip oldukları finansal bilgiler ile hata yapma payını azaltarak doğru planlama ve finansal araçlara erişim sağlayarak işletmenin büyümesi ve sürdürülebilirliğini olumlu yönde etkilemektedir. Bireylerin sıkıntı çektiği finansal sorunları azaltmak ya da ortadan tamamen kaldırmak ve ekonomide finansal etkinliği arttırmak finansal okuryazarlık ile mümkündür (Fettahoğlu, 2015: 102).

Bu çalışmanın amacı Orta Karadeniz Bölgesindeki konaklama işletmeleri yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesidir. Bu kapsamda 226 adet turizm konaklama işletmesi yöneticisine finansal bilgi, davranış, finansal alışkanlıklar, defter tutma ve bütçeleme gibi konularda anket yöntemi ile sorular yöneltilmiş ve elde edilen bulgular analiz edilerek yorumlanmıştır.

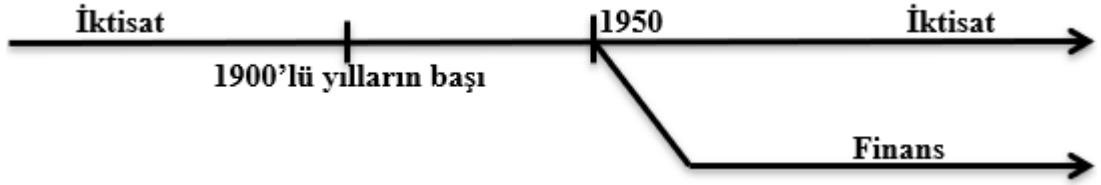
Bu tez çalışması üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde finansal eğitim, finansal okuryazarlık ve turizm kavramları açıklanmış, ikinci bölümde çalışmanın bütününe uygun olarak yapılan literatür taramasına yer verilmiş, üçüncü ve son bölümde ise turizm konaklama işletmesi yöneticileri ve/veya işletme sahiplerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ölçülmüş ve elde edilen veriler analiz edilerek yorumlanmıştır.

1. BÖLÜM: FİNANSAL OKURYAZARLIK VE TURİZM SEKTÖRÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Finans Kavramı ve Tanımı

Finans kavramı, 1900'lerin başlarına kadar ekonominin bir dalı olarak kabul edilmiş, yüzyılın başlarından itibaren ayrı bir çalışma alanı olarak görülmeye başlamıştır (Ercan ve Ban, 2014: 4).

Finans, ihtiyaç duyulan fonların uygun şartlarda sağlanması ve etkin bir biçimde kullanılmasıyla ilgili tüm faaliyetlere verilen tanımdır (Akkuş, 2010: 35). Özellikle 1900'lü yılların başında teknolojik gelişmeler firmaların kaynak ihtiyaçlarını arttırmıştır. Firmalar, yeni teknolojiler elde edebilmek için yeni kaynak arayışlarına yoğun bir çaba sarf etmeye başlamıştır. 1920'lere yaklaşıldığında teknolojik gelişmeler ve yeni oluşan endüstriler sonucunda daha fazla sermayeye gereksinim duyulmaya başlanmış ve bu gelişmeler finansı, çalışma alanı itibari ile likidite ve firmaların finansmanı üzerinde durmaya yönlendirmiştir (Ercan ve Ban, 2014: 5).

Şekil 1.1. Modern Finans Kavramının Tarihsel Çizgisi

Diğer disiplinler ile karşılaştırıldığında modern finans kısa bir tarihe sahiptir ve 1950'lerde önem kazanmaya başlamıştır. 1950'lerden itibaren finans esas itibariyle finansal piyasalara ilişkin faaliyetlerde doğan özel bir sorunlar grubu üzerine yoğunlaşan ayrı bir disiplin olarak iktisattan ayrılarak gelişmeye başlamıştır (Saraç, 2010: 7).

Finansın temel ilkeleri finansal kararların alınmasında rol oynayan kurallardır. Kolp ve Rodriguez (1996), finansal yönetim ilkelerini "*Financial Management*" (Finansal Yönetim) isimli kitaplarında on iki madde ile tanımlamışlardır. Bunlar:

1. Kişisel çıkarları düşünme davranışı ilkesi
2. Riskten kaçınma ilkesi
3. Çeşitlendirme ilkesi

4. İki taraflı muameleler ilkesi
5. Artan yararlar ilkesi
6. İşaret verme ilkesi
7. Sermaye piyasasının etkinliği ilkesi
8. Risk-getiri değiş tokuşu ilkesi
9. Değerli fikirler ilkesi
10. Opsiyonlar değerlidir ilkesi
11. Davranış ilkesi
12. Paranın zaman değeri ilkesi

Günümüzde finans yönetimi, işletme içerisinde alınan kararların başarıya ulaşmasında en önemli rolü oynayan işletme fonksiyonlarından biri olmuştur.

1.2. Okuryazarlık Kavramı

Okuryazarlık, geçmişte yalnızca adını okuyup yazabilenlere, imzasını atabilenlere verilen bir sıfatken, zaman içerisinde bu ölçüler değişerek başka kriterler kazanmıştır (Güneş, 1994: 499). Okuryazarlık kavramı (literacy) ve okuma- yazma (reading- writing) İngilizce dili alanında ayrı iki terim olarak bulunmaktadır (Mevsim, 2016: 3). Alfabe aracılığı ile yazılı metinlerin okunması ve yazılmasına okuma – yazma denilmektedir. Okuryazarlık ise toplumun anlamlandırdığı iletişimsel simgelerin bireyler tarafından kullanılabilme yeteneği olarak tanımlanmıştır (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010: 284).

Okuryazarlık ve okuma- yazma kavramları ile ilgili çeşitli araştırmacı, kurum ve kuruluşlar tarafından farklı tanımlamalar yapılmıştır. Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) 2000 yılında yayınladığı raporda okuryazarlığın belirli bir davranış veya kapasite olarak tanımlanabileceğini ifade etmiş ve evde, işte, toplumda yazılı bilgiyi anlama – uygulama becerisi olarak tanımlamıştır. Uluslararası Kalkınma Örgütü (UK) okuma – yazma tanımını; temel becerilerin ve yetkinliklerin (okuma, yazma, sayma) olması şeklinde yapmıştır (Mevsim, 2016: 4). Genel anlamda okuryazarlık kavramı bir kişinin herhangi bir metni okuyabilmesi ve yazabilmesi anlamındadır (Bilici, 2014: 27). Türk Dil Kurumu ise okuryazarlığı “*okuması yazması olan, öğrenim görmüş kimse*” şeklinde tanımlamıştır.

OECD yayınladığı raporda okuryazarlığın üç boyutundan bahsetmektedir. Bunlar;

- **Metin (yazı) okuryazarlığı:** Dergi, gazete, makale, broşür vb. metinleri okumak, anlamak ve elde edinilen bilgileri kullanabilme yeteneğidir.
- **Belge okuryazarlığı:** Maaş bordroları, haritalar, tablolar, grafikler vb. çeşitli formlarda sunulan bilgileri anlayabilme ve analiz edebilme yeteneğidir.
- **Nicel okuryazarlık:** Yazılı materyallerde gerek tek gerek ardışık olmak üzere sayıları kullanarak, bir çek defteri düzenleyebilmek, bir sipariş formu tamamlayabilmek, bir borcun faiz oranını hesaplayabilmek gibi aritmetik işlemleri uygulayabilmek üzere gereken bilgi ve becerilerdir (OECD, 2002).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-UNESCO) 1978 yılında yayınladığı raporda “*bir birey günlük yaşamında kısa bir cümleyi anlayarak okuyup yazabiliyorsa okuryazardır*” ifadesiyle okuryazarlığı tanımlamıştır. Bu tanım işlevsel başlıkta ele alındığında bireyin kendi topluluğunda etkili bir şekilde faaliyette bulunmasını gerektirdiği tüm etkinliklerde okuma, yazma ve hesaplama yapabilmesi ve bu durumu devam ettirebilmesi durumunda işlevsel olarak okuryazar olarak tanımlanmıştır (UNESCO, 2006: 156).

1.3. Finansal Okuryazarlık Kavramı

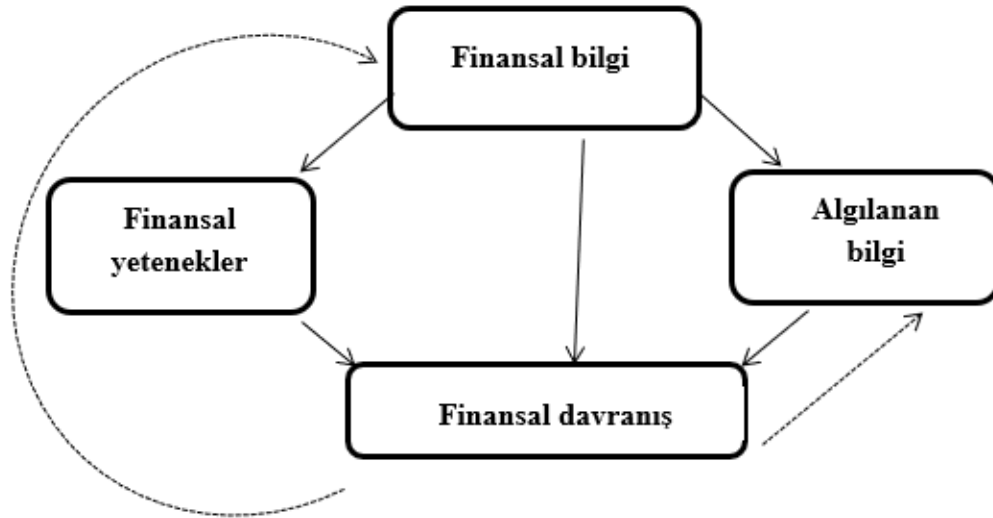
Paranın icadı ile başlayıp günümüz dünyasına kadar toplumların alışkanlıklarına kültürlerine ve yaşam tarzlarına, değişerek ve gelişerek yön veren ekonomi terimi; yakın tarihte ve günümüzde gerek toplumsal ve bireysel krizler gerekse değişen piyasalar ve yönetimler etkisiyle finans, finansal yönetim kavramları ile sürekli iç içe kullanılmaktadır. Bu kavramları anlamak ve anlatmak için ise finansal okuryazarlık kavramı son yıllarda sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Finansal okuryazarlık kavramı, farklı toplumlarca genel bağlamda “finansal bilgi”, “finansal farkındalık”, “finansal yetkinlik” ve “finansal eğitim” gibi çeşitli terimler ile açıklandığı gibi (Huston, 2009: 296; Gökmen, 2012: 72) bu açıklama şekilleri kavramın kullanıldığı alanlara göre de değişebilmektedir.

Finansal kararlar çocuk yaşta başlayarak yetişkinlik dönemi dahil hayatımızın her evresinde sürekli olarak verilmektedir. Çocukların harçlıklarını kullanırken verdiği kararlar, emeklilik planları, bireysel yatırımlar gibi finansal kararlar hayatı olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilirken bu kararlar aynı zamanda küresel olarak da ülke ve/veya dünya ekonomisine etki etmektedirler.

Finansal okuryazarlık kavramı; finansal eğitim, finansal davranış, finansal psikoloji, bireysel finans ve teknoloji kullanımı gibi birçok farklı alan ile ilişki içerisinde olduğu görülmektedir (Bayram, 2014: 109). Finansal okuryazarlık kavramının gittikçe daha fazla ön plana çıkmasına neden olan şey ise yaşanan finansal krizlerdir. Finansal ortamlarda yaşanan hızlı değişimler, finansal risklerin çokluğu, finansal ürünlerdeki karmaşık yapının artması finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğü bireysel ve toplumsal krizlerin yaşanma ihtimalini yükseltmektedir (OECD and INFE, 2012: 3).

Finansal okuryazarlığı kavramsal bir modelle açıklamaya çalışan Hung, Parker ve Yoong (2009), finansal okuryazarlığın; finansal bilgi, finansal beceriler, finansal davranış ve algılanan finansal bilgi olmak üzere 4 başlıkla açıklamıştır. Bu 4 başlık arasındaki ilişki aşağıda şekil 1.2’de gösterilmektedir (Rand, 2009).

Şekil 1.2. Finansal Okuryazarlığın Kavramsal Modeli

Yukarıdaki modele göre PACFL ve çeşitli araştırmacılar finansal okuryazarlığı, temel ekonomik ve finansal kavramların yanı sıra bu bilgileri ve diğer finansal becerileri, finansal kaynakları ömür boyu sürecek bir mali refah için etkin bir şekilde yönetmek adına kullanma yeteneği olarak tanımlamaktadırlar (PACFL, 2008).

1.4. Finansal Okuryazarlığın Tanımı

Literatürde halen gelişimini tamamlayamamış olan finansal okuryazarlık kavramını tanımlarken birçok araştırmacının yanı sıra ülkeler ve kurumlar arasında değişiklikler olduğu görülmektedir.

Türkçe’ de finansal okuryazarlık olan kabul görmüş olan “financial literacy” kelimesi ABD, Avustralya gibi ülkelerde aynı anlamı taşırken; Kanada ve İngiltere finansal yeterlilik anlamına gelen “financial capability”, bazı kurumlar ve yazarlar ise finansal farkındalık anlamına gelen “financial awareness” terimini kullanmayı tercih etmektedirler (Dağdelen, 2017: 3). Yapılan çalışmalar incelendiğinde bu tanımların birbirleri yerine kullanıldığı da görülmektedir.

Noctor ve diğerlerinin (1992) yaptıkları finansal okuryazarlık tanımı bilinen en eski tanımlardan biri olarak kabul edilmektedir (Ergün, vd., 2014: 848). Bu tanıma göre finansal okuryazarlık, bireylerin parasal işlemlerini yönetirken bilinçli değerlendirmeler yapabilmesi ve efektif kararlar alabilmesidir (Goel and Khanna, 2014: 74). Bu tanım yaygın bir şekilde, “Finansal Hizmetler Kurumu” (FSA), İngiltere’de bulunan “Ulusal Sürekli Yetişkin Eğitim Enstitüsü” (NİACE), AİNZ Bankası” ve Avustralya’da bulunan “Yetişkin Okuryazarlık Konseyi” dâhil birçok araştırma kurumu tarafından kabul edilen ve kullanılan tanımlardan biridir.

Schagen ve Lines (1996) bu kavramın finansal planlama, karar verme ve problem çözme olarak üç ana yetenek üzerine kurulu olduğunu belirtmiştir. Yazarlar finansal okuryazar olarak betimlenen birinin para yönetiminin temel kavramlarını anlayabileceğini, finansal sistemlerin, kurumların ve finansal servislerin çalışma şekilleri hakkında belirli bir düzeyde bilgi sahibi olabileceğini ileri sürmüşlerdir (Ergün, vd., 2014: 849).

Karşılaştırabilme ve tutarlılığı arttırabilmek için temel kavramların açıkça tanımlanabilmesi gerekir. Ancak, birçok araştırma alanında olduğu gibi farklı araştırmacılar ve kuruluşlar finansal okuryazarlığı çok çeşitli şekillerde tanımlamışlardır. Aşağıda kavramsal ve operasyonel finansal okuryazarlık tanımlarından 7 tanesi incelenerek maddeler halinde gösterilmektedir.

- PACFL (The Presidents Advisory Council of Financial Literacy) ve Jump\$tart koalisyonu ortak fikir kapsamında finansal okuryazarlığı, hayat boyu süren bir finansal refah için finansal kaynakları etkin bir biçimde yönetme ve kullanabilme becerisi olarak tanımlamaktadır (Hung, et al., 2009: 3, [http://www.jum\\$tart.org](http://www.jum$tart.org)).
- OECD (Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü) ve İNFE (Uluslararası Finansal Eğitim Ağı) tanımına göre finansal okuryazarlık; “*Finansal riskleri ve*

kavramları anlamak, birey ve toplumun finansal refahının artması amacıyla çeşitli finansal olaylara karşı etkili karar verebilmek için edinilen finansal bilgiyi kavrayış, uygulama becerisi, motivasyonu ve güvenidir” (OECD, 2005).

- Finansal okuryazarlık, insanların ekonomik verileri okuyabilme, kullanabilme, planlama, birikim yapma, emeklilik ve borç durumları ile ilgili bilinçli kararlar alabilmesidir (Lusardi and Mitchell, 2013: 2).
- Bireyler eğer finansal bilgiye yetkinlerse finansal olarak okuryazar olarak kabul edilirler ve öğrendikleri bilgiyi kullandıklarını somut bir şekilde görebiliriz fakat finansal okuryazarlık doğrudan ölçülemez, okuma-yazma, pratik deneyim ve bilginin aktif entegrasyonu ile bu veri elde edilir (Moore, 2003: 29).
- Sıradan yatırımcıların pazar prensiplerine, araçlarına, organizasyonlarına ve düzenlemelerine sahip olma anlayışı (FINRA, 2003: 2).
- Yeni ve karmaşık finansal araçları değerlendirebilme, doğru araçları seçebilme, uzun vadede kendi çıkarları yönünde bu araçları kullanabilme ve bilinçli kararlar verebilme yetisi (Mandell, 2007: 163-164).
- Paranın kullanımı ve yönetimi konusunda bilinçli ve etkili kararlar verebilme (ANZ Bank, 2008: 1)

Schagen ve Lines (1996)’a göre, “finansal okuryazar” olarak nitelendirilen bir kişinin, para yönetiminin içinde yer alan anahtar kelimeleri anlayabilmesi, finansal kurum, sistem ve hizmetler hakkında bilgi sahibi olup kullanabilmesi, hem genel hem de spesifik bir dizi yeteneğe sahip olması, son olarak da finansal konuların etkili ve güvenilir bir şekilde yönetebilecek tutumlara sahip olması gerekmektedir (Schagen and Lines, 1996: 91).

Finansal okuryazarlığın tanımı ile ilgili literatürdeki çalışmalar tarandığında gerek yukarıda belirtilen gerek diğer çalışmalarda ortak beş unsurun varlığından söz edilmektedir. Remund (2010: 279), bu ortak unsurları şöyle ifade etmektedir:

- Finansal kavramlar ile ilgili bilgi
- Finansal kavramlar ile ilgili iletişim yeteneği
- Kişisel finans yönetimi becerisi
- Uygun finansal kararlar verebilme becerisi
- Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için etkili bir planlama yapabilme becerisi.

1.5. Finansal Okuryazarlığın Nitelikleri

Finansal okuryazarlık bireyin finansal alanda uzmanlığını ölçmekten ziyade finans alanında temel düzeyde kavram ve uygulamalara hakim olup olmadığını göstermektedir. Finansal okuryazar olarak değerlendirilebilmek için finansal araçları ve verileri okuyup anlayabilme ve temel düzeyde uygulayabilme şartı aranmaktadır.

Finansal okuryazar bir birey kendisine ve çevresine minimum düzeyde yetecek kadar finansal bilgi ve davranışlara sahip olan kimsedir (Gökmen, 2012: 23). Finansal okuryazar olarak görülen bir kimseden hisse senedi, tahvil değerlendirme, piyasa yorumlaması gibi araçlar beklenmemelidir ancak bu finansal araçların ne anlama geldiğini bilmesi finansal okuryazar olarak nitelendirilebilmesi için yeterli olabilir.

Finans uzmanı ile finansal okuryazar terimleri yukarıda belirtilen nedenlerle karıştırılmamalıdır. Finans uzmanları herhangi bir finansal okuryazardan daha çok bilgi beceri ve tecrübeye sahip kişilerdir. Dolayısıyla, burada bahsedilen finansal bilgi, temel seviyede yeterli ve kullanışlı bir finansal bilgiye sahip olmaktır.

Literatür incelenirken finansal okuryazar olarak betimlenen kimselerin bazı ortak özelliklere sahip olduğu görülmektedir (Hilgert and Hogarth, 2002: 48). Bu özellikler aşağıda belirtilmiştir:

- Finansal okuryazar, para ve varlık yönetimi konularında eğitimli; bankacılık, yatırım, kredi ve sigorta alanlarında bilgi sahibi kimselerdir.
- Finansal okuryazar, sahip olduğu finansal bilgileri pratiğe döker, planlar yapar ve finansal kararlarını gerçekleştirir.

Dolayısıyla finansal okuryazar olan kimse, aşağıda belirtilen bilgi, beceri ve davranışlara hakim olmalıdır (Gökmen, 2012: 9).

- Finansal okuryazar, para ve varlık yönetimi konularında temel kavramları anlar.
- Parasını iyi yönetebilmelidir.
- Finansal sistemlerin işleyişini anlayabilmelidir.
- Finansal planlar yapabilmelidir.
- İyi iletişim kurabilmelidir.

Yalnızca finansal bilgiye ulaşabilmek, anlamak ve yorumlamak, finansal okuyazar olarak değerlendirilmek için yeterli değildir. Tasarruf yönetimi, kısa ve uzun vadeli yatırım yapabilmeleri kısaca bu bilgileri uygulayabilmeleri de bir finansal okuryazardan beklenen davranışlardır.

Finansal okuryazarlık, tüketici ve yatırımcıların, finansal ürün ve kavramlarla ilgili bilgi ve bakış açılarını geliştirmelerini, finansal risk ve fırsatları daha iyi değerlendirebilmelerini, bilinçli tercihler yapmalarını ve finansal refahlarını arttırmak için gereken faaliyetleri gösterebilmelerini sağlayan bir süreçtir (Temizel, 2010: 6-7).

1.6. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Bireylerin yaşamları boyunca hayat kalitelerini etkileyebilecek finansal kararlar alma zorunluluğu göz önüne alındığında finansal okuryazarlığın önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Her bireyin finansal güvenliği ve refahı için temel düzeyde bir finansal okuyazar olması beklenmektedir.

Finansal geleceğe ilişkin endişelerin sebebi olarak hem genç hem orta hem de yaşlı olarak derecelendirilen yaş gruplarında geleceğe ait doğru finansal seçimler yapabilmek için gereken temel bilgilerden yoksun olduğu OECD tarafından ilk olarak 2005 yılında belgelendirilmiştir.

Finansal okuryazarlık, finansal sistem içerisinde yer alan her birey için hayati önem taşımaktadır. Yaşanan finansal olay ve krizler ile birlikte finansal okuryazarlığın önemi pekişmektedir. Finansal okuryazarlığının öneminin artmasını sağlayan bazı olaylar aşağıda gösterilmektedir (Orton, 2007: 44):

- 20. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren görülen finansal araçların sayılarındaki ve çeşitliliğindeki artış. Bu artış bireylerin ve özellikle de yatırımcıların finansal alanda temel düzeyde finans kültürüne sahip olmaları gerektiğini göstermektedir (Hayta, 2011: 261).
- Finansal risklerin artmasıyla bireylerin verdiği finansal kararların önemi de artmaktadır. Bu nedenle finansal piyasalarda işlem yapmak, belirli bir düzeyde finansal bilgi birikimi, risk analizi ve farkındalık gerektirmektedir (TCMB, 2011: 79-80).
- Dünya genelinde yapılan finansal okuryazarlık ile ilgili araştırmalar ve anketler bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Tasarruf etmek, bütçe yapmak, geleceği planlamak ve yanlış finansal ürünler

seçmek konularındaki eksiklikler ve yanlışlar finansal okuryazarlığın önemini arttırmaktadır (Capuano and Ramsay, 2011: 82-83).

- Finansal dolandırıcılık, kişisel çıkarlar için kasıtlı olarak finansal araçlarla bireylerin kandırılması veya aldatılması olarak tanımlanmaktadır. Finansal riskler kadar, finansal dolandırıcılık karşısında da bireylerin korunabilmesi ve haklarını savunabilmesi finansal okuryazarlık ile sağlanabilmektedir (Özgüler, 2013: 10).
- Teknolojik gelişmeler ve değişimler finansal araçların da kullanımını ve alanlarını geliştirmektedir. Kredi kullanımlarından kredi kartı başvurularına kadar şubelere gidilmeden yapılabilen birçok işlem bu finansal araçlara ulaşımı kolaylaştırmaktadır. Özellikle son yıllarda banka dışı finansal kurumlardan, e-ticaret olarak tanımlanmakta olan online alış-veriş uygulamalarına kadar birçok ürün ve hizmete ulaşım kolaylaşmış; Bu hizmetlerin çeşitliliği ve sayısı önemli ölçüde artmıştır. Finansal işlemlerin pratikleştirilmesi, bireylerin bu hizmetleri daha hızlı ve kolay kullanmasına aynı zamanda finansal bilgi ve becerilere sahip olma gerekliliklerini arttırmaktadır (Orton, 2007: 41).
- Her çalışanın bireyin gelecekteki kaygılarından biri de şüphesiz ki emeklilik dönemidir. Emeklilik döneminde ciddi bir maddi kayıp ile beraber refah kaybı da söz konusu olabilmektedir. Gerek kamu gerek özel emeklilik sistemlerinde yatırım fonlarının riski, bireyleri en uygun yatırım ve tasarruf kararları alma konusunda hatasız olmaya itmektedir. Finansal okuryazarlık, bireylerin bilgi düzeylerini ve karar vermelerini kolaylaştırarak refahlarını güvence altına almaktadır (Hayta, 2011: 268).
- Finansal okuryazarlığın önemini arttıran en önemli konulardan biri ise finansal krizlerdir. Örnek olarak 2008 yılında yaşanan küresel ekonomik krizin ortaya çıkmasında bir çok değişkenin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu değişkenlere bakarken, bankalara borçlanan kişilere, kullanılan kredilere, faizlere de bakmayı ihmal etmemek gerekir. Bu dönemde ev fiyatlarının yükselmeye devam edeceği düşünüldüğü gibi diğer finansal ürünlerinde değerinin artacağı düşüncesi ile geri ödeme de sıkıntı yaşayabilecek bireylere bile kredi verildiği görülmektedir. Durum bu iken düşük faizde kredi çeken kesimler rahatlar, faiz oranları yükseldiğinde ödeme güçlüğü yaşayabilecek kesimlerin aleyhine bir durum oluşmuştur. (Akçay ve Güngen, 2014: 67).

Finansal tüketicilerin finansal okuryazarlık düzeyleri genellikle düşüktür. Bu nedenle finansal ürünler yeteri kadar iyi anlaşılmamaktadır. Kredi kullanımına yönelik daha fazla tüketici farkındalığı, bireysel refahı yükselterek rekabetçi kredi piyasalarının oluşmasına katkı sağlayacaktır (Satoğlu, 2014: 22).

Finansal okuryazarlığın toplumu ve bireyleri ilgilendiren bir kavram olmasında bazı etmenler söz konusudur. Bu etmenler;

- Toplumda genel finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olması,
- İhtiyaçlarla ilgili olarak finansal farkındalığın az olması,
- Farklı finansal ürünlere ilişkin verimlilik ve kullanım şekillerine dair bilginin kısıtlı olması,
- Farklı finansal ürünlere dair bilginin nereden ve nasıl elde edilebileceği konusunda bilginin yetersiz olması, şeklinde belirtilebilir (Mason and Wilson, 2000: 7).

Finansal okuryazarlık bireyler için olduğu kadar toplumlar için de önemli bir kavramdır. Ekonomik bir sistemde yaşayan tüm bireyleri az ya da çok etkilemekte olan finansal okuryazarlık kavramı, eğitim yaşamındaki harcamalarını nasıl fonlandırılabileceğini düşünen bir öğrenciden, emeklilik için plan yapması gereken bir çalışana, çocuklarının geleceği için yatırım yapmayı planlayan ebeveynlere ya da yeni yatırımlar ile farklı yatırımlar arasında tercih yapmayı düşünen bir firmaya finansal karar verme aşamasında yardımcı olabilmektedir. Finans ve ekonomi konularında okuryazar olan insanlar tüketici, üretici, yatırımcı veya vatandaş olarak bilinçli kararlar verebileceklerdir (Borodich, et al., 2016: 72).

1.7. Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri

Finansal okuryazarlığın literatürde çeşitli tanımları bulunmakla birlikte evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı olmadığı için finansal okuryazarlığın anlamını ve içeriğini daha iyi kavrayabilmek adına bileşenlerine de değinilmesi faydalı olacaktır. Yapılan araştırmalara göre; finansal okuryazar olabilmesi için kişinin, temel para bilgisine, gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgiye, para idaresi, tasarruf, yatırım, harcama ve borçlanma konularında bilgiye, anahtar yetkinliklere sahip olması gerekir (Tomaskova, et al., 2011: 367). Bu anahtar yetkinliklerin kapsadığı tutum ve davranışlar:

- Enflasyon

- Faiz oranı hesaplama
- Gelir kaynakları
- Elde edilen gelirden vergi ve diğer kesintiler
- Finansal planlama
- Sigorta
- Tasarruf
- Bütçe
- Kısa ve uzun dönemli tasarruf ve yatırım stratejileri
- Risk
- Getiri ve likidite
- Borçlanma
- Finansal işlem araçları
- Kredi maliyeti
- Kredi geçmişi ve tüketici olarak hak ve sorumluluklar hakkında bilgi olarak listelenebilmektedir (Barmaki, 2015: 18).

Parayı etkin bir şekilde yönetebilmek için öncelikle para hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir (Welch and Braunstein, 2002: 447). Temel para bilgisi kapsamında bilinmesi gereken en temel kavramlardan biri, paranın zaman değeridir. Gelecekte elde edilecek paranın şimdiki değerine göre değişkenlik gösterecektir. Fiyatlar genel seviyesine göre, herhangi bir para biriminin zaman içinde değerindeki değişim, o para biriminin geçmişteki satın aldığı bugün ve gelecekte satın alabileceği mal ve hizmet miktarıyla ifade edilebilmektedir.

Enflasyon paranın değeri ve alım gücünün düşmesi anlamına geldiği için finansal kararlarda önemli bir rolü vardır. Diğer bir ifade ile enflasyon mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki genel seviyesinin artmasına neden olmaktadır.

Bilinmesi gereken önemli bir diğer konu basit ve bileşik faiz hesaplamasıdır. Belirli bir anapara miktarı esas alınarak, belirli zaman süresi içinde, belirli bir faiz oranı ile hesaplanan faize basit faiz denir. Basit faiz, ilgili dönem sonunda elde edilen faizdir. Dönem sonunda, o dönemde elde edilen faiz miktarının anaparaya eklenerek yeniden yatırılması durumunda bir sonraki dönemde elde edilen faiz bileşik faiz oranı olarak tanımlanmaktadır (Neveu, 1986: 197).

Faiz, paranın zaman değeri ve enflasyonun etkileri konusundaki doğru bilgi ile mal ve hizmetlerin satın alma zamanının doğru belirlenmesi, doğru borçlanma, paranın satın alma gücündeki değişmelerin doğru fırsatlara dönüştürebilmesi ve eldeki belli miktar paranın günün şartları içerisinde getirisinin ne olacağının tahmin edilebilmesi, doğru finansal kararlar alınarak finansal refahın artırabilmesi açısından önemli ve gereklidir.

1.8. Finansal Eğitim

Her yeni gün ile önemi artan finansal okuryazarlık kavramının bireylere kazandırılmasındaki temel etken finansal eğitimden geçmektedir. Çocuk, ergen veya yaşlı bireyler fark etmeksizin temel bilgilerle kısıtlansa dahi bir toplum içerisinde yaşayan her bir bireyin temel bir finansal eğitim alması şarttır. Gelişen teknoloji ile finansal ürünlerin herhangi bir yerde ve zamanda kolaylıkla iki parmağımız arasına sıkışması beraberinde yapılabilecek olası finansal hataları da getirmektedir. Anlık bir dikkatsizlik veya yeteri kadar düşünülmemiş bir kredi başvurusu, incelenmeden yapılan bir yatırım bireyleri maddi ve manevi felakete sürükleyebilmektedir. Finansal ürünler ve araçlar bu denli erişebilir olmuşken bu araçları ve fırsatları en doğru ve verimli kullanmanın yolu finansal eğitimden geçmektedir.

Finansal eğitim; bireylerin finansal ürünler, kavramlar ve araçlar hakkında bilgi birikimi edindiği, finansal fırsatla ve riskler ile ilgili farkındalıklarının arttığı, bilinçli finansal kararlar verme yetisi kazandığı, finansal refahlarını artırıcı etkili faaliyetlerde buldukları ve bu konularda yardıma ihtiyaç duyduklarında gerekli bilgiyi bulabilecekleri alanı öğrendikleri bir süreci ifade etmektedir (OECD, 2005: 13).

OECD tarafından yukarıda belirtilmiş tanıma göre, finansal eğitim;

- Tüketicileri ve/veya yatırımcıları bilgilendirme,
- Finansal ürünleri ve riskleri kavrama gücünü artırma,
- Finansal risklerin ve fırsatların farkında olma,
- Bilinçli tercihler yapma,
- Yardım için nereye başvurulması gerektiğini bilmek,
- Finansal durumların iyileştirilmesi amacıyla çeşitli eylemlerde bulunma konusunda gerekli bilgi, beceri ve güveni geliştirmek, olarak tanımlanmaktadır (Kahraman, 2015: 15).

PACFL ise finansal eğitimi; bireylerin finansal hizmetler, ürünler ve kavramlar hakkında bilgi birikimlerini arttırarak bilinçli kararlar vermeleri, finansal tehlikelerden uzak durmaları ve yardım gerektiğinde nereye başvuracaklarını bilerek uzun vadede finansal refah için gerekli hamleleri yapmaları olarak tanımlamıştır (Kezar and Yang, 2010: 15).

Başka bir tanıma göre ise finansal eğitim; çeşitli yaş gruplarındaki işçiler ve ailelere yönelik, ev satın alma, küçük işletme kurma ve temel aile ekonomisi gibi kapsamlı finansal konuları içermektedir. Bireylerin finansal açıdan bağımsız olabilmeleri, servet oluşturabilmeleri, yatırımlarını koruyabilmeleri için gereken araçları bulabilmelerine imkân sağlayan ve ömür boyu süren bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (UnidosUS, 2004: 48).

1.8.1 Finansal Eğitimin Önemi

Finansal eğitim, finansal farkındalık, finansal erişim ve bilgi birikiminden başlayarak, bu kavramlara ilişkin eksikliklerin; nereden kaynaklandığı, ne zaman ve nasıl giderilebileceğine kadar birçok alanı kapsamaktadır (Baysa, 2015: 41).

Finansal eğitim, “finansal konulara ilişkin farkındalığın artırılması, finansal ürünlere erişiminin geliştirilmesi ve finansal konularda bilgi birikiminin sağlanmasından, bu bilgi birikiminin bireylerin tüketim, yatırım ve tasarruf davranışlarında değişiklikler yaratmasına ve bu değişikliklerin ülke ekonomisine ve toplumsal refaha yansımalarına kadar geniş bir alanı kapsamaktadır” (TCMB, 2011: 79). Finansal eğitimin, bireylerin finansal konulardan haberdar olmasını ve finansal ürün kullanımının önemini anlamalarında oldukça önemli bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür (Dağdelen, 2017: 64).

Finansal eğitim ve finansal okuryazarlık kavramları iç içe geçmiş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Finansal eğitim yapılan tanımlamalardan anlaşılacağı üzere finansal okuryazarlık ile sonuçlanması gereken bir süreçtir (Gökmen, 2012: 21).

Finansal piyasada krizler yaşanmasında en sık karşılaşılan iki sebepten biri finansal ürünleri olduğundan farklı olarak algılamak iken diğeri bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olmasıdır (Dağdelen, 2017: 63). Bu eksikliği gidermek üzere çeşitli ülkelerde finansal eğitim merkezleri açılmış ve finansal eğitim üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu merkezler ve çalışmalar arasında İngiltere’de “Para Yönetim Kurulu” (Money Management Council), Amerika’da “Finansal

Okuryazarlık Merkezi” (Financial Literacy Center) ve Kanada’ da “Start Right Coalition for Financial Literacy” gibi eğitim programları yer almaktadır (Mason and Wilson, 2000: 5).

Finansal okuryazarlık ve eğitim, bireyler için olduğu kadar ülke ekonomisinin büyümesinde ve sürdürülebilirlik kazanmasında son derece önemli ve etkilidir. Son yıllarda finansal eğitimin önemi finansal piyasalardaki gelişmeler, ekonomik ve politik değişimler sonucunda artmıştır (Baysa, 2015: 44).

Türkiye’de finansal okuryazarlık konusunun özellikle 2008-2009 küresel krizinden sonra ilgi çekmeye başladığını görmekteyiz. Akademik alanda yapılan çalışmalar ve araştırmaların yanı sıra, birçok sivil toplum kuruluşu, bankalar başta olmak üzere finansal kurumlar, firmalar ve örgütler tarafından da Türkiye’de finansal okuryazarlık ile ilgili araştırmalar yapılmış, toplumu bilinçlendirmeye ve bilgilendirmeye yönelik sosyal sorumluluk projeleri yürütülmüş, eğitim programları sürdürülmüş, raporlar sunulmuştur (Karaağaç, 2015: 28). Yine, Türkiye’de finansal okuryazarlık, finansal erişim ve finansal eğitim faaliyetlerini etkinleştirip geliştirilmesini sağlamak ve bu konuda çalışmalar yapmakta olan kişi ve kuruluşlara destek vermek amacıyla Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) kurulmuştur (Kılıç, 2016: 18). FODER, hedeflerini şu şekilde ifade etmektedir:

- Bankacılık işlemleri kullanmayan nüfusta %10’luk bir artışa katkıda bulunmak,
- Hem bankacılık sistemlerinin kullanımının yaygınlaştırılmasına hem de tasarruf oranlarının artırılmasına katkı sağlamak,
- Finansal okuryazarlığın eğitim müfredatına dâhil edilmesini sağlamak,
- Finansal yatırımlar ile tasarruf konularında kadınların bilinçlendirilmesine yardımcı olmak (Kılıç, 2016: 18).

Finansal eğitimle geliştirilebilecek olan finansal okuryazarlık seviyesi, bireyleri bilinçli birer yatırımcıya dönüştürebilir ve finansal piyasaların gelişmesine yardımcı olabilir. Daha yüksek finansal okuryazarlık seviyesi, KOBİ’lerin finansal hizmetlere talebini artırabilir, daha fazla tasarruf yapmalarını, sigorta anlaşmaları yapmalarını ve riski daha iyi yönetmelerini sağlayabilir, ekonomik değişkenliği azaltabilir, aracı kurumların gelişimini artırabilir ve finansal gelişimi hızlandırabilir. Böylece, finansal hizmetler sektöründe rekabet artar ve sermayenin topluma dağılımı daha verimli bir hal alabilir (Andoh and Nunoo, 2012: 20).

1.8.2 Finansal Eğitimin Faydaları

Günümüzde yaş ve gelir durumu fark etmeksizin hemen hemen her birey finansal eğitimden çeşitli şekillerde faydalanabilmektedir. Finansal eğitim geçmişini olan bireylerin finansal konulara ilişkin farkındalıkları artmakta, finansal anlamda ürün ve hizmetlerle ilgili bilgi edinebilmekte ve böylece finansal ürün ve hizmetleri daha verimli kullanabilmektedir (TCMB, 2011: 82).

Finansal eğitimin faydalarını 3 başlık altında incelemek mümkündür, bunlar;

- Bireysel refaha faydaları,
- Finansal piyasalara ve istikrara faydaları,
- Tüm ekonomi ve toplumsal refaha faydaları (TCMB, 2011: 82-84).

Finansal eğitim, bireylere para yönetim sürecinde bilinçli ve doğru kararlar vermelerini sağlayan finansal bilgi, beceri, tutum ve davranışlar kazandırarak, finansal hizmetlerden daha fazla yararlanma yeteneğini sağlar (GFEP, 2009).

Finansal eğitim, “finansal konulara ilişkin farkındalığın artırılması, finansal ürünlere erişimin geliştirilmesi ve finansal konularda bilgi birikiminin sağlanmasından, bu bilgi birikiminin bireylerin tüketim, yatırım ve tasarruf davranışlarında değişiklikler yaratmasına ve bu değişikliklerin ülke ekonomisine ve toplumsal refaha yansımalarına kadar geniş bir alanı kapsamaktadır” (TCMB, 2011: 79).

Finansal eğitim; bireylerin finansal ürün ve hizmetleri doğru şekilde kullanabilmesi, plan yapabilmesi ve doğru finansal kararlar alabilmesi gibi konularda bilgilendirilmesi amacıyla verilen eğitimdir (Dağdelen, 2017: 66). Finansal eğitimin verilmesinin nedeni bireyleri birer uzman yapmak değil, yaşamları boyunca kendileri ve aileleri için ihtiyaç duyabilecekleri finansal işlemleri tek başlarına yapabilecek, doğru finansal kararlar alabilecek yetkinliğe ulaştırabilmektir (Işık, 2011: 11). Bireyler gerek tüketimde gerek tasarruf ve yatırım sırasında almış olduğu finansal eğitim sayesinde belirli bir finansal bilgiye ulaşır ve bu bilgiler finansal ürün ve hizmetlerin seçiminde ve kullanımında bireylere yardımcı olur (Taşçı, 2011).

Yukarıda belirtilen faktörler finansal eğitimin gerekliliğini ortaya koyarken bu faktörlerin dışında en önemli faktörlerden birisi de finansal cehalettir. Finansal cehalet, bireylerin temel finans bilgisine sahip olmaması ile bu bilgi yetersizliğinin farkına varmadan hatalı finansal kararlar alması şeklinde tanımlanabilir. Finansal

açından cahil kabul edilen bireyler genellikle finansal bilgilerinin yeterli düzeyde olduğunu sanmaktadır.

Finansal cehalet, bireylerin finansal kararlar verirken hata yapma ihtimalini yükselten en önemli faktörlerden biridir. Alınan hatalı kararların sonuçları öncelikle bireysel olumsuz etki gösterecek ve bu hatalar toplum geneline yayıldıkça temel işlevi kaynakları etkin dağıtmak olan finansal sistemin bozulmasında rol oynayacaktır. Bu işlevin bozulmasıyla kaynakların etkin dağılımı mümkün olmayacak, verimlilik azalacak ve maliyetler yükselecektir (Gökmen, 2012: 43).

Finansal cehalet sonucunda bireylerin tespit edilen hatalı tutum ve davranışları şu şekilde listelenebilir (Capuano and Ramsay, 2011: 83):

- Uzun vadede az tasarruf etmek,
- Bütçe yapmamak,
- Emeklilik planları yapmamak,
- Gereksiz borçlanmak,
- Ödemeleri zamanında yapmamak,
- Yanlış finansal ürün seçmek,
- Bireylerin güven eksikliği,
- Finansal ürünlerin temel özelliklerini dikkate almamak,
- Ürünlerin koşul ve bildirimlerini okumamak,
- Sigorta yaptırmamak,
- Mevcut fırsatları değerlendirmemek,
- Profesyonel olmayan kaynaklara güvenmektir.

Finansal cehalet probleminin aşılması için uygulanması gereken temel adım finansal eğitime önem vermektir. Finansal eğitimle birlikte bireyler yukarıda sıralanan hataları azaltabilir. Bu sayede finansal cehaletin ortaya çıkarması muhtemel problemlerin önüne geçilebilir. Bununla beraber finansal eğitimle sağlanacak finansal okuryazarlığın bütün ekonomik ve finansal sorunlara çözüm getirebilmesi mümkün değildir. Örneğin finansal okuryazarlık geçici süreyle işsiz kalan bireylere yardımcı olabilir ama işsizlik problemini çözebilecek bir araç değildir. Bu nedenle finansal eğitim ile sağlanacak finansal okuryazarlığın, ekonomik problemlerin kesin çözümü olmadığı sadece piyasaların daha etkin çalışmasını,

bireysel ve toplumsal refah kaybının azaltılmasını sağladığı görülmektedir (Gökmen, 2012: 43).

Finansal eğitim, bireylerin finansal fırsatlardan yararlanabilmesi, finansal risklerden korunabilmesi, finansal ürün ve kavramları anlaması konularını içeren bir süreçtir (Fox, et al., 2005:197). Küreselleşen dünyada finansal piyasalarda yaşanan karmaşıklıklar ve yenilikler bireylerin alması gereken finansal kararlarda sürekli olarak yeni bilgilere ihtiyaç duymalarına neden olmaktadır (Fernandes, et al., 2014: 5). Standart işlemlerden olan mevduat hesabı açtırma, kredi çekme veya kredi kartı kullanma gibi uygulamalarda bile sorun yaşanırken gelişen teknoloji, finansal ürünlerin çeşitlenmesi, yaşanan finansal krizler ve finansal alandaki kurumlara olan güvenin azalması finansal okuryazarlığa dolayısıyla finansal eğitime daha çok önem verilmesini gerektirmektedir (Bayram, 2014: 110).

1.9 Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişki

Bireylerin finansal eğitimlerine yönelik katkı sunma potansiyelinin büyüklüğü nedeniyle pek çok ülkede finansal okuryazarlık programları uzun süre gündemde kalmış, finansal okuryazarlık ile ilgili çeşitli programlar ve eğitimler, bireylerin finansal konulardaki farkındalığını artırmayı ve bu sayede finansal davranışları değiştirmeyi amaçlamıştır (Hastings, et al., 2013: 348).

Finansal okuryazarlığı geliştirmeyi amaç edinen programlar, bireylere çeşitli finansal hizmetlerde ve bireysel mali durumlarını yönetmede, bilgili ve sorgulayıcı bir tüketici olmak için gereken temel bilgi, beceri ve yetenekleri kazandırır (Fox, Bartholomae and Lee, 2005: 195).

1.10 Dünyada ve Türkiye’de Finansal Eğitim

Gün geçtikçe ekonomik sisteme etkisi oldukça yüksek olan finansal eğitim, tüm dünyada hızla önem kazanan bir konu haline gelmiş, finansal eğitim kavramının önemi arttıkça ulusal ve uluslararası çalışmalarda beraberinde artış göstermiştir (Kaiser, et al., 2017: 614). Aşağıda bu çalışmaları yürüten kurum ve kuruluşlardan birkaçına örnek olarak değinilmektedir.

1.10.1 OECD (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü)

Finansal eğitim ve okuryazarlık konularında dünya çapında birçok faaliyette bulunan ve kapsamlı çalışmalar yapan uluslararası kuruluşların başında OECD

gelmektedir (Matthew, 2012: 36). OECD; 1961 yılında kurulmuş olup temel misyonu, gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere bireylerin ekonomik ve sosyal durumlarını geliştirecek politikaları desteklemek ve uygulamaktır (Dağdelen, 2017: 73).

OECD'nin 20 kurucu üye ülkesi bulunmaktadır, bu ülkeler; ABD, Türkiye, Avusturya, Kanada, Fransa, Hollanda, Lüksemburg, İtalya, Almanya, İngiltere, Belçika, Danimarka, İrlanda, Yunanistan, İsviçre, İspanya, İzlanda, Portekiz ve Norveç'tir (OECD, 2005). Kurucu üye ülkelere ek olarak ilerleyen yıllar içerisinde Finlandiya, Japonya, Avustralya, Güney Kore, Meksika ve Yeni Zelanda ülkeleri de "üye" olarak örgüt bünyesine katılmışlardır. 1990'lı yılların başında Batı ile uyum süreçlerine hız kazandırmak için Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ile Slovakya da Örgüte "üye" olarak kabul edilmiştir. Estonya, İsrail, Slovenya ve Şili 2010 yılı içinde üye olarak Örgüte katılmıştır. Son olarak Kolombiya'nın da örgüte katılmasıyla toplam 37 üye olmuştur (OECD, 2006: 47).

OECD, finans alanındaki eğitim araştırmalarına öncülük etmekle birlikte araştırmacılara web sitesi aracılığıyla akademik düzeyde çok önemli veriler ve bilgi kaynakları sunmaktadır (Satoğlu, 2014: 100).

OECD, 2003 yılında bazı ülkelerin finansal eğitim programlarıyla ilgili bir projeye başlamış; iki aşamadan oluşan bu projede ilk olarak mevcut eğitim programlarının verimliliği incelenmiş ve finansal okuryazarlığın daha verimli bir şekilde arttırılabilmesi için gereken stratejilerin geliştirilmesi konusunda da öngörülerde bulunmuştur (Atkinson and Messy, 2011: 10). İkinci aşamada ise çeşitli kılavuzlar yayınlanarak bireylere ve düzenleyicilere bu alanda yardımcı olmak planlanmıştır. Bu aşamada bazı ülkelerdeki tüketicilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi de yer almaktadır.

1.10.2. Dünya Bankası

Finansal okuryazarlık ve finansal eğitim ile ilgili yürütülen çalışmalarını destekleyen uluslararası kuruluşlardan biri de Dünya Bankası'dır (World Bank, 2010: 4). 2010 yılında düzenlenen "Tüketicinin Korunması ve Finansal Okuryazarlık" adlı küresel programı düzenleyen de Dünya Bankası olmuştur (Dağdelen, 2017: 71).

Programa hem özel sektörden hem de kamu kurumlarından katılım olmuş ve finansal hizmetin üç çeşidi üzerinde odaklanılmıştır. Bunlar;

- Kredi
- Ödeme sistemleri
- Tasarruf

Konularıdır. Bu konular üzerine tüketicinin eğitiminin artırılması ve tüketici haklarının korunması yolları üzerine çalışmalar yapılmıştır. Küresel program dört alana odaklanmaktadır (Güler, 2015: 40). Bunlar;

- Tüketicilerin en sağlıklı ve iyi şekilde alışveriş yapabilmeleri için, finansal bilgiyi anlaşılır ve karşılaştırılabilir yapmak
- Zararlı, aldatıcı ticari uygulamaları yasaklamak ve verimli iş uygulamaları geliştirmek
- Finansal kurumlar bir hata yaptığında tüketicilerin mağduriyetini azaltmak amacıyla hızlı ve kolay bir şekilde tazminat alabilmeleri için bir yol düzenlemek
- Finansal hizmetleri güvenle kullanabilmeleri için tüketicilere yardım etmektir.

Dünya bankası, uluslararası düzeyde finansal okuryazarlık ve tüketicinin korunması konularındaki yasal altyapının hazırlanmasında, 2005'ten beri çok önemli faaliyetlerde bulunan kuruluşlardan biridir (TCMB, 2011: 90).

1.10.3. IOSCO (Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü)

IOSCO, dünya çapında menkul kıymet düzenleyicilerini bir araya getiren ve menkul kıymetler sektörü için küresel standart belirleyici olarak tanınan 1983 yılında kurulmuş uluslararası bir örgüttür (IOSCO, 2021). 1991 yılında örgüt bünyesinde kurulan bir çalışma grubunun 2001 yılında yayınladığı raporda yatırım araçlarının kontrolü ve etkin kullanımı ile finansal eğitimin etkileri belirlenmiş ve paylaşılmıştır (Satoğlu, 2014: 118). Bu rapora göre;

- Finansal eğitim programları, düzenleyici ve denetleyici kurumların yatırımcıların korunmasına yönelik faaliyetlerinde önemli rol oynamaktadır.
- Eğitimler, yatırım araçlarının çeşitlerine, yatırımcıların bilgisi ve tecrübelerine göre uygun yöntem ve araçlarla verilebilir.

- Toplumdaki her kesime aynı eğitimin verilmesi uygun değildir, bireysel yatırımcıların farklı eğitim ve bilgi düzeylerine sahip olması eğitimin verimliliği konusunda sorun teşkil edebilir.
- Eğitim programlarının içeriğinde yatırım tavsiyeleri bulunmamalı, yatırımcılar yönlendirilmemelidir. Finansal eğitimi düzenleyen kurumlar, danışmanlık ile eğitim arasındaki farka dikkat etmelidir.
- Eğitim sırasında, düzenleyici kurumlar bağımsız olmalı, özellikle piyasa katılımcıları ve/veya aracı kurumlar ile iş birliği içinde yürütülen programlarda herhangi bir ürün ve hizmet ile ilgili onaylayıcı açıklamalardan kaçınılmalıdır (Dağdelen, 2017: 76).

1.10.4. IFIE (Uluslararası Yatırımcı Eğitim Forumu)

2005 yılında Kanada, Avustralya, Japonya Kore, İngiltere ve ABD'nin kurucu üyeliğinde kurulmuştur. Kuruluşun hedefi dünya genelinde finansal eğitim programlarının etkinliğini arttırmak, yatırımcıyı eğitime yönlendirme, teşvik etme ve mevcut programların gelişiminin desteklemesini sağlamaktır (IFIE, 2018). IFIE; üyelerin eğitim faaliyetleri, konuyla alakalı akademik çalışma ve makaleleri, farklı ülkelerdeki eğitim programlarını, anket verilerini web sitesinde yayınlayan ve kâr amacı gütmeyen bir kurumdur (Dağdelen, 2017: 77).

Konu finansal okuryazarlık olduğunda, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm ülkeler tarafından yoğun ilgi gösterilmektedir. Finansal olarak bilinçli kişilerin, kendilerinin olduğu kadar toplumun da menfaatlerine hizmet edeceği düşüncesi, bu tür ülkelerde kamu ve özel sektörün birlikte hareket etmesini sağlamaktadır (Altıntaş, 2008: 159).

Burada ana hedef, bireylerin sadece finansal bilgi seviyelerinin yükseltilmesi değil, gerekli bilgiye erişip kullanabilmesi, finansal durumunu değerlendirip iyileştirebilmek için planlar yapabilmesi ve finansal piyasalardaki tehlikelerden kendilerini koruyabilecek yetenekleri sağlamaktır (Taşçı, 2011: 95).

1.10.5. Avrupa Komisyonu

Avrupa Komisyonu da diğer birçok komisyon gibi halkların finansal okuryazarlık seviyelerini yükseltebilmek adına çeşitli girişim ve çalışmalarda bulunmakta, eğitimler düzenlemektedir (Temizel, 2010: 59). Avrupa komisyonunun finansal okuryazarlıkla ilgili yürüttüğü faaliyetlerin temel amacı, insanların finansal

ürünleri anlamaları, paralarını yönetebilmelerini ve finansal ürünler arasında doğru tercih yapabilmelerini sağlamaktır (Figueira, 2007: 4-5).

Avrupa Komisyonu tarafından oluşturulan “Finansal Eğitim Uzman Grubu” Avrupa Birliğinde finansal eğitim ile ilgili çalışmaların merkezindeki gruptur. Avrupa Komisyonu tarafından 2007 yılında üyelerin talepleri üzerine Avrupa Birliği tüketicilerinin finansal eğitimi için bir konferans düzenlenmiş, bu konferansta yayınlanan bir tebliğ ile finansal eğitimin bireyler, toplumlar ve ekonomiler üzerindeki faydalarına ve etkilerine dikkat çekilmiştir (Krechovska, 2015: 7). Daha sonra bu alandaki çalışmaları yürütmek üzere Avrupa Komisyonu tarafından 2008 yılında “Finansal Eğitim Uzman Grubu” oluşturulmuştur (Özgüler, 2013: 38).

Avrupa Komisyonu 2003 yılında, “Yetişkinler için çevrimiçi tüketici eğitimi araçları” (Development of Online Consumer Education Tools for Adults-DOLCETA) ismiyle bir internet sitesi kurmuştur (www.dolceta.eu). Bu sitede eğitimcilerin de finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilebilmesi amacıyla Nisan 2010’da tasarruf, yatırım, harcama, sigorta ve borçlanma ismiyle içerisinde beş ana tema bulunan ayrı bir bölüm açılmıştır (Gökmen, 2012: 89).

Finansal eğitim konusunda uluslararası faaliyet gösteren kurumlar aşağıda maddeler halinde gösterilmektedir (Satoğlu, 2014: 104).

- Internet Üzerinden Finansal Eğitim ile ilgili Yayınlar (Euro finans E-Publication on Financial Education): Banka hesapları ve parasal temeller, hane halkı bütçesi, tasarruf, yatırımlar, kredi ve borçlar konularını ele almakta ve internet üzerinden verdiği hizmetleri el kitabı ve broşür gibi yazılı kaynaklar
- Avrupa Tüketici Günlüğü (European Consumer Diary/The Europa Diary): Daha çok 15-18 yaş grubu öğrenciler ve genç yetişkinleri hedef alan program, banka hesapları, parasal temeller, sigorta, risk ve kredi gibi konuları ele almaktadır
- PFEEF-Personal Finance Employee Education Foundation (Çalışanların Eğitimi için Bireysel Finansman Kuruluşu)
- IFIE-International Forum for Investor Education (Yatırımcı Eğitimi için Uluslararası Forum)
- GFLEC-Global Financial Literacy Excellence Centre (Küresel Finansal Okuryazarlık Merkezi)

- AARP-American Association of Retired Persons (Amerikalı Emekliler Birliği)
- ICI-Investment Company Institute (Yatırım Őirketleri Enstitüsü)
- IPT-Investor Protection Trust (Yatırımcı Koruma Vakfı)
- FLEC-Financial Literacy and Education Commission (Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu)

1.10.6. Türkiye’de Finansal Eğitim alıŐmaları

Son yıllarda Türkiye’de finansal okuryazarlığın ne denli önemli ve gerekli bir konu olduğunun anlaŐıldıđı görülmekte, özellikle bireyler tarafından verilen yanlış finansal kararlar ve bu kararların kurumların ve ülke ekonomisini etkilemesinin finansal okuryazarlık eğitimine daha fazla önem verilmesi gerektiği Şeklinde yorumlanmaktadır (Aydın, 2018: 14). Finansal okuryazarlık seviyesi yükseldikçe finansal suçlarda azalma yaŐanacak, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) gibi yasal otoriteler ile yargının iş yükü azalacaktır. Bu sayede ortaya çıkan verimlik de diğer alanlara yansıtılabilecektir (Sancak, 2013: 44).

Makroekonomik istikrarın sık sık bozulması ve finans piyasalarının sistematik altyapısının oluŐturulamaması gibi konular finansal eğitim konusuna yeterince önem verilmemesinin temelinde yatan sebeplerdendir (Akçay ve Güngen, 2014). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2010 yılında bireylere ve ailelere yönelik pratik ve yararlı bilgiler verilebilmesi amacıyla “Aile Eğitim Programı” ismiyle günümüz gereklerine uygun olarak ailelerin ekonomik refah düzeylerini arttırmayı hedefleyen çalışmalar baŐlatmıŐtır (Őarлак, 2012).

Sermaye Piyasası Kurulu, toplumda bir sermaye piyasası kültürünün oluŐması ve finansal okuryazarlığın yükseltilmesine yönelik faaliyetler yürütmektedir (SPK, 2013: 102). Tasarruf sahiplerini bilinçlendirmek ve bilgilendirmek amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu web sitesinde çeşitli kitapçıklar yayınlamaktadır (www.spk.gov.tr). Kurulun yayınladığı kitapçıklarda yatırım yaparken dikkat edilmesi gereken noktalar, yatırım fonları, sermaye piyasası araçları, menkul kıymet yatırım ortaklıkları, girişim sermayesi yatırım ortaklıkları, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri, bireysel emeklilik sistemi gibi konularda bilgi verilmektedir (Güler, 2015: 53).

2014 yılının Şubat ayında Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında bir iş birliği protokolü imzalanmıŐ, finansal eğitimin

yaygınlaştırılması ve finansal farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmaların artırılması kararlaştırılmıştır (TCMB, 2015: 21).

Bu protokol kapsamında, 18 yaşın altındaki çocuk ve gençler ile öğretmenlerin finansal okuryazarlık temel zorunlu eğitimleri ile finansal konulardaki temel bilgilerinin geliştirilmesine imkân sağlayacak eğitim araçları ile öğrenci ve öğretmenlerin ilgisini çekmeye yönelik yarışma, oyun ve benzeri uygulamaların geliştirilmesi amaçlanmıştır (Dağdelen, 2017: 105).

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) 2012 yılının Kasım ayında faaliyete başlamış, Türkiye'nin finansal okuryazarlık konusunda kurulan ilk sivil toplum kuruluşudur (FODER, 2012). Türkiye'de kadınlara yönelik finansal okuryazarlığın önemini de ilk kez FODER vurgulamış; İSMEK (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hayat Boyu Öğrenme Merkezi), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Doğuş Grubu ile ortak yürütülen "İstanbul Finans Merkezi Yolunda 20 bin Kadın" projesine öncülük etmiştir (Güler, 2015: 59-60).

Merkez bankası Türkiye de finansal eğitim konusunda bir farkındalık yaratmak amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu ile "Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık: Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler" konulu uluslararası bir konferans düzenlenmiştir (Işık, 2011: 96). Kongrede finansal istikrar ve finansal eğitim ilişkisi, finansal eğitim konusunda uluslararası platformda yapılan çalışmalar, finansal eğitim konusunda küresel finansal krizin yarattığı ivmelenme, karşılaşılan zorluklar, çeşitli ülkelerin tecrübeleri ile çözüm önerileri tartışılmıştır (TCMB, 2015).

Borsa İstanbul, finans alanında insan kaynakları oluşturmaya çalışan ve oluşturulan bu insan kaynaklarının etkinliğini ve verimliliğini arttırmak için çalışmalar yürütmektedir (Güler, 2015: 53). Bu çalışmalar kapsamında borçlanma araçları piyasası eğitimi, aracı kuruluş çalışanlarına yönelik olarak pay piyasası üye temsilci eğitimi ve payları borsada işlem gören şirketlerin çalışanlarına yönelik eğitimler gibi programları organize etmiştir. (Özgüler, 2013: 74).

Türk Ekonomi Bankası (TEB) "TEB Aile Akademisi" projesi adıyla aile bireyelerine verilen bir finansal eğitim başlatmış, İş Bankası ve İNG Bank ortaklığı "Turuncu Damla" adlı proje ile bireylere ücretsiz finansal eğitim programı sunmuştur. Ayrıca bunların dışında sayıları birkaç adetten oluşan internet sitelerinde

de (www.udemy.com, www.abrojeyonetimi.com, vb.) çevrimiçi ve ücretsiz finansal eğitimler verilmektedir.

1.10.7. Finansal Eğitimde Eğitim- Öğretim Kurumlarının Etkisi ve Önemi

Çocuk yaştan itibaren çeşitli dersler vasıtasıyla öğretim kurumlarında öğrencilere kazandırılan harcama planı ve yatırım konuları, temel finansal bilgilerin oluşmasına ve gençlerin sosyoekonomik hedeflerine ulaşabilmeleri için gerekli bilgi birikimi ve donanımın temellerinin atılmasına katkı sağlamaktadır.

Finansal eğitim her yaş grubundan bireyleri kapsamakla birlikte, genç neslin finansal konulardaki eğitimi diğer yaş gruplarına göre daha fazla önem taşımaktadır, çünkü gençlerin tecrübesizliği onları daha büyük finansal riskle ve daha karmaşık finansal ürünlerle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle, finansal eğitimin ulusal stratejinin bir parçası olarak okullarda başlatılması büyük önem taşımaktadır (Temizel, 2010: 19).

Okullarda finansal eğitimin müfredata eklenmesi birtakım zorluklar oluşturmaktadır. Kaynak ve zaman yetersizliği, hâlihazırda uygulanan bir müfredatın varlığı, yeterli uzmanlığın, bilgi birikiminin olmaması, finansal bilgilerin sürekli güncellenmesi gibi hususlar zorluklardan birkaçıdır. Bu noktada eğitimcilerin finansal eğitim konusunda gerekli bilgi ve yetkinliğinin sağlanması da üzerinde durulması gereken önemli bir konudur (Altıntaş, 2008: 96).

Sistematik biçimde sunulan finansal eğitim derslerinin etkilerini değerlendirmek amacıyla az sayıda nicel araştırma bulunmakla birlikte, bu çalışmalar sonucu tasarruf ve yatırım bilincinin artırılması, bireysel portföy yönetimi ve bütçe yapma yeteneğinin artırılması, finansal dolandırıcılığın karşı gerekli önlemlerin alınması gibi konularda önemli bulgulara erişildiği görülmüştür (Tennyson and Nguyen, 2001: 244).

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmaya göre, zorunlu finansal eğitim müfredatı ile finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen sınav sonuçlarına göre, finansal eğitim alan öğrencilerin, eğitim almayanlara göre yüksek puanlar alarak daha başarılı oldukları tespit edilmiştir (Tennyson and Nguyen, 2001: 251-252). Yine Amerika'da, lise ve yüksekokullarda uygulanan finansal eğitimin öğrenciler üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla yapılan bir araştırmaya göre, üniversite öğrencilerinin finansal eğitim dersleri

sonucunda lise öğrencilerine nazaran daha başarılı davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Yapılan araştırma sonucunda, öğrencilerin yatırım bilgileri ile tasarruf eğilimleri arasındaki ilişkinin beklenildiği kadar güçlü olmadığı ortaya çıkmıştır (Peng, et al., 2007: 282). Başka bir araştırma sonucuna göre ise, finansal eğitim programı sonrasında öğrencilerin finansal bilgi birikiminin arttığı, tasarrufa karşı eğilimlerinin yükseldiği, ayrıca öğrencilerin fiyat karşılaştırması yaptığı ve satın alma işlemi için fiyatların ucuzladığı dönemi beklediği gözlemlenmiştir (Varcoe, et al., 2005: 69).

Çalışmanın bir sonraki bölümünde Turizm sektörüne, önemine ve konaklama işletmelerine değinilmiştir. Resmi kaynaklardan elde edilen veriler tablolar ile gösterilerek yorumlanmıştır.

1.11. Türkiye ve Dünyada Turizm Sektörü

İnsanların dinlenme, eğlenme, merak, spor, sağlık gibi çeşitli amaçlarla yaşadıkları yerlerin dışına seyahat etmeleri ve bu seyahat sırasında turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep edip en az bir gece konaklamalarından doğan ilişkiler bütününe turizm denir (Kaygısız, 2019: 609). Bir hizmet sektörü olan turizmde, ürünler üretildikleri yerde tüketilmekte ve üreticiler yurtdışına herhangi bir ürün ihraç etmeden döviz geliri elde etme imkânı bulmaktadır. Turistlerin satın aldığı turistik ürünler döviz girdisini arttırarak ülkenin ihracat kalemine olumlu etki yapmaktadır (Terzi ve Tütüncü, 2017: 83). İnsanlık tarihi ile başlayan turizm hareketleri, günümüz dün yasında sosyal ve ekonomik gelişmelere paralel olarak yeni anlayışlar, yeni yöntemler ve yeni biçimler kazanarak önemini arttırmaya devam etmektedir.

Dünya çapında gelişimine hızla devam eden sektörlerden biri olan turizm, gelişmekte olan ülkelerde başta olmak üzere yüksek potansiyelli bir gelir kaynağı sağlamaktadır (Opuş, 2001: 37). İstihdam, ödemeler dengesi ve döviz gelirine katkısından dolayı, ulusal ve uluslararası ekonomik sıkıntıların giderilmesinde turizm sektörü, bir hareket noktası olarak görülmektedir (Kandır, vd, 2008: 212). Türkiye, turizm ile gelir sağlayan ülkeler arasında en çok turist ağırlayan ve turizm geliri elde eden ülkeler arasında yer almaktadır. Aşağıdaki tablolarda, dünya çapında seçilmiş ülkelerin ve Türkiye'nin ziyaretçi sayıları ve Turizm gelirleri gibi veriler gösterilmektedir.

Tablo 1.1. Türkiye’de Turizm Geliri Ortalama Harcamanın Yıllara Göre Dağılımı ve GSYİH İçindeki Payı (2003-2020)

Yıllar	Turizm Geliri (1000 \$)	Ortalama Harcama (\$)	Turizm Gelirinin GSYİH İçindeki Payı (%)
2003	13 854 866	850	4,4
2004	17 076 607	843	4,2
2005	20 322 111	842	4,1
2006	18 593 951	803	3,4
2007	20 942 500	770	3,1
2008	25 415 067	820	3,3
2009	25 064 482	783	3,9
2010	24 930 997	755	3,2
2011	28 115 692	778	3,4
2012	29 007 003	795	3,3
2013	32 308 991	824	3,4
2014	34 305 903	828	3,7
2015	31 464 777	756	3,7
2016	22 107 440	705	2,6
2017	26 283 656	681	3,1
2018	29 512 926	647	3,8
2019	34 520 332	666	4,6
2020	8 145 561	716	-

Kaynak: (TURSAB, 2020)

Tablo 1.1 incelendiğinde turizm gelirlerinin 2003-2020 yılları arasında ülke ekonomisine ve GSYİH üzerine katkısı görülmektedir. 2020 yılındaki ciddi düşüşe dünya genelinde etkili olan covid-19 salgını nedeniyle, kısmi ve tam kapanmalar ile seyahat kısıtlamalarının sebep olduğu belirtilmektedir (TURSAB, 2020). 2020 yılındaki toplam turizm gelirinini önceki yıllara göre ciddi bir şekilde düştüğü ancak ortalama harcamanın son 4 yıla göre yüksek olduğu da görülmektedir.

Tablo 1.2. Türkiye’nin Dünya ve Avrupa Turizmi İçindeki Yeri (2008-2020) Turist Sayıları

Yıllar	Turist Sayısı (milyon kişi)					
	(1) Türkiye	(2) Avrupa	(3) Dünya	(1)/(2) %	(1)/(3) %	(2)/(3) %
2008	25.0	486.3	917.0	5.1	2.7	53.0
2009	25.5	462.7	884.0	5.5	2.9	52.3
2010	31.4	488.7	949.0	6.4	3.3	51.5
2011	34.7	520.0	997.0	6.7	3.5	52.2
2012	35.7	540.0	1,038.0	6.6	3.4	52.0
2013	37.8	566.6	1,087.0	6.7	3.5	52.1
2014	39.8	583.6	1,135.0	6.8	3.5	51.4
2015	39.5	607.7	1,186.0	6.5	3.3	51.2

2016	30.9	619.3	1,239.0	5.0	2.5	50.0
2017	37.6	674.4	1,329.0	5.8	3.0	50.8
2018	46.1	712.6	1,403.0	6.5	3.3	50.8
2019	45.1	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
2020	12.7	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü / Source: The World Tourism Organization (UNWTO)

Tablo 1.2’de Dünya Turizm Örgütü tarafından yayınlanan turist sayıları Türkiye, Avrupa ve Dünya rakamları ile karşılaştırmalı olarak gösterilmektedir. Tablo 1.2’de yer alan veriler incelendiğinde Türkiye’ye gelen turist sayısının 2014 yılında Avrupa turizm oranla en yüksek payı aldığı (%6,8) yıl olarak görülmektedir. Türkiye 2018 yılında ise şimdiye kadarki en yüksek rakam ile 46 milyon turist ağırladığı görülmektedir. 2019 yılına kadar kısmen istikrarlı bir şekilde arttığı ve ağırladığı turist sayısı bakımından Avrupa’da önemli bir konuma sahip olduğu yorumu yapılabilir.

Tablo 1.3. Türkiye’nin Dünya ve Avrupa Turizmi İçindeki Yeri (2008-2020) Turizm Geliri

Yıllar	Turizm Geliri (milyar US\$)		
	(1) Türkiye	(2) Avrupa	(3) Dünya
2008	22.0	472.0	940.0
2009	25.1	412.5	853.0
2010	22.6	412.1	928.0
2011	25.1	466.6	1,042.0
2012	25.3	454.9	1,115.0
2013	28.0	491.7	1,197.0
2014	29.6	508.8	1,245.0
2015	26.6	449.8	1,202.0
2016	20.4	449.9	1,225.0
2017	22.5	519.6	1,340.0
2018	25.7	N/A	N/A
2019	34.6	N/A	N/A
2020	12.1	N/A	N/A
Son yıla kadar yıllık ort. büyüme (%)	1.66	1.1	4.7

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü / Source: The World Tourism Organization (UNWTO)

Tablo 1.3 incelendiğinde gelen turistlerin harcamalarının turist sayılarına oranla beklenenden az olduğu görülmektedir. Gelen turistlerin alım gücü ve ekonomik durumları ile varış destinasyondaki turistik ürünlerin çeşitliliği ve

fiyatlama gibi etkenler turistlerin harcamalarındaki temel yönlendiricilerdir. Her şey dâhil sistemde çalışan turistik tesisler, buldukları destinasyonda gerek yöresel gerek eğlence ürünlerindeki satın alımı azaltmaktadır. Turizm gelirinde yıllık ortalama büyüme dikkate alındığında 2008-2018 yılları arasında, Türkiye %1,66'lık büyüme oranı ile Avrupa ülkelerindeki ortalamanın (%1,1) üzerinde yer almıştır

Tablo 1.4. Seçilmiş Ülkelerde 2008-2016 yılları arası Turizm Gelirleri (milyon USD)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ABD	164,721	146,002	167,996	187,629	200,997	218,496	235,99	247,394	244,708
İspanya	64,422	55,748	54,305	62,447	57,877	62,584	65,099	56,532	60,605
İngiltere	47,637	38,608	41,468	47,115	51,02	55,945	62,604	60,807	55,558
Almanya	53,397	47,462	49,126	53,431	51,645	55,486	58,701	50,645	52,129
Fransa	68,001	58,858	56,187	66,087	64	66,06	67,382	52,959	50,883
Çin	40,843	39,675	45,814	48,464	50,028	51,664	44,044	44,969	44,432
İtalya	46,191	40,375	38,438	43,241	40,96	43,829	45,547	39,42	40,373
Avusturalya	27,189	26,909	31,064	34,315	34,137	32,889	33,619	30,872	34,475
Japonya	13,781	12,537	15,356	12,533	16,197	16,865	20,79	27,285	33,427
Türkiye	26,446	26,331	26,318	30,302	31,566	36,192	38,766	35,451	26,695
Hindistan	12,462	11,136	14,49	17,708	18,34	19,042	20,756	21,472	23,111
Meksika	14,726	12,542	12,628	12,458	13,32	14,311	16,606	18,729	20,619
Singapur	10,615	9,225	14,178	17,93	18,796	19,209	19,134	16,563	18,386
Hollanda	12,874	12,063	11,653	12,897	17,675	19,429	19,726	17,592	18,317
Kanada	18,191	15,568	18,438	19,989	20,696	20,941	20,802	19,273	18,278
Malezya	18,553	17,231	18,152	19,649	20,251	21,5	22,6	17,666	18,084
Portekiz	14,072	12,344	12,985	14,901	14,582	16,213	17,718	15,823	17,185
Yunanistan	17,586	16,027	13,858	16,256	14,671	17,436	19,481	17,26	16,533
Rusya	15,821	12,369	13,239	16,961	17,876	20,198	19,451	13,204	12,823
Katar	4,463	7,22	8,452	10,576	12,131	12,593
Polonya	12,895	9,889	10,037	11,649	11,888	12,432	12,924	11,355	12,052
Mısır	12,104	11,757	13,633	9,333	10,823	6,747	7,979	6,897	3,305
Dünya	1.121.335	1.009.884	1.099.843	1.389.600	1.285.303	1.378.742	1.451.047	1.377.418	1.392.252

Kaynak: World Bank, World Development Indicators, databank.worldbank.org

Yukarıda tablo 1.4'te dünya bankası verilerine göre seçilmiş ülkelerin turizm gelirleri belirtilmiştir. 2009 yılı için 22 ülkeye ait turizm gelirlerinde genel bir azalış görülmektedir. Bu durum 2008 küresel krizinin dünya ekonomisine olduğu gibi turizm sektörünü de etkisi altına aldığı şeklinde yorumlanabilir.

ABD'nin 2009 ve 2016 yıllarında turizm gelirlerinde düşüş yaşamasına rağmen seçili yıl aralığında sürekli olarak en büyük paya sahip olduğu belirlenmiştir. İspanya'ya ait verilere baktığımızda, 2012 ve 2015 yıllarında turizm gelirlerinde azalış gözlemlenmiş ve 2016 yılında 60 milyar doların üzerinde turizm geliri elde ettiği görülmüştür.

Turizm geliri bakımından İngiltere'nin 2015 ve 2016 yıllarında düşüş yaşadığı, 2016 dünya turizm gelirlerinde ise %4'e yakın oranda (55,55 milyar dolar) paya ulaştığı görülmektedir. Almanya'nın turizm gelirlerinin 2015 yılında azaldığı ve 2016 yılı turizm gelirinin 50 milyar doların üzerinde olduğu saptanmıştır. Fransa'nın da 2010 ve 2015 yılında turizm gelirlerinde düşüş yaşadığı, 2016 yılında ise 50,88 milyar dolar kazancının olduğu görülmüştür.

Türkiye turizm gelirleri bakımından incelendiğinde 2008-2014 yılları arasında sürekli bir artış yaşadığı görülmektedir. 2015 yılında düşüşe geçen turizm geliri, 2016 yılında en yüksek düşüşün yaşandığı yıl olarak kaydedilmiştir. Bu düşüşle birlikte Türkiye 2016 yılında turizm geliri bakımından dünyada %2'ye yakın yaklaşık 29,69 milyar dolar turizm geliri payına sahip olmuştur.

Tablo 1.5. 2017 Yılında En Çok Turist Ağırlayan ve En Fazla Turizm Geliri Elde Eden 10 Ülke

En Çok Turist Ağırlayan		En Fazla Turizm Geliri Elde Eden	
Ülkeler	Kişi Sayısı (milyon)	Ülkeler	Turizm Gelirleri (milyar)
Fransa	86.9	ABD	210.7
İspanya	81.8	İspanya	68.0
ABD	76.9	Fransa	60.7
Çin	60.7	Tayland	57.5
İtalya	58.3	Birleşik Krallık	51.2
Meksika	39.3	İtalya	44.2
Birleşik Krallık	37.7	Avustralya	41.7
Türkiye	37.6	Almanya	39.8
Almanya	37.5	Macao (Çin)	35.6
Tayland	35.4	Japonya	34.1

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü / Source: The World Tourism Organization (UNWTO)

Tablo 1.5 incelendiğinde, 2017 yılında 86,9 milyon kişi ile Fransa'nın en çok turist ağırlayan ülke olduğu görülmektedir. Fransa'yı 81,8 milyon kişi ile İspanya, 76,9 kişi ile de ABD takip etmiştir. Turizm gelirlerinde 210,7 milyar dolar ile ABD ilk sıradaki yer almış ve turist sayısında ikinci olan İspanya 68 milyar dolar ile

turizm gelirlerinde de ikinci sırada yer almıştır. Turist sayısında ilk sırada yer alan Fransa ise, turizm gelirlerinde 60,7 milyar dolar ile üçüncü sırada yer almıştır. Japonya, en çok turist ağırlayan ülkeler sıralamasında ilk 10'a giremezken, 34,1 milyar dolar ile en çok turizm geliri elde eden onuncu ülke olduğu görülmektedir. Türkiye ziyaretçi sıralamasında sekizinci sırada yer almasına rağmen turizm gelirinde ilk on ülke arasına girmeyi başaramamıştır.

Bozkurt, Bahar ve Süslü (2015) tarafından yapılan bir araştırmaya göre turist sayısı ve turizm gelirleri arasındaki farklılıkların sebepleri; turist profiline, turist gelir durumuna, ülkedeki turizm piyasasının iktisadi yapısına, turizm ve turist çeşitliliğine ve turizm piyasasındaki kayıt dışı ekonominin boyutuna bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Bozkurt, vd. 2015: 461).

Tablo 1.6. 2018 Yılında En Çok Turist Ağırlayan Alan 14 ülke

Ülkeler	Milyon	% Yüzde Payı
Fransa	93,6	6,7
İspanya	82,6	5,9
ABD	82,2	5,9
Çin	62,1	4,4
İtalya	61,2	4,4
Meksika	41,7	3
Birleşik Krallık	35,7	2,5
Türkiye	46,7	3,3
Almanya	39	2,8
Tayland	38,2	2,7
Avusturya	30,8	2,2
Japonya	31,3	2,2
Yunanistan	30,1	2,1
Hong Kong	29,2	2,1
Dünya Toplamı	1,403	100

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü-T.T.Y.D.

Tablo 1.6 incelendiğinde 2018 yılında 93 milyon ziyaretçi ile Fransa'nın en çok turisti ağırladığını görmekteyiz, takiben 82,6 milyon ile İspanya ve 82,2 milyon ziyaretçi ile Amerika en çok ziyaretçi alan ilk üç ülkeyken ziyaretçi sayılarına göre Türkiye'nin seçili ülkeler arasında altıncı sırada yer aldığını görmekteyiz.

Tablo 1.7. Türkiye'de Yıllara Göre Konaklama İstatistikleri

Yıllar	Tesise Geliş Sayısı	Geceleme	Ort. Kalış Süresi
2008	40.498.138	113.873.200	2,81

2009	44.718.277	124.376.002	2,76
2010	53.250.106	149.180.710	2,80
2011	56.024.508	156.232.861	2,79
2012	58.821.363	172.318.540	2,93
2013	59.500.098	169.709.109	2,85
2014	66.053.340	181.593.241	2,75
2015	67.928.556	177.494.682	2,61
2016	59.383.862	154.311.928	2,60
2017	61.952.005	155.809.568	2,52
2018	71.957.656	190.686.722	2,65
2019	80.866.762	211.287.063	2,61
2020	29.100.813	95.323.093	2,28

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

Tablo 1.7’de Türkiye’deki belediye ve bakanlık işletme belgeli konaklama tesislerinin 2008-2020 yılları arasındaki turistlerin tesise giriş, gecelik konaklama ve ortalama kalış sürelerinin istatistikleri gösterilmektedir. Genel olarak yıllara göre artış trendinde olan misafir giriş ve geceleme süreleri 2020 yılı covid-19 pandemi vakası ile ciddi bir rakamsal düşüş yaşamıştır.

1.12. Covid-19 Döneminde Türkiye ve Dünya Turizmi

Tüm dünya 2020 yılını benzeri görülmemiş bir küresel salgınla geçirmektedir. 2019 yılı sonlarına doğru Çin’in Hubei eyaletine bağlı Vuhan kentinde ortaya çıkan Koronavirüs (Covid-19), çok kısa bir sürede dünya çapına yayılan bir salgına dönüşerek, 215 ülkeye yayılmıştır. Günlük, sosyal ve iş hayatını derinden etkileyen salgın nedeniyle dünya ekonomisi de çok ciddi zarara uğramaktadır. Covid-19 salgınına ilişkin aşı ve tedavi yöntemleri üzerine çalışmalar hız kazanırken, salgının ekonomiye yansımaları ve etkileri de araştırılmaktadır (TURSAB, 2020: 2).

Covid-19 salgını küresel çapta ciddi bir ekonomik krize yol açmış ve bu krizden en çok etkilenen sektörlerin başında hizmet sektörü ve Turizm gelmektedir (TURSAB, 2020: 5). Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC) tarafından açıklanan verilere göre ise turizm sektörünün dünya ekonomisine toplam katkısı 8,9 trilyon dolar seviyesindedir (WTTC, 2020). WTTC değerlendirmesine göre turizm sektörünün dünya genelindeki istihdamın yüzde 10’unu oluşturmakta ve 330 milyon kişiye iş olanağı sağlamaktadır.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Oğr t  (UNWTO), temmuz ayında uluslararası turist hareketlerinde geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre %81, ağustos

ayında ise %79 düşüş yaşandığını açıklamıştır. Buna göre 8 aylık dönemde uluslararası turizm hareketlerinde yaşanan kayıp %70 seviyesine ulaşmıştır. Bu veriler sonucunda ilk 8 aylık periyotta uluslararası seyahatte önceki yılın aynı dönemine göre 700 milyon azalma kaydedilmiştir. Bu dönemde uluslararası turizm geliri kaybı ise 730 milyar dolar civarındadır (UNWTO, 2020).

Çalışmanın bir sonraki bölümünde Türkiye ve Dünya çapında yapılmış bilimsel çalışmalardan örnekler verilmiş, literatür taraması yöntemi ile toplanan veriler tablolar yardımı ile sunulmuştur.

2. BÖLÜM: LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

2.1. Literatür Araştırması

Literatürde finansal okuryazarlık ile ilgili birçok araştırma yer almaktadır. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de ve dünyada yapılmış finansal okuryazarlık ile ilgili araştırmalara yer verilmektedir. Literatür taraması sonucunda elde edilen veriler sırası ile yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan bilimsel çalışmalardan oluşmaktadır. Tablolar halinde sunulan bilimsel çalışmalar konuları ve yapıları gereği çalışmanın konu bütünlüğüne uygun olarak seçilmiştir.

2.2. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de yıllar içerisinde yapılmış finansal okuryazarlıkla ilgili araştırmalardan örneklere yer verilmektedir. Yurt içinde yapılan çalışmalar araştırmanın bütünlüğüne uygun olarak 5 grupta incelenmiş (Finansal Okuryazarlık Düzeyleri, Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi, Finansal Okuryazarlık ile Kurumsal Yönetim ve Kişilik Özellikleri, Finansal Okuryazarlık ve Davranış, Finansal Eğitim) ve tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Finansal Okuryazarlık Düzeyleriyle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Bilimsel Çalışmalar

Yazar ve Yıl	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Sayısı	Amacı	Sonuçlar
(Saraç, 2014)	Dumlupınar Üniversitesinde eğitim gören öğrenciler	797	Öğrencilerin verdiği finansal kararlar doğrultusunda finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek ve finansal okuryazarlık seviyesinin toplumda nasıl yaygınlaştırılabileceğinin belirlenmesi	Öğrencilerin temel finansal kavramlarla yönelik bilgilerinin ve genel olarak finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu, finans dersi alanların almayanlara göre daha bilgili olduğu tespit edilmiştir.
(Er, vd, 2014)	Bursa, Eskişehir ve İstanbul’da faaliyet gösteren 5 devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan öğrenciler	824	Lisans eğitimindeki ders içeriklerinin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisini araştırmak	Üniversite öğrencilerinin eğitim alanları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu, eğitim alanlarına göre finansal ürünler üzerindeki bilgilerinin farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

(Kaderli, Gümüş ve Danışman, 2016)	Türk Silahlı Kuvvetlerinden emekli olmuş askeri personel	250	Türk Silahlı Kuvvetlerinden Emekli Olmuş personelin okuryazarlık seviyelerini belirlemek	Katılımcıların büyük çoğunluğunun temel finans sorularını yanlış cevapladığı görülmüş, katılımcıların eğitim seviyelerinin yüksek olmasına rağmen okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.
(Dağdelen, 2017)	Aydın ili ve ilçelerinde çalışan Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler	175	Finansal okuryazarlık düzeyinin, Serbest Muhasebeci Mali demografik özellikleri ile ne oranda ilişkili olduğu.	Araştırma sonucunda katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiş, eğitim ve yaş durumu faktörlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde etkili olduğu saptanırken cinsiyet durumunun finansal okuryazarlık üzerinde nötr bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.
(Kocabıyık ve Teker, 2018)	Süleyman Demirel Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler	708	Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini incelemek.	Araştırmaya göre anket sorularına verilen cevapların büyük bir bölümü cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Cinsiyete göre farklı dağılım gösteren neredeyse tüm sorularda, erkekler kadınlara göre daha başarılıdır. Annelerin eğitim durumu finansal okuryazarlık düzeyini pek etkilemezken iktisadi ve idari programlarda okuyan öğrenciler diğer programlarda okuyan öğrencilere göre daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
(Kutukiz ve Özden, 2018)	Muğla ili Milas ilçesinde faaliyet gösteren kadın girişimciler	70	Kadın girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve güncel finansal gelişmelerle ilgilenme durumlarını ortaya çıkarmak.	Araştırma sonucunda kadın girişimcilerin anket çalışması ile finansal okuryazarlık düzeylerinin çok düşük olduğu ve eğitime ihtiyaçları olduğu vurgulanmıştır. Finansal bilgi ve gelişmelerle ilgili kullandıkları araçlar ise sırasıyla gazete-dergi, televizyon ve internet geldiği tespit edilmiştir.

Finansal okuryazarlık düzeyleriyle ilgili yurt içinde yapılmış bilimsel çalışmalara ait verilerin bulunduğu tablo 2.1 incelendiğinde; yurt içinde yapılan finansal okuryazarlık düzeyleriyle ilgili çalışmalarda ortak olarak görülen finansal eğitim, yaş ve aile unsurlarının finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde doğrudan etkisi olduğu, finansal araçlar ile iç içe olan bireylerin finansal eğitim ile ekonomik araçlarla ilgili bilgilerini daha başarılı bir şekilde uygulamaya dökabildikleri görülmektedir. Çalışmaların genelinde finansal okuryazarlık düzeylerinin zayıf olduğu ve daha fazla finansal eğitime ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Literatürdeki çalışmalara dayanarak konu ile ilgili araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

H1: Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin temel finansal bilgi düzeyinin eğitim düzeyleri ile arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Konaklama işletme sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin yaşları ile yatırım araçlarına dair bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 2.2. Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Bilimsel Çalışmalar

Yazar ve Yıl	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Sayısı	Amacı	Sonuçlar
(Bayram, 2010)	Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) ve Porsuk Meslek Yüksekokulu (PMYO) öğrencileri	600	Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlenmesi ve para yönetimi konusundaki davranışlarının tespiti	Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin oldukça düşük olduğu ve bu durumun farkında olmadıkları, finansal okuryazarlığı sadece para biriktirme, faturaları düzenli ödeme olarak algıladıkları gözlemlenmiştir. İİBF öğrencilerinin PMYO öğrencilerine göre daha çok finansal araç kullandığı, aile eğitim düzeylerinin ve finansal bilinç ile finansal okuryazarlıklarının da daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

(Ergün, Şahin ve Ergin, 2014)	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İşletme Bölümü öğrencileri	275	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ve para yönetimlerinin demografik değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin ölçülmesi.	Öğrencilerin yalnızca temel düzeyde finansal okuryazar oldukları; temel enflasyon bilgilerinin cinsiyetlerine, öğretim şekillerine ve ortalama aylık hane gelirlerine göre; temel borsa bilgilerinin cinsiyetlerine göre, faiz oranlarının tahvil fiyatlarına etkisine ilişkin bilgilerinin öğretim şekillerine göre ve son olarak varlık çeşitlendirme bilgilerinin de aylık ortalama hane gelirlerine göre değiştiği tespit edilmiştir.
(Kılıç, Ata ve Seyrek, 2015)	Gaziantep Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler	480	Gaziantep Üniversitesinde lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi.	Araştırmaya göre erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi bayan öğrencilere göre daha yüksek çıkmış, kredi kartı ve internet bankacılığı kullanımının okuryazarlık düzeylerinde etkili olduğu görülmüştür. Öğrencilerin finansal okuryazarlıkla ilgili olarak en çok bilgi sahibi oldukları alanın bireysel bankacılık konusu, en az bilgiye sahip oldukları alanın ise yatırım konusu olduğu tespit edilmiştir.
(Öztürk ve Demir, 2015)	Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personel	325	Akademik personelin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve para yönetimi konusundaki davranışlarını gözlemek	Akademik personelin finansal okuryazar düzeyinde olmalarına rağmen finansal eğitime ihtiyaç duydukları ve para yönetimi ile ilgili tutumlarını ailelerinden alan akademisyenlerin yine finansal bir karar alacakları zaman ilk olarak ailelerine danıştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2.2 incelendiğinde, yurt içerisinde yapılmış finansal okuryazarlık ve para yönetimi konusu ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalarda, üniversite öğrencilerinin

finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. İşletme ve İktisat gibi bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilere göre finansal bilgi açısından daha iyi durumda olduğu, aile içerisinde görülen eğitim ve ebeveynlerin finansal okuryazarlık durumu da para yönetimiyle ilgili bilgi ve beceriler üzerinde yüksek oranda etkili olduğu görülmektedir. Literatürdeki çalışmalara dayanarak konu ile ilgili araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

H3: Turizm konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin kredi kartı limitleri ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Turizm konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin kredi kartı kullanım süreleri ile ekstre bilgilerini anlama düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 2.3. Finansal Okuryazarlık ile Kurumsal Yönetişim ve Kişilik Özellikleri İlgili Bilimsel Çalışmalar

Yazar ve Yıl	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Sayısı	Amacı	Sonuçlar
(Karabacak, 2016)	Literatürde bulunan kurumsal yönetimle ilgili çalışmalar	-	Türkiye'nin kurumsal yönetim kalitesinin analizi	Türkiye'deki kurumların finansal okuryazarlığa ilişkin çalışmaları gerekli sonucunda kurumsal yönetim ile yürütülen birimlerinde çalışanların bilgi artacağı, şirketin stratejik planlamalarına ve dönemsel performanslarının denetlenmesine katkıda bulunabilecekleri sonucuna varılmıştır.
(Ercan ve Apan, 2017)	Karabük'te lisans düzeyinde işletme eğitimi alan öğrenciler	327	Beş faktör kişilik ölçeğinin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisini analiz etmek	Bireylerin "dışadönüklük", "sorumluluk" ve "uyumluluk" boyutlarının "finansal okuryazarlık" üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilmediği, Buna karşın "duygusal dengesizlik" boyutunun negatif yönde, "deneyime açıklık" boyutunun pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Yurt içinde yapılmış finansal okuryazarlık ile kurumsal yönetim ve kişilik özellikleriyle ilgili çalışmalardan örneklerin yer aldığı tablo 2.3 incelendiğinde, finansal okuryazarlık düzeyinin kurumsal yönetim ile pozitif yönde ilişkisi olduğu, Türkiye’deki sorumlu kurumların gerekli düzenlemeleri yapması halinde finansal okuryazarlık seviyesinin artacağı ve bu durumun şirketlerin performansı üzerinde olumlu etkileri olacağı sonucuna ulaşıldığı görülmüştür. Kişilik özelliklerinden “deneyime açıklık” boyutunun finansal okuryazarlık üzerinde anlamlı ve pozitif, “duygusal dengesizlik” boyutunun ise negatif yönde etkisi olduğunun tespit edildiği görülmektedir.

Tablo 2.4. Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Bilimsel Çalışmalar

Yazar ve Yıl	Çalışmanın Kapsamı	Örnekleme Sayısı	Amacı	Sonuçlar
(Alkaya ve Yağlı, 2015)	Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri	185	Ekonomi ve finansal gelişmelerin takibinin, finansal durum yönetme algısının, finansal davranış ve finansal bilgi düzeyinin finansal okuryazarlık açısından Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri tarafından nasıl algılandığının tespit edilmesidir.	Araştırmanın sonucunda finansal tutum ve finansal davranış arasında anlamlı bir ilişki olduğu, öğrencilerin olumlu finansal davranış ve tutumlar içerisinde olmalarına rağmen finansal bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
(Coşkun, 2016)	Celal Bayar Üniversitesi Ahmetli Meslek Yüksekokulundaki dört programda (Bankacılık ve Sigortacılık, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, İnsan Kaynakları) öğrenim gören öğrenciler	336	Ön lisans düzeyindeki öğrencilerin finansal tutum ve davranışlarını ölçmek.	Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşlarının küçük olması sebebiyle henüz ekonomik bağımsızlıklarını kazanamamış oldukları bu sebeple paranın yönetimi konusunda başarı gösteremedikleri ayrıca finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

(Barış, 2016)	Gaziosmanpaşa İİBF öğrencileri	359	Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin bireysel bütçe planlama davranışları üzerindeki etkisini ölçmek	Öğrencilerin temel düzeyde finansal okuryazar oldukları, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre finansal okuryazarlık oranının daha yüksek olduğu ve finansal okuryazarlık düzeyleri ile bütçeleme davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
(Şahin ve Barış, 2017)	Tokat ilinde çalışmakta olan kamu personeli	427	Kamu personelinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve finansal okuryazarlık düzeylerinin tasarruf hareketleri üzerinde anlamlı bir ilişki olup olmadığının ölçülmesi	Katılımcıların temel düzeyde finansal okuryazar olmaları, yaşları, hane halkı gelirleri ve piyasayı takip etme durumları ile tasarruf davranışları üzerinde anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
(Er ve Çetintaş, 2018)	Özel bir işletmede çalışan işçiler	327	İşçilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi.	Araştırma sonucuna göre anket çalışmasına katılan işçilerin büyük bir çoğunluğu maaş takibi fatura ödemeleri gibi sebeplerle internet bankacılığı kullanmaktadır. Yine ankete katılanların büyük bir çoğunluğu yoğun bir şekilde kredi kartı kullanmaktadır ancak finansal planlama yapmamaları yüzünden çoğu zaman aylık ödemelerini gerçekleştirememekte veya asgari ödeme ile geçişirmektedirler. Araştırmaya göre çoğu katılımcının finansal krizlere karşı nasıl bir davranış ve tutum göstermeleri gerektiği konusunda fikirlerinin bulunmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 24. (devamı)

(Kartal, 2019)	Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerini	200	Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık, tutum ve davranış konularındaki bilgi düzeylerinin ölçülmesi, finansal farkındalıklarına ve bilgi birikimlerine katkıda bulunmak.	Araştırma sonucuna göre anket uygulamasına katılan öğrencilerin finansal bilgi düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık, tutum ve davranış düzeyleri açısından bayan öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı olduğu görülmüştür. Yaş ortalaması arttıkça finansal bilgi düzeyinin de arttığı gözlemlenirken öğrencilere finansal bilgi açıklarını kapatacak dersler ve/veya kurslar verilmesinin önerildiği tespit edilmiştir.
----------------	---	-----	---	--

Tablo 2.4'te yer alan finansal okuryazarlık ve davranış ile ilgili yurt içinde yapılmış çalışmalar incelendiğinde; öğrencilerin finansal okuryazarlıkları ile bütçeleme davranışları arasında büyük bir fark olmadığı anlaşılmaktadır. Kamu çalışanlarının yaş, hane halkı geliri ve finansal gelişmeleri takip etme durumlarına göre finansal davranışlarının çeşitlendiği, temel ve ileri düzey finansal okuryazar olma durumunun tasarruf davranışları ile pozitif bir ilişkisi olduğu görülebilmektedir. Aynı finansal tüketicilerin borçlanma davranışları incelendiğinde finansal okuryazarlık ile herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Öğrenciler üzerine uygulanan diğer bir çalışmada kadın ve erkek öğrenciler arasında finansal bilgi düzeyi tutum ve davranış açısından anlamlı bir fark bulunmuş, yaş ortalaması arttıkça finansal bilgi düzeyinde de gelişme olduğu gözlemlendiği görülmüştür. Literatürdeki çalışmalara dayanarak konu ile ilgili araştırmanın hipotezi aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

H5: Turizm konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin eğitim düzeyi ile kredi ve/veya banka kartı ekstresinde yer alan bilgileri anlama düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 2.5. Finansal Eğitim ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Bilimsel Çalışmalar

Yazar ve Yıl	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Sayısı	Amacı	Sonuçlar
(Temizel ve Özgüler, 2015)	Finansal eğitim alanında organizasyonlar düzenleyen ulusal otoriteler ve uluslararası kuruluşlar	-	Finansal eğitimin toplumlar açısından önemini ortaya koymak	Araştırmacılar, Türkiye’de kamu önderliğinde finansal eğitim verebilecek kuruluşların finansal eğitim örneklerini derlemiş, finansal okuryazarlığın ölçülmesi ve artırılması için Avustralya, ABD, İngiltere, Japonya uygulamalarını ele almışlardır. Son olarak sivil toplum kuruluşlarının yukarıdaki ülkelerin eğitim örneklerini ele almaları önerildiği tespit edilmiştir.
(Güvenç, 2017)	Millî Eğitim Bakanlığı ders müfredatı	79 ders öğretim programı (7’si ilk, 4’ü ilk ve ortaokul düzeyinde ders ve 26 ortaokul, 42 lise dersi)	Okul öğretim programlarında yer alan finansal okuryazarlık öğrenme çıktılarını saptayarak öngörülen finansal okuryazarlık düzeyini ortaya koymak ve belirlenen öğrenme çıktılarının öğretim basamaklarını saptamak	En çok ilkökulda finansal okuryazarlık çıktısı yer aldığı, öğrenme çıktılarında bütçe, tasarruf ve bilinçli tüketim ile ilgili bilgilerin kavranmasının öngörüldüğü, bu öğrenme çıktılarının bireyin günlük gereksinimlerini karşılamaktan uzak olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2.5’te yer alan finansal eğitim ile ilgili yurt içinde yapılmış çalışmalar incelendiğinde; Millî Eğitim Bakanlığı ders müfredatında bulunan finansal eğitim materyallerinin tasarruf, bütçe, birikim ve bilinçli tüketici kavramları açısından günlük hayatı idame ettirmede yetersiz olduğu belirtilmiştir. Sivil toplum örgütlerinin ve kuruluşların finansal eğitime katkısında yurt dışında yapılan çalışmaların örnek alınması ve gelişmiş ülkelerin deneyimlerinden faydalanılması önerilmiştir. Literatürdeki çalışmalara dayanarak konu ile ilgili araştırmanın hipotezi aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

H6: Turizm konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin eğitim düzeyleri ile kişisel bütçe planlama eylemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2.3 Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar

Çalışmanın bu bölümünde yurt dışında yapılan çalışmalar incelenmiş ve finansal okuryazarlık düzeyleri, finansal okuryazarlık ve aile, finansal okuryazarlık ve davranış, finansal okuryazarlık ve okul eğitimi, finansal okuryazarlık ve emeklilik planlaması olmak üzere beş grupta tablolar halinde gösterilmektedir.

Tablo 2.6. Finansal Okuryazarlık Düzeyleri ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Bilimsel Çalışmalar

Yazar ve Yıl	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Sayısı	Amacı	Sonuçlar
(Chen and Volpe, 1998)	Florida, California, Kentucky, Massachusetts, Ohio ve Pennsylvania'da okuyan üniversite öğrencileri	924	Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini, finansal okuryazarlık ile karakter özellikleri arasındaki ilişkiyi ve finansal okuryazarlığın öğrencilerin karar verme üzerindeki etkisini belirlemek.	Katılımcılar soruların yaklaşık %53'üne doğru cevaplamıştır. 30 yaş altındakiler, kadınlar ve işletme bölümü öğrencilerin finansal bilgi düzeyi düşük çıkmıştır. Öğrencilerin finansal bilgilerinin zayıf olduğu ve bu nedenle yanlış düşüncelerle yanlış finansal kararlar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.
(Lusardi, 2008)	50 ve üzeri yaş grubundan oluşan Amerikalılar	812	Finansal okuryazarlık düzeyi belirlemek	Katılımcıların çoğunun bileşik faiz, nominal ve gerçek değer arasındaki farkları ve risk değerlendirmesi gibi temel finansal kavramlar konusunda bilgi eksikliği olduğu ve temel ekonomik hesaplamaları yapamadıkları tespit edilmiştir.
(Lusardi, Mitchell and Curto, 2009)	55 yaş ve üstü Amerikalılar	1.332	Finansal okuryazarlık ve finansal gelişmişlik düzeyini belirlemek	Verilen cevapların arasında çokça "bilmiyorum" cevabı olması yaşlı Amerikalı bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermiş, katılımcıların hisse senedi, tahvil, risk çeşitlendirmesi ve yatırım ücretleri gibi konularda bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 2.6'da yer alan finansal okuryazarlık düzeyleriyle ilgili yurt dışında yapılmış bilimsel çalışmalar incelendiğinde; işletme bölümü hariç diğer bölümlerde okuyan öğrencilerin, bayan öğrencilerin, 30 yaş altı ve deneyimsiz öğrencilerin

finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Amerikalı bireylerden 50 yaş üstü sınıfın temel finansal bilgilerinin eksik, 55 üstü yaş grubunun ise çeşitli finansal araçlar hakkında bilgi sahibi olmadığı belirtilmiştir. Literatürdeki çalışmalara dayanarak konu ile ilgili araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

H7: Turizm konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin yaşları ile kişisel bütçe planlama eylemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H8: Turizm konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin görevleri ile kişisel bütçe planlama eylemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 2.7. Finansal Okuryazarlık ve Aile ile İlişkili Yurt Dışında Yapılmış Bilimsel Çalışmalar

Yazar ve Yıl	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Sayısı	Amacı	Sonuçlar
(Lusardi, Mitchell and Curto, 2010)	ABD’de yaşayan 23-28 yaş aralığındaki yetişkin gençler	7.138	1997 National Longitudinal Survey of Youth (NLSY)’a eklenmiş olan finansal okuryazarlık sorusu seti ile Finansal kararlar almada gençlerin ne kadar donanımlı olduğunu belirleyebilmek ve politikacıların genç nüfusa yönelik girişimlerinin nasıl daha etkili bir biçimde yönetebileceği konusunda yardımcı olmak.	Gençlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu ve yetişkinlerin de üç de birinden daha azının faiz oranları, enflasyon ve risk çeşitlendirmesi hakkında temel bilgiye sahip olduğu bulunmuştur. Sosyodemografik özelliklerin ailenin finansal okuryazarlığı ve finansal gelişmişlik düzeyi ile yakından ilişkili olduğu, özellikle ebeveynleri üniversite eğitimi almış erkeklerin hisse senedi ve emeklilik planlaması konusunda ebeveynleri üniversite eğitimi almamış ve düşük gelir düzeyine sahip olanlara göre risk çeşitlendirmesi ve planlama konusunu bilme olasılığının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

(Calamato, 2010)	Yerel bir devlet Üniversitesinde öğrenim gören gençler	108	Gençlerin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde ebeveynlerin katılımlarının etkileri ölçmek.	Araştırma sonucunda ebeveynleri finansal okuryazarlık düzeylerinin çocuklarının finansal bilgileri üzerinde etkili olduğu, ebeveynlerin çocuklarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir.
------------------	--	-----	---	--

Tablo 2.7’de yer alan finansal okuryazarlık ve aile ile ilişkili yurt dışında yapılmış bilimsel çalışmalar incelendiğinde; 23-28 yaş aralığındaki katılımcı gençlerden, ailesi zengin olmayan ve eğitim seviyesi lisenin altındaki kadınlara göre; ailesi hisse senedi ve emeklilik tasarrufu konularında bilgili üniversite mezunu erkek bireylerin risk belirleme ve çeşitlendirme konusunda bilgili olma olasılığının daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Ebeveynlerin finansal kararlarda çocuklarını etkileyebildiği, finansal okuryazarlık üzerinde aile bireylerinin etkin bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2.8. Finansal Okuryazarlık ve Davranış ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Bilimsel Çalışmalar

Yazar ve Yıl	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Sayısı	Amacı	Sonuçlar
(Klapper, Lusardi and Panos, 2012)	Rusya’nın 7 federal bölgesindeki bireyler	1.600	Finansal okuryazarlığın önemini ve davranış üzerindeki etkilerini incelemek, tüketicilerin finansal kriz dönemlerinde borç alma ve harcama davranışlarını saptayabilmek.	Katılımcıların olası finansal kriz dönemlerinde borç alma ve gelirlerini harcama konusunda problem yaşayacağı, yalnızca finansal okuryazarlığı olan bireylerin kriz döneminde harcanmamış gelir bulundurduğu görülmüştür. Rusya’da tüketici borçlanmasının hızla artmasına rağmen sadece %41’inin bileşik faiz, %46’sının da enflasyon hakkında sorulan basit sorulara cevap verebildiği görülmüş. Finansal okuryazarlığın, finansal piyasalara katılmada pozitif ve gayri resmi borçlanma kaynaklarının kullanımında ise negatif bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

(SAGE, 2012)	Kanada'daki küçük işletmeler.	300	İşletme sahiplerinin finansal bilgi ve kaynak yönetimi ile ilgili alışkanlık ve davranışlarını gözlemek.	Katılımcıların finansal okuryazarlık konusunda eksikliklerinin olduğunu bilmeleriyle birlikte bu duruma yeterli önemi vermedikleri, muhasebe yazılımı kullanan işletme sahiplerinin kullanmayanlara kıyasla daha iyi finansal okuryazar olduğu, finansal eğitim konusunda katılımcıların %70'ten fazlası kendi kendine öğrenme çabasında iken geri kalan %30'un profesyonel destek aldığını tespit etmişlerdir.
--------------	-------------------------------	-----	--	---

Tablo 2.8'de yer alan finansal okuryazarlık ve davranış ile ilgili yurt dışında yapılmış örnek çalışmalara bakıldığında; finansal okuryazarlık ile harcanmamış gelir bulundurma arasındaki ilişkinin kriz dönemlerinde yüksek olduğu, finansal okuryazarlığın finansal piyasalara katılımı pozitif yönde etkili olduğu ve gayri resmi kaynak kullanımında finansal okuryazarlığın olumsuz bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeylerinin farkında olmalarına rağmen bireylerin büyük kısmının kendi kendine bilgi edinmeye çalışırken az sayıda yöneticinin profesyonel destek aldığı, muhasebe programları ve benzeri finansal araç kullanan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinde pozitif bir etkisi olduğu belirtilmiştir.

Tablo 2.9. Finansal Okuryazarlık ve Okul Eğitimi Konusunda Yurt Dışında Yapılmış Bilimsel Çalışmalar

Yazar ve Yıl	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Sayısı	Amacı	Sonuçlar
(Bruhn and Zia, 2011)	Bosna Hersek'teki genç girişimciler	396	Finansal okuryazarlık eğitimi programının Bosna Hersek'teki genç girişimcilerin firma sonuçları üzerindeki etkilerini incelemek.	Katılım oranının düşük olduğu, katılanlar arasındaki memnuniyet oranının yüksek olduğu, girişimcilerin muhtemel planlı veya potansiyel bir iş girişimi için işletme kredisi aldığı, ödemeleri geç yapan kişilerin, işletme ve finansal eğitimin değerli olduğunun farkında oldukları hem de kredi miktarının girişimcilerin işletme ve finansal eğitim kursuna katılmayacağı tahmin edilemediğini tespit etmişlerdir.

(Samkin, 2014)	Yeni Zelanda'nın Kuzeyinde yer alan küçük işletmeler	18	Yeni Zelanda'daki küçük işletme sahiplerinin başarılı bir şekilde işlerini yürütebilmek için gerekli olduğuna inandıkları finansal okuryazarlık bilgi ve yeteneklerini belirlemek, orta öğretimin işletme sahiplerine işlerini yürütebilme konusunda hangi becerileri kattığını belirlemek.	Ortaokulda görülen İngilizce ve matematik derslerinin işverenlerin finansal bilgi düzeyine katkıda bulunduğu, katılımcıların; fiyatlandırma, tahsilat, borç ve kredili satışları yönetme, muhasebe kayıtlarını muhafaza etme gibi yeteneklere sahip olduğu, yeterli nakit akışını sağlamak için gereken likidite yönetiminin öneminin farkında oldukları tespit edilmiştir.
(Leifels and Metzger, 2015)	2014 KfW Start-up Monitörden Almanya'daki yeni girişimciler ve nüfusun geri kalanı için temsili örnekler	Yaklaşık 11.000	Finansal eğitim ve finansal okuryazarlığın girişimcilerin iş kurma başarıları üzerindeki etkileri araştırmak.	Katılımcıların dış finansal kaynak elde etme konusunda zorluk çekmedikleri, finansman kaynakları elverişli kullandıkları için daha rekabetçi bir ortamın olduğu araştırmacılar tarafından gözlemlenmiştir. İş kurma projelerinin devamlılığının, yeni girişimcinin eğitim seviyelerinden güçlü bir şekilde etkilendiği ve mesleki nitelikleri olmayan yeni girişimcilerin projelerini iptal etme ihtimalinin mesleki ve akademik bilgi sahibi olanlara göre daha yüksek olduğu, eğitim programlarının iş kurma girişimlerini daha rekabetçi ve daha başarılı yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.
(Mutegi, Njeru and Ongesa, 2015)	Kenya, Nairobi'deki Ngara bölgesinde EGF Eğitim Programından yararlanan KOBİ'ler	300	EGF'nin verdiği finansal okuryazarlık eğitim programının KOBİ'lerin defter tutma, kredi geri ödeme ve bütçeleme becerileri üzerindeki etkilerini incelemek.	Finansal okuryazarlık eğitimi sayesinde KOBİ'lerin finansal kuruluşlardan daha fazla fon sağlamalarının mümkün olacağı, finansal okuryazarlık eğitiminin kattığı defter tutma bilgisi ile işletme giderlerinin azaldığı ve kredi geri ödemelerinin önceden planlanarak gerçekleştirildiği, KOBİ'lerin eğitimden kazandığı finansal tablo analizi ve bütçeleme arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2.9'da yer alan finansal okuryazarlık ve okul eğitimi konusunda yurt dışında yapılmış çalışmalar incelendiğinde; Bosna Hersek'te genç girişimciler için hazırlanan işletme ve finansal okuryazarlık programına katılım oranının düşük

olmasına rağmen katılanların memnuniyetinin çok yüksek olduğu ve katılımcıların işletme ve finansal eğitimin önemli olduğunun farkına vardıkları belirtilmiştir. Yeni Zelanda’da yapılmış araştırmaya göre ilkokulda görülen İngilizce ve matematik derslerinin işletmecilere işlerinin finansal yönlerini anlamada katkı sağladığı bununla birlikte nakit akışı ve likitide yönetiminin önemi konusunda fikir birliği içinde oldukları belirtilmiştir.

Almanya’da yapılan çalışma finansal eğitimin iş kurma, risk, planlama ve sürdürülebilirlik konusundaki önemini ortaya çıkarmıştır. Finansal eğitimi olmayan girişimcilere göre finansal bilgi sahibi girişimciler daha fazla finansal araç ve yeteneğe sahip oldukları için daha sürdürülebilir bir ekonomiye ve düşük risk artışına sahip oldukları belirtilmiştir. Son olarak KOBİ’lerin kazandığı geri ödeme performansını geliştiren bütçeleme ve finansal tablo analiz becerileri arasında olumlu bir ilişki olduğu belirlenmiş, finansal okuryazarlık eğitiminin defter tutma becerisi kazandırdığı ve bu sayede işletme giderlerini ve maliyetlerini azaltarak kredi geri ödeme planlarını başarılı bir şekilde yönettikleri belirtilmiştir.

Tablo 2.10. Finansal Okuryazarlık ve Emeklilik Planlaması Üzerine Yurt Dışında Yapılmış Bilimsel Çalışmalar

Yazar ve Yıl	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Sayısı	Amacı	Sonuçlar
(Lusardi and Mitchell, 2007)	1946 ile 1964 yılları arasında doğmuş Amerikalı bireyler	1.984	Emeklilik planlamasının neden bu kadar az ve eksik yapıldığı konusunda finansal okuryazarlığın neden-sonuç ilişkisi ile incelemek.	Araştırmaya katılan çoğu hane halkının temel finansal bilgilerinin eksik olduğu, birikim ve yatırım konusunda en basit kavramları bile bilmediği, finansal bilgisizliğin emeklilik hayatı ve tasarruf sürecini doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
(Lusardi and Mitchell, 2008)	2004 HRS modelinde yer alan kadın katılımcılar	785	Kadınların finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve emeklilik planlaması ile tasarruf konularında bilgi düzeylerini ölçmek.	Amerika’daki yaşça büyük kadınların finansal okuryazarlık düzeylerinin çok düşük olduğu ve katılımcıların çoğunun emeklilik planlaması yapmadığı görülmüştür. Finansal bilgi ve planlamanın birbiriyle ilişkili olduğu bu nedenle daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyindeki kadınların emeklilik planlaması yapma ve başarılı olma olasılığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

(Lusardi and Mitchell, 2009)	İşe alınan 18 yaş üstü katılımcıların yer aldığı American Life Paneli (ALP)	989	Finansal okuryazarlık ile emeklilik planlaması arasındaki ilişkiyi belirlemek.	Finansal bilgi düzeyinin emeklilik planlamasıyla doğrudan ilişkili olduğu, yüksek finansal okuryazarlığa sahip bireylerin daha başarılı planlama ve uygulama yaptıkları tespit edilmiştir.
(Lusardi and Mitchell, 2011)	HRS kapsamındaki 50 yaş üstü Amerikalı bireyler	1.269	İnsanların finansal planlarını nasıl yaptıkları, gerekli bilgilere ne şekilde ve nerelerden ulaştıkları, planlarını nasıl uygulamaya döktüklerini değerlendirmek.	Amerika'daki yaşlı nüfusun özellikle kadınların ve azınlıkların düşük finansal okuryazarlık seviyesine sahip oldukları, finansal okuryazar olarak kabul edilen katılımcıların ise daha iyi emeklilik planlaması yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Finansal okuryazarlık ve emeklilik planlaması üzerine yurt dışında yapılmış çalışmaların yer aldığı Tablo 2.10 incelendiğinde, genel olarak finansal bilgi ve planlamanın birbiriyle ilişkili olduğu, bu nedenle finansal bilgiye sahip bireylerin planlama yapmada finansal bilgi sahibi olmayan bireylere göre daha başarılı olduğu belirtilmiştir. Amerikalı bireyler üzerinde uygulanan çalışmalarda yaş farkı gözetmeksizin finansal bilgi sahibi olan bireylerin emeklilik ve ilerisi için finansal planlama yaptığı ancak planlama yapan bilgi sahibi bireylerin sayısının çoğunluğa göre az olduğu belirtilmiştir. Literatürdeki çalışmalara dayanarak konu ile ilgili araştırmanın hipotezi aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

H9: Turizm konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin kişisel bütçe planlaması yapma durumları ile faturalarını düzenli ödeme eylemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3. BÖLÜM: TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ YÖNETİCİLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ARAŞTIRMA

Çalışmanın son bölümü olan dördüncü bölümde, araştırmanın amacına, önemine, yöntemine ve bulgularıyla birlikte elde edilen istatistiksel verilerin yorumlarına yer verilmektedir.

3.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; turizm sektöründeki konaklama işletmesi yöneticilerinin ve/veya işletme sahiplerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Orta Karadeniz Bölgesi içerisinde yer alan; Samsun, Amasya, Tokat, Çorum ve Ordu illerindeki konaklama sektöründe faaliyet gösteren işletme yöneticileri ve işletme sahiplerinin temel finansal bilgi düzeyleri, bütçeleme, defter tutma, finansal kavramları bilme, finansal tutum ve davranışları incelenmiştir.

3.2 Araştırmanın Önemi

Tüm işletmelerde olduğu gibi turizm işletmelerinde de işletme sahipleri ve/veya yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyi, işletmenin amaç ve hedeflerine ulaşabilmesi için gereken finansal araç, ürün ve hizmetleri doğru bir şekilde kullanma, bütçeleme gibi faaliyetlerin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi üzerinde önemli etkiye sahiptir. Turizm sektörü, ülkelerin ekonomik sıkıntılar yaşadığı dönemler başta olmak üzere, ülke ekonomisine büyük bir döviz girdisi ve istihdam sağlayıcı olarak cari açığın azaltılması ve işsizlik rakamlarının düşmesinde önemli bir rol oynamakta, ekonomik kalkınmaya destek olmaktadır (Akın, vd. 2012: 63).

Bu araştırmanın; turizm sektöründeki yöneticilerin finansal okuryazarlık seviyelerini ortaya koyması, finansal farkındalığı artırması, gelecekte yapılacak olası finansal eğitimlere veri sağlaması açısından literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Literatür incelendiğinde Türkiye’de turizm sektöründe konaklama işletmesi yöneticisi ve/veya sahiplerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir çalışmanın bulunmaması, bu çalışmayı özgün ve önemli kılmaktadır.

3.1.3 Araştırmanın Kapsamı, Evren ve Örneklem

Bu araştırma Türkiye'nin Orta Karadeniz Bölgesinde yer alan; Samsun, Amasya, Tokat, Çorum ve Ordu illerindeki konaklama işletmeleri yönetici ve/veya sahipleri ile sınırlıdır. Araştırmanın evrenini oluşturan Orta Karadeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin sayıları, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı web sitesi ve bir online rezervasyon web sitesi olan "Tripadvisor" baz alınarak elde edilmiştir. Tripadvisor barındırdığı tesis çeşitliliği ve sayısı nedeniyle tercih edilmiş olup, mevcut tesis sayısı 2021 yılı Şubat ayı itibari ile 280 olarak belirlenmiştir.

Araştırma evrenindeki tüm konaklama işletmelerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak araştırmanın yapıldığı dönemde dünya çapında etkili olan Covid-19 salgını ve diğer bazı ekonomik nedenlerle kapalı olan 54 işletmeye ulaşılamamış, 234 konaklama işletmesinden cevap alınmıştır. Kontrol sorusu yanlış cevaplanmış 8 anket verisi örneklemden çıkartıldıktan sonra kalan 226 işletmeye ait veriler analize tabi tutulmuştur. Bu sayı, evrenin %80'inden analiz edilebilir veri elde edildiğini göstermektedir.

3.2 Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma verilerinin elde edilmesinde tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Tarama modeli çoğunlukla anket uygulaması barındıran çalışmalarda karşımıza çıkmaktadır (Büyüköztürk, vd. 2018: 183). Tarama türü araştırmalarda elde edilen veriler temelde nicel veriler olmaktadır (Gencan, 2018: 71). Anket uygulaması ile veri elde edilen tarama türü çalışmalarda, sorulara verilen cevapların yüzde dağılım ve frekansları, katılımcıların görüşlerinin belirlenmesinde oldukça önemlidir (Büyüköztürk, vd. 2018: 183).

3.2.1 Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi

Araştırmada kullanılacak verilerin elde edilmesi amacıyla anket yöntemi kullanılmıştır. Anket araştırmacı tarafından Samsun ili içerisindeki konaklama işletmelerinde yüz yüze uygulanmış, diğer illerdeki konaklama işletmeleri yöneticilerine Google formlar aracılığı ile oluşturulan anket formu online olarak gönderilerek veriler elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçek, Kaderli ve arkadaşları (2016) tarafından geliştirilen finansal okuryazarlık ölçeğidir. Geçerliliği

ve güvenilirliği kanıtlanmış olan ölçek, araştırmanın konu bütünlüğüne uygun olarak düzenlenmiş ve uygulanmıştır.

Araştırmada kullanılan anket toplam 3 bölüm 25 ifade 17 madde ve 1 kontrol sorusundan oluşmaktadır, açık uçlu sorulara yer verilmemiştir. Anketin ilk bölümünde katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim gibi demografik özelliklerini belirten sorular sorulmuştur. İkinci bölümde katılımcıların temel finansal bilgilerini ölçmeye yönelik madde ve ifadeler yöneltilmiş, üçüncü bölümde ise finansal kavramları bilme ve finansal davranışları ölçme temelli, finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik 3'lü ve 5'li likert ölçekli sorular katılımcılara yöneltilmiştir.

Araştırma kapsamında uygulanan anket sorularının ölçek güvenilirliği Cronbach's alpha katsayısı ile kontrol edilmiş ve 0,897 olarak kaydedilmiştir. Demografik sorular güvenilirlik testine dahil edilmemiştir.

Tablo 3.1. Güvenilirlik Testi Sonucu (Reliability Statistics)

Cronbach's Alpha	N of Items
,897	25

Cronbach's alpha katsayısı 0,50 değerinden yüksek olan katsayılar ölçek güvenilirliğini sağlamış olarak kabul edilmektedir (Sezer ve Demir, 2015: 77). 0,897 olarak kaydedilen Cronbach's alpha katsayısının literatüre göre güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Toplamda 226 adet anketin istatistiksel analizi SPSS 23.0 "Statistical Packages for Social Sciences" paket programı ile yapılmıştır. Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi anlamına gelen SPSS ile elde edilen verilere öncelikle doğrulayıcı faktör analizi uygulanmış, elde edilen veriler aşağıda, tablo 3.2'de gösterilmiştir. 0,893 KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) değeri ve ,000 Sig. değeri ile faktör analizine uygun olduğu belirlenmiştir. ,893 olarak belirlenen KMO değeri örneklem büyüklüğünün faktör analizi için "iyi" olduğu sonucuna ulaştırmıştır (Büyüköztürk, vd. 2012: 207).

Tablo 3.2. Faktör Analizi Sonuçları (Factor Analysis)

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,893
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	4668,860
	df	496
	Sig.	,000

Anket verilerinin normal dağılım gösterip göstermediğinin tespit edilmesi için Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmış ve test sonuçları aşağıda Tablo 3.3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Normallik Testi (Tests of Normality)

	Kolmogorov-Smirnov(a)		
	Statistic	df	Sig.
Katılımcının yaşı	,261	226	,000
Temel faiz bilgisi	,241	226	,000
Basit faiz sorusu	,459	226	,000
Faiz ve tahvil ilişkisi	,237	226	,000

Kolmogorov-Smirnov test sonuçlarına göre verilerin normal dağılım göstermedikleri, anlamlılık (significance) değerinin 0,05'ten küçük olması (Sig.=,000) ile açıklanmaktadır (Akgül ve Osman, 2005: 122). Araştırmada normal dağılım olup olmadığının incelenmesi için Kolmogorov-Smirnov testinin kullanılmasının nedeni örneklem hacminin 50'den fazla ($n > 50$) ve 300'den az ($n < 300$) orta büyüklükte olmasıdır (Hae, 2013:52). Normal dağılım göstermeyen verilerde parametrik olmayan (non-parametric) testlerden faydalanılmaktadır (Çakıcı, vd., 1999:34). Bu nedenle verilerin analizinde parametrik olmayan (non-parametric) testlerden Ki-kare (chi-square) ve Spearman's rho korelasyon (correlation) analizlerinden yararlanılmıştır.

Ki-kare testi parametrik olmayan testler arasında en yaygın kullanılan testlerden birisidir (Yılmaz ve Yılmaz, 2005: 179). Spearman sıra korelasyonu çok genel ana kitle dağılımları için geçerli sınamalara temel olabilecek bir ilişki ölçüsü olup, sıra sayılarının kullanılması ile elde edilmektedir (Newbold, 2000).

3.3 Araştırmanın Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde, anket ile elde edilen verilerin analizleri tablolar aracılığıyla sunulmaktadır.

3.3.1 Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan konaklama işletmesi yöneticileri ve/veya işletme sahiplerinin demografik özellikleri anket çalışmasının ilk 11 maddesi ile belirlenmiş ve aşağıdaki Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Anketi Dolduran Turizm Yöneticileri ve/veya İşletme Sahiplerinin Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Erkek	176	77,9
Kadın	50	22,1
Yaş		
26-35	93	41,2
36-45	88	38,9
46 ve üzeri	45	19,9
Aylık Gelir		
2000-4000 TL	25	11,1
4000-6000 TL	88	38,9
6000-8000 TL	82	36,3
8000 TL ve Üzeri	31	13,7
Ankete Katılan Yetkilinin Eğitim Düzeyi		
Ön Lisans	11	4,9
Lisans	183	81
Yüksek Lisans	32	14,2
Ankete Katılan Yetkilinin Görevi		
İşletme Sahibi/Ortağı	45	19,9
İşletme Müdürü	170	75,2
Mali İşler Sorumlusu	11	4,9
Kredi Kartı Kullanımı		
Evet	215	95,1
Hayır	11	4,9
Kredi Kartı Kullanım Süresi		
3-5 yıl	12	5,3
5-7 yıl	20	8,8
7-10 yıl	41	18,1
10 yıl ve üzeri	142	62,8
Hiçbiri	11	4,9
Kredi Kartı Limiti		

Tablo 3.4 (devamı)

1000-5000 TL	19	8,4
5000-10000 TL	73	32,3
10000 TL üzeri	123	54,4
Hiçbiri	11	4,9
İşletme Kim/Kimler Tarafından Yönetiliyor		
Sahip/Sahipler	29	12,8
İşletme Müdürü	88	38,9
Sahip ve Müdür Birlikte	109	48,2
Mali İşlerden Sorumlu Ayrı Bir Personel Mevcut Mu?		
Evet	157	69,5
Hayır	69	30,5
İşletme Bünyesindeki Çalışan Sayısı		
1-5	11	4,9
6-10	54	23,9
11-15	50	22,1
16-20	64	28,3
21 ve üzeri	47	20,8

Tablo 3.4 incelendiğinde araştırmaya dahil olan katılımcıların %77,9'u erkeklerden ve %22,1'unun kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların yaş grupları incelendiğinde 25 ve altı yaşında katılımcılara rastlanmazken 93 kişinin 26-35 (%41,2) yaş aralığında, 88 kişinin 36-45 (%38,9) yaş aralığında ve 45 kişinin 46 yaş üzeri (%19,9) yaş grubunda olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun 26-45 yaş arasında olduğunu söylemek mümkündür.

Katılımcıların aylık gelirleri incelendiğinde; 25 katılımcının (%11,1) 2.000-4.000 TL arasında, 88 katılımcının (%38,9) 4.000-6.000 TL arasında, 82 katılımcının (%36,3) 6.000-8.000 TL arasında ve son olarak 31 katılımcının (%13,7) 8.000 TL üzerinde aylık kazancının olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun aylık gelirinin 4.000 ila 8.000 TL arasında olduğunu söylemek mümkündür.

Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde çoğunluğun 183 kişi ile (%81) lisans mezunu olduğu, 32 kişinin (%14,2) yüksek lisans mezunu olduğu ve 11 kişinin (%4,9) ön lisans mezunu olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan yetkililer 170 kişi ile (%75,2) işletme müdürlerinden, 45 kişi ile (%19,9) işletme sahibi/ortağından ve son olarak 11 kişi ile (%4,9) işletmenin mali işler sorumlularından oluşmaktadır. Çalışmaya çoğunlukla işletme müdürlerinin katılım sağladığı söylenebilir.

Çalışmaya katılan yetkililerden 215 kişi (%95,1) kredi kartı kullandığını belirtirken 11 kişi (%4,9) kullanmadığını belirtmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun kredi kartı kullandığı görülmektedir. Kredi kartı kullanım süreleri sorulduğunda katılımcılardan 11'i (%4,9) hiçbiri seçeneğini kullanarak süre belirtmemiştir. 12 katılımcı (%5,3) 3-5 yıldır, 20 katılımcı (%8,8) 5-7 yıldır, 41 kişi (%18,1) 7-10 yıldır ve son olarak 142 katılımcı (%62,8) 10 yılın üzerinde kredi kartı kullandığı görülmüştür. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun 10 yılın üzerinde kredi kartı kullanım sürelerinin olduğunu söylemek mümkündür.

Katılımcıların kredi kartı limitleri incelendiğinde 11 kişinin (%4,9) hiçbiri seçeneğini kullanarak kredi kartı limiti belirtmediği görülmektedir. Bununla birlikte katılımcılardan 19 kişinin (%8,4) 1.000-5.000 TL arasında kredi kartı limitleri bulunduğu, 73 katılımcının (%32,3) 5.000-10.000 TL arasında ve 123 katılımcının (%54,4) 10.000 TL ve üzerinde kredi kartı limiti olduğu görülmüştür. Katılımcıların yarısından fazlasının kredi kartı limitinin 10.000 TL üzerinde olduğunu söylemek mümkündür.

29 katılımcı (%12,8) işletme yönetiminin sahip ve/veya ortaklar tarafından idare edildiğini belirtirken 88 katılımcı (%38,9) işletme müdürünün ve son olarak 109 katılımcı (%48,2) işletmenin sahip/ortak ve işletme müdürünün birlikte idare ettiğini belirtmiştir.

Katılımcılardan 157 kişi (%69,5) işletme içerisinde mali işlerden sorumlu ayrı bir personel bulunduğunu belirtirken 69 katılımcı (%30,5) ayrı bir mali personel bulundurmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun işletme içerisinde mali işlerden sorumlu ayrı bir personel ile çalıştığı görülmektedir.

Katılımcıların işletmelerindeki personel sayıları incelendiğinde, 11 katılımcının (%4,9) 1-5 personel ile işletmeyi idare ettiği, 54 katılımcının (%23,9) 6-10 personel ile 50 katılımcının (%22,1) 11-15 personel ile çalıştığını, 64 katılımcının (%28,3) 16-20 personel ile çalıştığı ve 47 katılımcının (%20,8) 21'in üzerinde personel ile çalıştığı görülmektedir.

3.3.1.1 Demografik Bulgulara İlişkin Çapraz Tablolar

Katılımcıların cinsiyetlerine göre işletmedeki pozisyonları aşağıda tablo 3.5'te gösterilmektedir.

Tablo 3.5. Katılımcıların İşletmedeki Görevi ve Cinsiyetlerine Yönelik Frekans Dağılımları

Katılımcının Görevi	Cinsiyeti		Toplam
	Erkek	Kadın	
İşletme Sahibi/Ortağı	38	7	45
İşletme Müdürü	129	41	171
Mali İşler Sorumlusu	9	2	11
Toplam	176	50	226

Tablo 3.5'te görüldüğü üzere işletme sahibi/ortağı olan katılımcılardan %84,4'ü erkeklerden oluşurken %15,6'sı kadın katılımcılardan oluşmaktadır. İşletme müdürü olan katılımcılara bakıldığında ise toplam katılımcılardan %75,9'unun erkek, %24,1'inin kadın olduğu görülmektedir. Mali işler sorumlusu olan katılımcıların %81,8'inin erkek, %18,2'sinin kadın olduğu görülmektedir. Rakamlar incelendiğinde gerek sahip/ortak gerek işletme müdürü gerekse mali işler sorumlusu olarak kadın yöneticilerin sayısının erkek yöneticilere göre çok daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 3.6. Katılımcıların İşletmedeki Görevi ve Yaşlarına Yönelik Frekans Dağılımları

Katılımcının Görevi	Yaşları			Toplam
	26-35	36-45	46 ve üz.	
İşletme Sahibi/Ortağı	8	11	26	45
İşletme Müdürü	81	72	17	170
Mali İşler Sorumlusu	4	5	2	11
Toplam	93	88	45	226

Tablo 3.6 incelendiğinde işletme sahibi/ortağı olan katılımcılardan %17,8'inin 26-35 yaşında olduğu, %24,4'ü 36-45 yaş arasında olduğu ve %57,8'inin 46 ve üzeri yaşta olduğu görülmektedir. İşletme müdürü olan katılımcılardan %47,6'sı 26-35 yaş arasında iken %42,4'ünün 36-45 yaş arasında ve %10'unun 46 ve üzeri yaşta olduğu tespit edilmiştir. Mali işler sorumlusu olarak görev alan katılımcılardan %36,4'ü 26-35 yaş arasında, %45,5'inin 36-45 yaş arasında ve %18,2'sinin 46 yaş ve üzerinde oldukları saptanmıştır.

Tablo 3.7. Katılımcıların İşletmedeki Görevi ve Eğitim Durumlarına Yönelik Frekans Dağılımları

Katılımcının Görevi	Eğitim Durumu			
	Ön Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	Toplam
İşletme Sahibi/Ortağı	7	35	3	45
İşletme Müdürü	4	140	26	170
Mali İşler Sorumlusu	-	8	3	11
Toplam	11	183	31	226

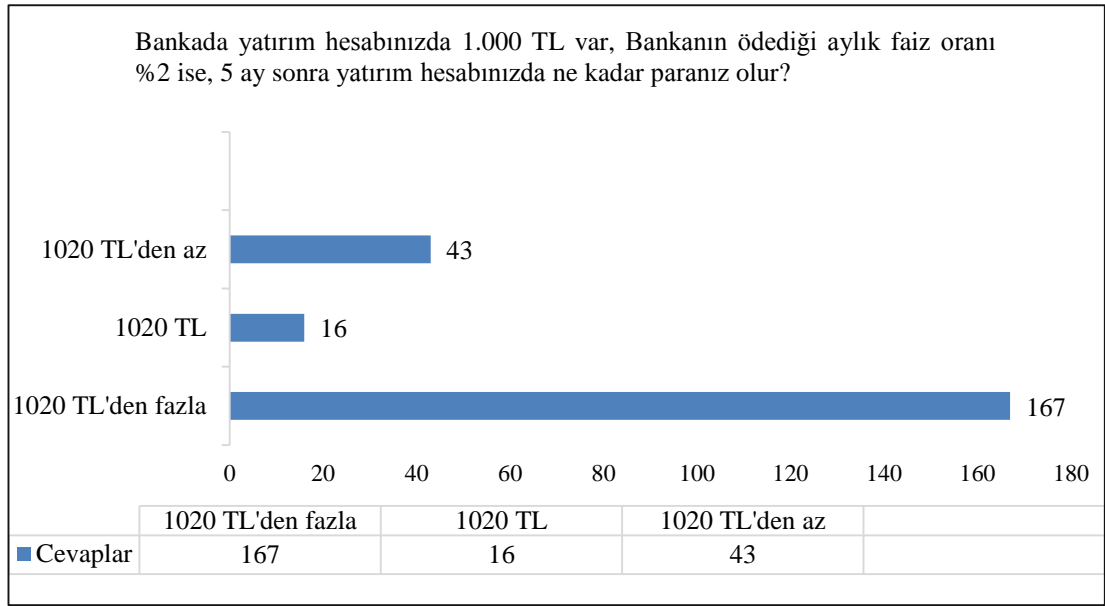
Tablo 3.7 incelendiğinde işletme sahibi/ortağı olan katılımcılardan %15,6'sının ön lisans mezunu, %77,8'inin lisans mezunu ve %6,7'sinin yüksek lisans olduğu tespit edilmiştir. İşletme müdürü olan katılımcılarda lise mezunu görülmezken %2,4'ünün ön lisans, %82,4'ünün lisans ve %15,3'ünün yüksek lisans mezunu olduğu saptanmıştır. Mali işlerden sorumlu katılımcılara bakıldığında lise ve ön lisans düzeyinde katılımcı tespit edilemezken %72,7 ile lisans ve %27,3 ile yüksek lisans mezunu oldukları gözlemlenmektedir.

3.3.2 Katılımcıların Temel Finansal Bilgi Düzeylerine Göre Frekans Dağılımları

Anketin ikinci bölümünde, bireylerin finansal bilgi düzeylerini, eğilimlerini ve finansal araçları kullanabilme yeteneklerini ölçmek amacıyla sorular sorulmuştur.

Katılımcıların temel finansal bilgilerini ölçmeye yönelik sorulara verdikleri cevaplar grafikler yardımıyla yüzde ve frekansları gösterilerek açıklanmıştır. Katılımcıların temel faiz bilgisi sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki şekil 3.1'de

gösterilmektedir.

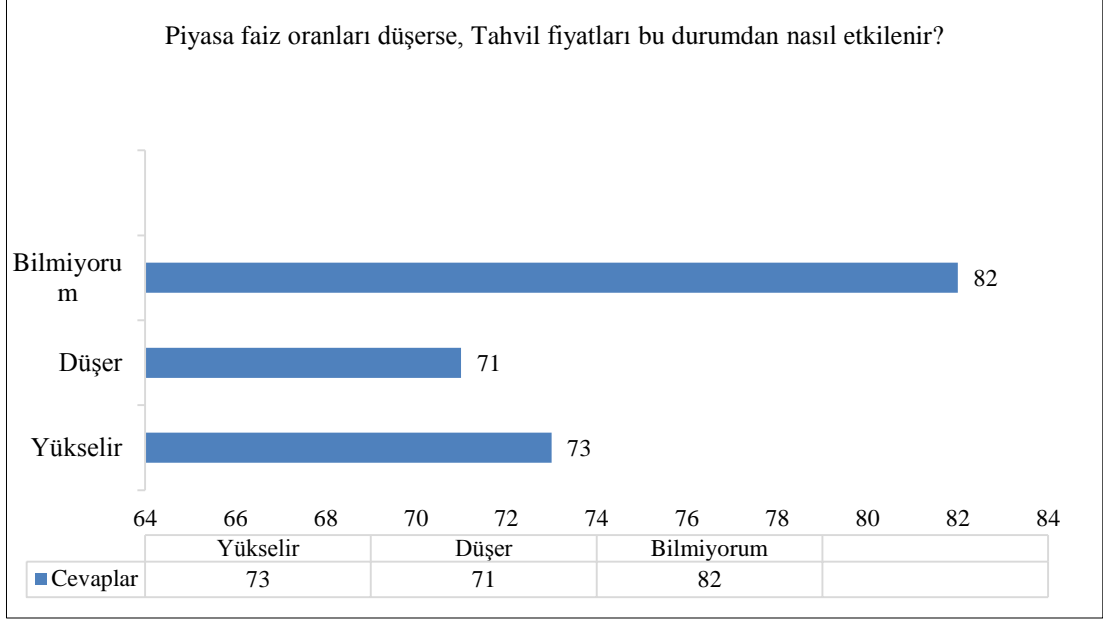

Şekil 3.1. Temel Faiz Bilgisi Sorusuna Verilen Cevaplar

Bu maddede katılımcılardan basit faiz formülü uygulayarak 1.000TL'lik birikimi aylık verilen faiz oranı ile 5 ay sonrasını hesaplamaları istenmiştir.

Şekil 3.1'de görüldüğü üzere temel faiz bilgisi sorusuna katılımcıların %73,9'u 1020 TL'den fazla seçeneğini işaretleyerek doğru cevabı vermiştir. Yanlış cevap veren katılımcılardan %7,1'i 1020 TL, %19'u da 1020 TL'den az cevabını vermişlerdir. Toplam katılımcılardan %25,2'sinin temel faiz bilgisi sorusuna yanlış cevap vermesi dikkat çekmektedir.

Aşağıda gösterilmekte olan şekil 3.2'de katılımcıların faiz oranı ve tahvil fiyatları ilişkisine verdikleri cevaplar gösterilmektedir.

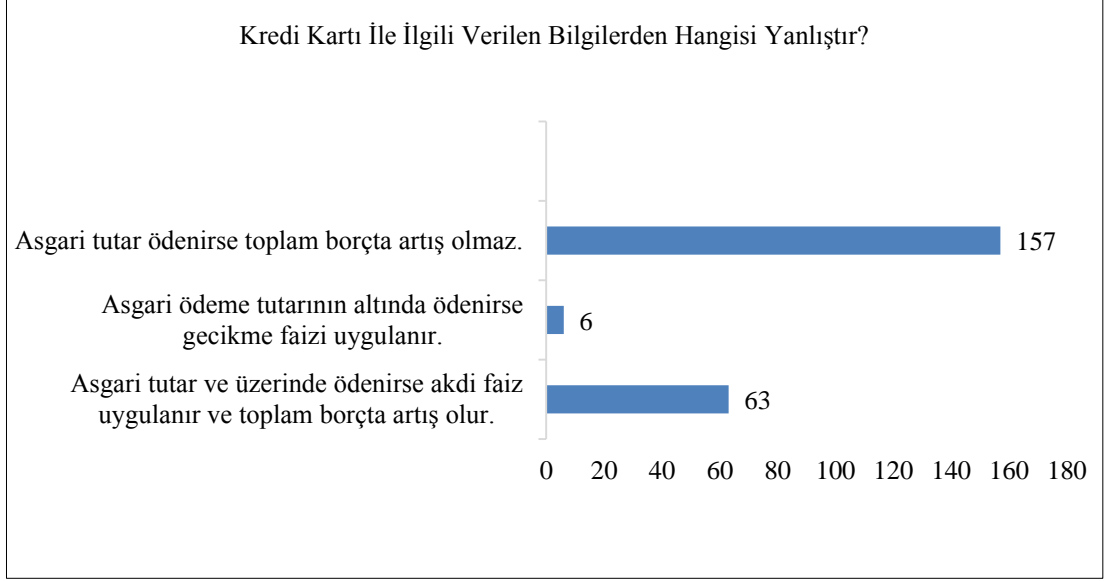

Şekil 3.2. Faiz Oranı-Tahvil İlişkisi Sorusuna Verilen Cevaplar

Bu maddede katılımcılara piyasa faiz oranlarındaki düşüşe göre tahvil fiyatlarında nasıl bir değişim olur şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcılara “yükselir”, “düşer” ve “bilmiyorum” seçeneklerinden 1 tanesini seçmeleri istenmiştir.

Şekil 3.2’de görüldüğü üzere katılımcıların %32,3’ü “yükselir” diyerek doğru cevabı vermiş, %36,3’ü en yüksek oranla cevabı bilmediklerini belirtmiş ve %31,4’ü “düşer” yanlış cevabını vermiştir. Faiz oranı-tahvil ilişkisi sorusuna doğru ve yanlış cevap veren katılımcıların sayısının birbirine çok yakın olması ve soru ile ilgili bilgisi bulunmayan katılımcıların çokluğu dikkat çekmektedir.

Katılımcıların kredi kartı bilgisiyle ilgili soruya verdikleri cevaplar aşağıdaki şekil 3.3’te gösterilmektedir.

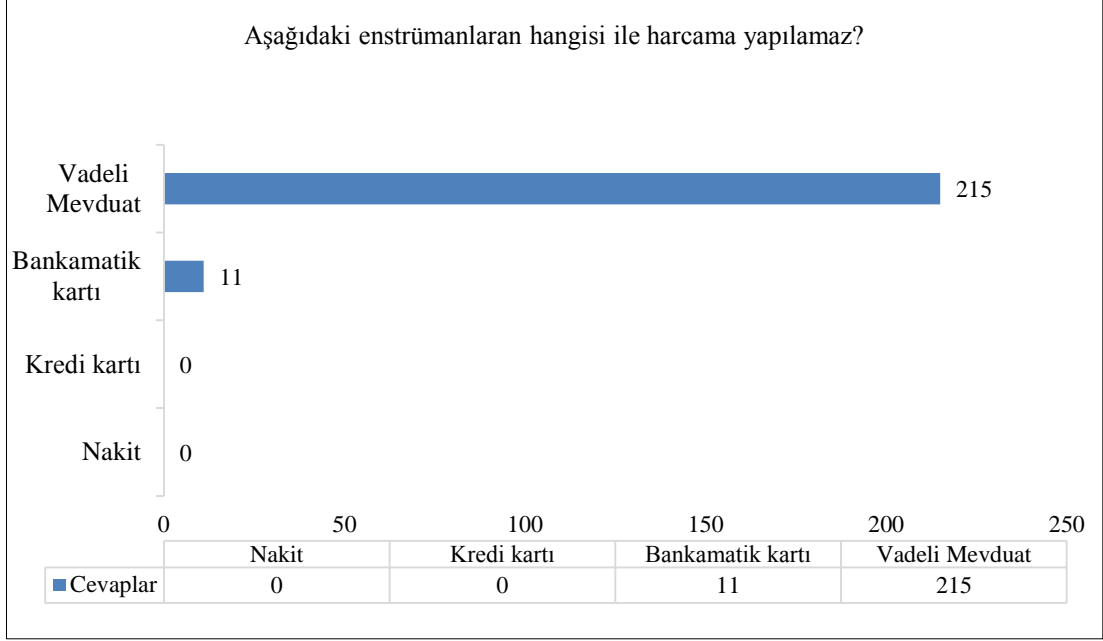
Şekil 3.3. Kredi Kartı Sorusuna Verilen Cevaplar

Bu maddede katılımcılardan kredi kartı ödemesi ile ilgili verilen bilgilerden **yanlış** olanı seçmeleri istenmiştir.

Katılımcılara; “asgari tutar ve üzerinde ödenirse akdi faiz uygulanır ve toplam borçta artış olur”, “asgari ödeme tutarının altında ödenirse gecikme faizi uygulanır” ve “asgari tutar ödenirse toplam borçta artış olmaz” olmak üzere üç seçenek sunulmuş ve birini seçmeleri beklenmiştir.

Şekil 3.3 incelendiğinde katılımcıların %69,5’inin “Asgari tutar ödenirse toplam borçta artış olmaz” seçeneğini işaretleyerek doğru cevap verdikleri görülmektedir. Yanlış cevap veren katılımcılardan %27,9’u “Asgari tutar ve üzerinde ödeme yapılırsa akdi faiz uygulanır ve toplam borç artar”, %2,7’si ise “Asgari ödeme tutarının altında ödenirse gecikme faizi uygulanır” cevaplarını işaretledikleri görülmektedir.

Aşağıdaki şekil 3.4’te katılımcıların harcama enstrümanları sorusuna verdikleri cevaplar gösterilmektedir.

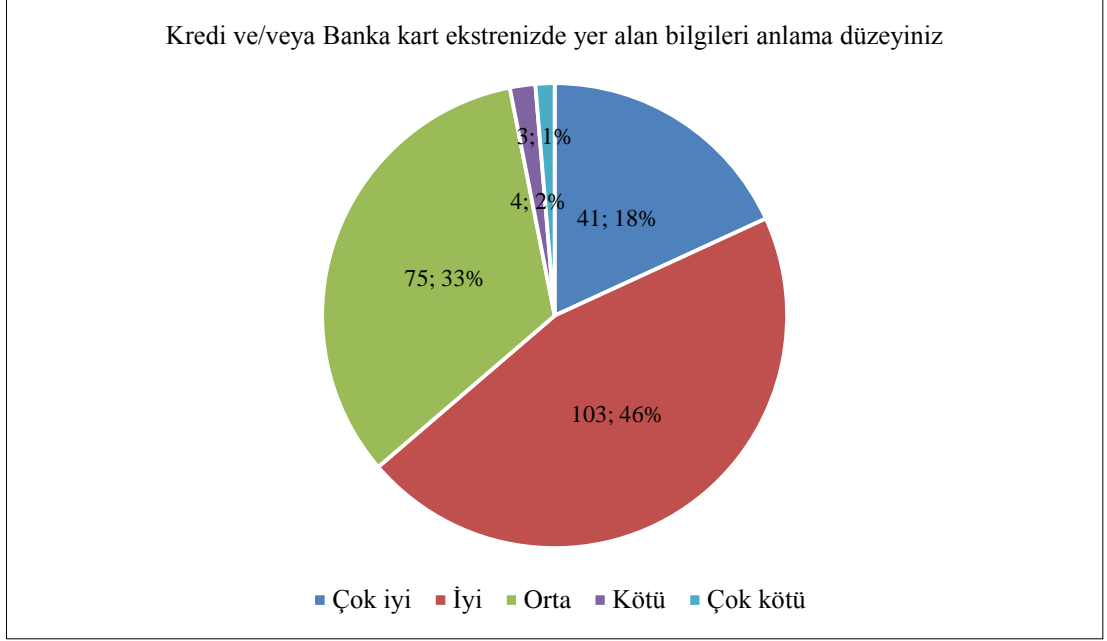

Şekil 3.4. Harcama Araçları Bilgisi Sorusuna Verilen Cevaplar

Bu maddede katılımcılara harcama yapılamaz olan finansal enstrüman sorulmuş; “vadeli mevduat”, “bankamatik kartı”, “kredi kartı” ve “nakit” olmak üzere dört seçenekten birini seçmeleri istenmiştir.

Şekil 3.4 incelendiğinde katılımcıların %95,1’inin “vadeli mevduat” doğru seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Kredi kartı ve nakit şıklarını cevaplayan katılımcı bulunmazken, yanlış cevap veren katılımcılar %4,9 ile Bankamatik kartı seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun finansal enstrüman kullanımı sorusuna doğru cevap verdikleri görülmektedir.

Aşağıda gösterilmekte olan şekil 3.5’te katılımcıların kredi ve/veya banka kartı ekstrelerinde yer alan bilgileri anlama düzeylerine yer verilmiştir.

Şekil 3.5. Hesap Ekstresindeki Bilgileri Anlama Düzeyi Sorusuna Verilen Cevaplar

Bu maddede katılımcılardan kredi ve/veya banka kartlarında yer alan bilgileri anlayabilme düzeylerini işaretlemeleri istenmiştir. Katılımcılardan “çok iyi”, “iyi”, “orta”, “kötü” ve “çok kötü” seçeneklerinden birini seçmeleri istenmiştir.

Şekil 3.5’te katılımcılardan %18’inin çok iyi düzeyde ve %46’sının iyi düzeyde kart ekstrelerinde yer alan bilgileri anlayabildikleri görülmektedir. Katılımcıların %33’ü orta düzeyde anladıklarını belirtirken, %3’lük bir kesim kart ekstrelerinde yer alan bilgileri anlamada kötü olduklarını belirtmektedir.

Aşağıda gösterilmekte olan şekil 3.6’da katılımcıların kredi kartından nakit çekim işlemi yapma durumlarına yönelik soruya verdikleri cevaplara yer verilmektedir.

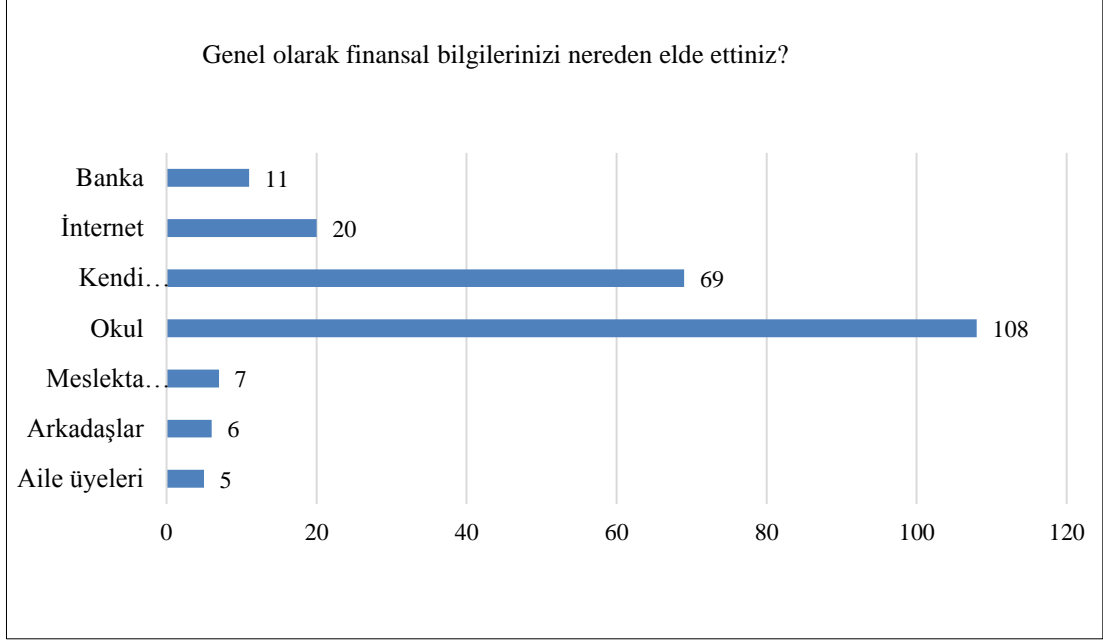

Şekil 3.6. Kredi Kartı Nakit Çekim İşlemi Sorusuna Verilen Cevaplar

Bu maddede katılımcılara kredi kartlarından nakit çekimi işlemi yapıp yapmadıkları sorulmuş ve “ayda bir”, “haftada bir”, “nadiren” ve “hiç yapmam” seçeneklerinden birini seçmeleri istenmiştir.

Şekil 3.6’da görüldüğü üzere katılımcılardan %51’i hiç nakit çekim yapmadıklarını belirtirken %45’i nadiren bu işlemi yaptıklarını belirtmiştir. Katılımcılardan %4’ünün ayda bir nakit çekim işlemi yaptığı görülmektedir.

Aşağıda gösterilmekte olan şekil 3.7’de katılımcıların finansal bilgilerini nereden elde ettiklerine yönelik verdikleri cevaplar gösterilmektedir.

Şekil 3.7. Finansal Bilgileri Elde Etme Şekline Yönelik Verilen Cevaplar

Bu maddede katılımcılardan finansal bilgilerini genel olarak nasıl elde ettikleri sorulmuş; “Banka”, “İnternet”, “Okul”, “Meslektaşlar”, “Arkadaşlar” ve “Kendi hayat tecrübem” seçeneklerinden biri ile yanıt vermeleri istenmiştir.

Şekil 3.7’de görüldüğü üzere katılımcıların %47,8’i finansal bilgilerini okul eğitimlerinden elde ettiklerini belirtirken %30,5’i kendi hayat tecrübelerinden elde ettiklerini belirtmişlerdir. Devamında katılımcıların finansal bilgileri elde etme sorusuna %8,8 ile internetten, %4,9 ile bankalardan, %3,1’i meslektaş, %2,7 arkadaş ve %2,2 aile üyeleri seçenekleri ile cevap verdikleri görülmektedir.

3.3.3 Katılımcıların İleri Düzey Finansal Bilgi ve Davranışlarına Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcılardan finansal okuryazarlık, finansal bilgi ve davranışlara yönelik verilen ifadelere katılma düzeyleri sorulmuş ve “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum”, “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerinden biri ile cevaplamaları istenmiştir.

Tablo 3.8. Katılımcıların Yatırıma Yönelik Bilgi Düzeyleri

		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Fikrim Yok		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Hisse senedi yatırımları Tahvile göre daha risklidir.	2	0,9	19	8,4	91	40,3	59	26,1	55	24,3
2	Yatırım alanlarından en cazip olanı altındır	22	9,7	56	24,8	51	22,6	58	25,7	39	17,3

Tablo 3.8 incelendiğinde “hisse senedi yatırımlarının tahvil yatırımına göre daha risklidir” ifadesine doğru cevap veren katılımcılar toplam katılımcıların %50,4’ünü oluşturmaktadır. İfadeyle ilgili fikri olmayan katılımcılar %40,3’lük bir kısım oluştururken yanlış cevap veren katılımcılar %9,3’ünü oluşturmaktadır.

Tablo 3.8’de yer alan “Yatırım alanlarından en cazip olanı altındır” ifadesine katılımcıların %42,9’u katılırken %22,6’sı fikrinin olmadığını, %34,5’i ise katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3.9. Katılımcıların Finansal Davranış ve Eğilimleri

		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Fikrim Yok		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Kişisel bütçe planlaması yaparım	-	-	10	4,4	6	2,7	105	46,5	105	46,5
2	Faturalarımı zamanında öderim	-	-	12	5,3	3	1,3	89	39,4	122	54
3	Gazetede ekonomi ve finans bölümü okurum	16	7,1	85	37,6	42	18,6	46	20,4	37	16,4
4	Dünyadaki ve Türkiye’deki finansal gelişmeleri takip ederim	4	1,8	33	14,6	33	14,6	100	44,2	56	24,8
5	Sektördeki finansal gelişmeleri takip ederim	3	1,3	27	11,9	30	13,3	98	43,4	68	30,1
6	İşletmenin mali tablolarına hakimim	2	0,9	8	3,5	22	9,7	105	46,5	89	39,4
7	Döviz kurlarındaki dalgalanmanın	2	0,9	23	10,2	47	20,8	83	36,7	71	31,4

	işletmemiz üzerindeki etkilerine hakimim										
8	Rezervasyonlar için internet ve Acenteler gibi birçok kuruluşla çalışmaktayız	2	0,9	13	5,8	13	5,8	80	35,4	118	52,2
9	İşletmemizin başarısı ile rakiplerimizi düzenli olarak karşılaştırırız.	-	-	41	18,1	35	15,5	64	28,3	86	38,1

Tablo 3.9 incelendiğinde katılımcılardan %7,1'inin kişisel bütçe planlaması yapmadığı anlaşılmaktadır. Toplam katılımcıların %93 gibi büyük bir fark ile harcamaları için kişisel bütçe planlaması yaptıkları tespit edilmiştir.

Katılımcılar %93,4 ile faturalarını zamanında ödediklerini belirtmiş, katılımcıların %1,3'ü fikrim yok cevabını verdiğini, %5,3'ü ise faturalarını zamanında ödemediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun fatura ödemelerini zamanında gerçekleştirdikleri görülmüştür.

Gazetelerdeki ekonomi ve finans ile ilgili bölümleri okumakla ilgili maddeye katılımcılar %63,3 ile okumadıklarını belirtirken katılımcıların %36,7 ile gazeteden ekonomi ve finans bölümlerini okuduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğunun ekonomik ve finansal gelişmeleri gazeteden takip etmedikleri söylenebilir.

Katılımcıların %69'u Dünyada ve Türkiye'de yaşanan finansal gelişmeleri takip ettiklerini belirtirken %14,6'sı fikrinin olmadığını belirtmiş ve %16,4'si bu gelişmeleri takip etmediklerini belirtmiştir. Yine katılımcıların %73,5'i Turizm sektöründeki finansal gelişmeleri takip ettiklerini belirtirken %13,3'ü fikrinin olmadığını ve %13,2'si sektördeki finansal gelişmeleri takip etmediklerini belirtmiştir.

Katılımcıların, %85,9'unun mali tablolar üzerindeki hakimiyetleri olduğu görülürken %9,7'si fikrinin olmadığını, %4,4'ü ise işletmenin mali tabloları üzerinde herhangi bir hakimiyetleri bulunmadığını belirtmiştir. Döviz kurlarında meydana gelen dalgalanmanın işletmeleri üzerindeki etkilerini yorumlayabilen katılımcılar tüm katılımcıların %68,1'ini oluştururken, katılımcıların %31,9'u bu durumu yorumlayamadıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan Turizm konaklama işletmesi

müdürleri ve/veya sahiplerinden %87,6'sı rezervasyonları için internet siteleri ve turizm acenteleri ile çalıştıklarını belirtirken %12,4'ü bu kuruluşlarla çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Yine katılımcılardan %66,4'ü işletmelerinin başarılarını sektördeki diğer rakipleri ile karşılaştırırken %33,6'sı böyle bir kıyaslama yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Aşağıdaki tablo 3.10'da katılımcılardan tabloda verilen finansal araçları ve kavramları bilme durumları sorulmuş, “Hiç Bilmiyorum”, “Duydum ama Ayrıntısını Bilmiyorum” ya da “İyi Biliyorum” seçeneklerinden 1 tanesi ile cevap vermeleri istenmiştir.

Tablo 3.10. Katılımcıların Finansal Kavramları Bilme Durumları

		Hiç Bilmiyorum		Duydum ama Ayrıntısını Bilmiyorum		İyi Biliyorum	
		f	%	f	%	f	%
1	Mortgage	35	15,5	116	51,3	75	33,2
2	İnternet bankacılığı	4	1,8	28	12,4	194	85,8
3	Emeklilik fonları	40	17,7	111	49,1	75	33,2
4	Vadeli İşlemler	13	5,8	109	48,2	104	46
5	Banka kredisi	2	0,9	29	12,8	195	86,3
6	Vadesiz Mevduat	2	0,9	13	5,8	211	93,4
7	Hisse Senedi Yatırımı	35	15,5	128	56,6	63	27,9
8	Tahvil Yatırımı	50	22,1	120	53,1	56	24,8
9	Yatırım Fonu	41	18,1	117	51,8	68	30,1
10	Kredi Kartı	4	1,8	7	3,1	215	95,1
11	Havale-EFT	2	0,9	3	1,3	221	97,8
12	Nakit Akım Tablosu	16	7,1	72	31,9	138	61,1
13	Bilanço	13	5,8	51	22,6	162	71,7
14	Borçlu Cari Hesap	17	7,5	70	31	139	61,5

Katılımcıların tablo 3.10'da finansal kavramlar ve araçlarla ilgili verdikleri cevaplar incelendiğinde 75 katılımcı “Mortgage” için iyi biliyorum seçeneğini işaretlerken (%33,2), 116 katılımcının (%51,3) konuyla alakalı ayrıntılı bilgisinin olmadığı, 35 katılımcının ise (%15,5) hiç bilmediği görülmektedir. Katılımcılardan 194'ü (85,8) internet bankacılığını iyi bildiğini belirtirken, 28 kişi (%12,4) bildiğini fakat ayrıntısına hakim olmadığını, 4 kişi ise (%1,8) hiç bilmiyorum şeklinde cevapladığı görülmektedir. Emeklilik fonlarıyla ilgili maddeye katılımcılar 75 kişi ile (%33,2) iyi biliyorum şeklinde cevaplarırken 111 katılımcı ayrıntılı bilgisi olmadığını (%49,1) 40 katılımcı ise (%17,7) hiç bilmediğini belirtmiştir. Vadeli işlemler incelendiğinde katılımcılardan 104 kişi (%46) iyi bildiğini belirtirken 109 kişi

(%48,2) duyduğunu ancak ayrıntısını bilmediğini, 13 kişi ise (%5,8) bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Banka kredisini katılımcılardan 195 kişinin (%86,3) iyi bildiği görülmektedir. Yine katılımcılar vadesiz mevduat hesabı maddesine 211 kişi gibi büyük bir çoğunlukla (%93,4) iyi biliyorum cevabını vermişlerdir.

Hisse senedi, tahvil ve yatırım fonu maddelerine bakıldığında katılımcıların yarısından fazlasının duydum ama ayrıntısını bilmiyorum şeklinde yanıtladığı görülmektedir. Katılımcılar kredi kartı, havale ve EFT maddelerine %90'ın üzerinde bir çoğunlukla iyi biliyorum şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Finansal tablo isimleri ile ilgili maddelere bakıldığında katılımcılardan %61,1'inin nakit akım tablosunu iyi biliyorum şeklinde işaretlerken %31,9'unun duydum ama ayrıntısını bilmiyorum ve %7,1'inin hiç bilmiyorum şeklinde yanıtladıkları görülmektedir. Bilanço maddesi incelendiğinde 162 katılımcının (%71,7) iyi biliyorum şeklinde yanıtlarken 51 katılımcının (%22,6) hâkim değilim, 13 katılımcının (%5,8) ise hiç bilmiyorum şeklinde yanıtladığı görülmektedir. Katılımcılar borçlu cari hesapla ilgili maddeye 139 kişi ile (%61,5) iyi biliyorum cevabını verirken 70 kişi (%31) ayrıntısını bilmiyorum, 17 katılımcı ise (%7,5) hiç bilmiyorum şeklinde yanıt vermiştir.

Genel olarak katılımcıların ileri düzey finansal bilgi ve davranışlarına yönelik bulgular incelendiğinde; yatırım alanında bilgi eksikliği olduğu ortaya çıkmış, konaklama yöneticisi ve/veya işletme sahibi olan katılımcıların mali tablolar ve işletme üzerinde etkili olabilecek unsurlar hakkında yeterli düzeyde hazırlıklı ve bilgili olmadıkları görülmüştür. Katılımcıların çoğunluğu gerek Türkiye ve dünyadaki gerek ise turizm sektörü içerisindeki ekonomik ve finansal gelişmeleri takip ettiklerini belirtirken bu gelişmeleri gazete üzerinden takip etmedikleri belirlenmiştir. Katılımcıların genel olarak yatırım ve birikim konularında eksik oldukları, temel düzey bankacılık ve finans kavramlarını bilme düzeylerinin düşük olduğu ortaya çıkmaktadır.

3.3.4 Katılımcıların Demografik Özellikleri ile Temel Finansal Bilgi, Tutum ve Davranışları Arasındaki İlişkiler

Bu bölümde katılımcıların demografik özellikleri ile finansal bilgi, tutum ve davranışları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Demografik veriler ile anket içerisinde yer alan madde ve ifadeler arasındaki ilişkiler incelenmek üzere ki-kare (chi-square)

testi uygulanmış ve bulgular tablolar aracılığı ile sunulmuştur. Ki-kare (chi-square) testi iki veya daha fazla değişken grubu arasında anlamlı ve/veya bağlı bir ilişkinin varlığını incelemek için kullanılır, $P < 0,05$ şartı sağlandığında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir (Kalaycı, 2010: 90).

Demografik değişkenler ile temel faiz bilgisi sorusuna verilen cevaplar ki-kare (chi-square) ile test edilmiş ve sonuçlar aşağıdaki tablo 3.11’de gösterilmiştir.

Tablo 3.11. Temel Faiz Bilgisinin Demografik Özellikler Değişkenine Bağlı Olup Olmadığının Belirlenmesine Yönelik Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Demografik Değişkenler	Doğru Cevap Verenler (%)	Doğru Cevap Veremeyenler (%)	X ²	df	p
Yaş	26-35	74	4,581	2	,333
	36-45	73			
	46 ve üzeri	76			
Aylık gelir	2000-4000 TL	64	1,711	3	,212
	4000-6000 TL	74			
	6000-8000 TL	77			
	8000 TL ve üzeri	74			
Eğitim	Ön Lisans	55	9,014	4	,027
	Lisans	73			
	Yüksek Lisans	84			

Tablo 3.11’de Konaklama işletmecisi ve/veya sahiplerinin temel faiz sorusuna verdikleri cevaplar doğru ve yanlış cevap olmak üzere demografik özelliklerine göre ayrıştırılarak gösterilmektedir.

Temel faiz bilgisi ile yaş değişkeni arasında bağımlı ve anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($x^2=4,581$, $df=2$, $p=,333$). Aylık gelir değişkeni ile temel faiz bilgisi ifadesi arasında bağımlı anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. ($x^2=1,711$, $df=3$, $p=,212$). Bir diğer değişle temel faiz bilgisi katılımcıların aylık gelirlerine göre farklılık göstermemektedir. Eğitim düzeyinin temel faiz bilgisi ifadesi ile ilişkisini incelemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda bağımlılık anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir ($x^2=9,014$, $df=4$, $p=,027$). Buradan temel faiz bilgisinin eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Ki-kare test sonuçları incelendiğinde, basit faiz hesaplama/temel faiz bilgisini ölçme ifadesinde cinsiyet, yaş, aylık gelir ve görev değişkenleriyle anlamlı bir ilişki görülmezken, eğitim düzeyi arttıkça soruya verilen doğru cevaplarında pozitif yönde arttığı görülmektedir. Katılımcılardan en yüksek doğru cevap veren grubun mali işler sorumluları olduğu, işletme yöneticileri/müdürleri ile sahip/ortakların birbirlerine yakın oranlarda doğru cevaplar verdikleri tespit edilmiştir.

Demografik değişkenler ile faiz oranı ve tahvil fiyatı ilişkisini bilme düzeyinin karşılaştırılması amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonuçları aşağıdaki tablo 3.12’de gösterilmektedir.

Tablo 3.12. Faiz Oranı ve Tahvil Fiyatı İlişkisini Bilme Düzeyinin Demografik Özellikler Değişkenine Bağlı Olup Olmadığının Belirlenmesine Yönelik Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Demografik Değişkenler	Doğru Cevap Verenler (%)	Doğru Cevap Veremeyenler (%)	X ²	df	p
Yaş	26-35	26	6,268	2	,044
	36-45	42			
	46 ve üzeri	27			
Aylık gelir	2000-4000 TL	12	9,915	3	,019
	4000-6000 TL	27			
	6000-8000 TL	43			
	8000 TL ve üzeri	35			
Eğitim	Ön Lisans	9	19,880	4	,000
	Lisans	28			
	Yüksek Lisans	63			
Görevi	İşletme Sahibi/Ortağı	33	13,296	4	,001
	İşletme Müdürü	29			
	Mali İşler Sorumlusu	82			

Tablo 3.12’de Konaklama işletmesi yöneticisi ve/veya sahiplerinin “Faiz oranı – tahvil fiyatı ilişkisi” sorusuna verdikleri cevaplar doğru ve yanlış cevap olmak üzere demografik özelliklerine göre sınıflandırılarak gösterilmektedir.

Faiz oranı ve tahvil fiyatı ilişkisini bilme düzeyinin yaş değişkeni ile aralarında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı incelemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir ($x^2=6,268$, $df=2$, $p=,044$). Bu sonuç, katılımcıların yaşlarının faiz oranı-tahvil fiyatı ilişkisini bilme üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Katılımcıların aylık gelirlerindeki artış ile faiz oranı-tahvil fiyatı ilişkisini bilme arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiş ve

anlamli ve bagimli bir iliski gorulmüstür. ($x^2=9,915$, $df=3$, $p=,019$). Eğitim durumunun faiz oranı ve tahvil fiyatı iliskisini bilme düzeyi ile aralarında anlamlı bir iliskinin olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda anlamlı bir iliski gözlemlenmiştir ($x^2=19,880$, $df=4$, $p=,000$). Buradan eğitim düzeyine göre faiz oranı-tahvil fiyatı iliskisi sorusuna verilen cevapların farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Katılımcının görevi değişkeninin faiz oranı-tahvil fiyatı ifadesi ile iliskisi incelemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda anlamlı bir iliski gözlemlenmiştir ($x^2=13,296$, $df=4$, $p=,001$). Bir diğer değişle faiz oranı-tahvil fiyatı sorusuna verilen cevapların katılımcıların işletmedeki görevlerine göre farklılık gösterdiği şeklinde yorum yapılabilir.

Sonuç olarak “Faiz oranı- Tahvil Fiyatı İlişkisi” ifadesinin cinsiyet değişkeni ile arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamış, erkek ve kadın katılımcıların birbirlerine yakın oranda doğru cevaplar verdikleri gözlemlenmiştir. Tablo 3.11 ve tablo 3.12’de görüldüğü üzere eğitim düzeyi değişkeninin doğru cevap verme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun faiz oranları ve tahvil fiyatı iliskisi sorusuna yanlış cevap vermeleri dikkat çekmektedir. Katılımcılardan en yüksek doğru cevap veren grubun mali işler sorumluları olduğu, işletme yöneticileri ile sahip/ortakların birbirlerine yakın oranlarda doğru ve yanlış cevaplar verdikleri görülmektedir.

Grup ortalamalarından hangilerinin farklı olduğunu görmek için kullanılabilir varyans analizi sonrası çoklu karşılaştırma yöntemleri mevcuttur. Bu yöntemlere “Post-Hoc” yöntemler adı verilir ve bu yöntemler yardımıyla hangi veri grup ya da grupların farklılığa neden olduğunu, ortalamaları arasındaki farkları belirlemek mümkündür (Gürsul ve Çilengir: 2011). Aşağıda verilen Tablo 3.13’te, katılımcıların demografik özellikleri ile faiz oranı ve tahvil fiyatı arasındaki ilişkiyi bilme düzeylerindeki farklılıkların hangi gruplar arasında ortaya çıktığını belirlemeye yönelik yapılan post-hoc analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.13. Katılımcıların Görevleri ve Eğitim Düzeyleri Alt Gruplarının Faiz Oranı ve Tahvil Fiyatı İlişkisini Bilme Düzeylerini Gösteren Ki-Kare Sonrası Post-hoc Analizi Sonuçları

		n	z	x²	p
Eğitim Düzeyi	Ön Lisans	11	-1,7	2,89	1,41
	Lisans	183	-2,6	6,76	0,20
	Yüksek Lisans	32	<u>3,9</u>	<u>15,21</u>	<u>0,00</u>
Görevi	İşletme Sahibi/Ortağı	45	0,2	0,04	0,98
	İşletme Müdürü	170	-1,9	3,61	0,16
	Mali İşler Sorumlusu	11	<u>3,6</u>	<u>12,96</u>	<u>0,00</u>

Tablo 3.13'te görüldüğü üzere, piyasa faiz oranı ve tahvil fiyatı ilişkisine en yüksek katkıyı alt gruplardan $p < 0,05$ değerinde yüksek lisans mezunu katılımcıların oluşturduğu görülmektedir ($x^2=15,21$; $p=0,00$). Katılımcıların görevlerinin alt gruplarından anlamlılığa en yüksek katkıyı mali işler sorumlularının oluşturduğu görülmektedir ($x^2=12,96$; $p=0,00$). Diğer alt gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Demografik değişkenler ve kredi kartı kullanım bilgisi arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla ki-kare (chi-square) testi yapılmış ve sonuçlar aşağıda tablo 3.14'te gösterilmiştir.

Tablo 3.14. Demografik Değişkenler ile Kredi Kartı Kullanım Bilgisi Düzeyleri Karşılaştırmasına Yönelik Ki-kare Testi Sonuçları

Demografik Değişkenler	Doğru Cevap Verenler (%)	Doğru Cevap Veremeyenler (%)	X²	df	p	
Yaş	26-35	65	35	5,943	4	,203
	36-45	74	26			
	46 ve üzeri	71	29			
Aylık gelir	2000-4000 TL	68	32	10,501	3	,043
	4000-6000 TL	61	39			
	6000-8000 TL	76	24			
	8000 TL ve üzeri	77	23			
Eğitim	Ön Lisans	9	91	26,884	4	,000
	Lisans	71	29			
	Yüksek Lisans	81	19			
Görevi	İşletme Sahibi/Ortağı	62	38	3,521	2	,096
	İşletme Müdürü	70	30			
	Mali İşler Sorumlusu	91	9			

Tablo 3.14’te Konaklama işletmecisi ve/veya sahiplerinin “Kredi Kartı Kullanım Bilgisi” sorusuna verdikleri cevaplar doğru ve yanlış cevap olmak üzere demografik özelliklerine göre ayrıştırılarak gösterilmektedir.

Kredi kartı kullanımı bilgisi ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını ölçmek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır ($\chi^2=5,943$, $df=4$, $p=,203$). Aylık gelir değişkeni ile “Kredi Kartı Kullanım Bilgisi” ifadesi arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir ($\chi^2=10,501$, $df=3$, $p=,043$). Buradan kredi kartı kullanım bilgisinin aylık gelir düzeyine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyi değişkeniyle “Kredi Kartı Kullanım Bilgisi” ifadesi arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir ($\chi^2=26,884$, $df=4$, $p=,000$). Buradan kredi kartı bilgisinin eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği ve eğitim düzeyi arttıkça kredi kartı bilgisi sorusuna verilen doğru cevapların sayısının da arttığı görülmektedir. Katılımcıların işletmedeki görevleri ile “Kredi kartı kullanım bilgisi” ifadesi arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır ($\chi^2=3,521$, $df=2$, $p=,096$).

Sonuç olarak kredi kartı kullanım bilgisinin cinsiyet, yaş ve görev değişkenleriyle aralarında anlamlı bir ilişkisine rastlanmazken eğitim düzeyinin ve aylık gelirin kredi kartı kullanım bilgisi sorusu ile anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkisi olduğu gözlemlenmektedir. İfadeye en yüksek oranda doğru yanıtı yine mali işler sorumlusu olarak görev yapan katılımcıların verdiği; İşletme müdürlerinin ve/veya işletme sahibi ve ortaklarının yakın oranlarda doğru ve yanlış cevap verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 3.15. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri Alt Gruplarının Kredi Kartı Kullanım Bilgisi İlişkisine Katkı Düzeylerini Gösteren Ki-Kare Sonrası Post-hoc Analizi Sonuçları

		n	z	χ^2	p
Eğitim Düzeyi	Ön Lisans	11	4,5	<u>20,25</u>	<u>0,00</u>
	Lisans	183	-1,1	1,21	0,55
	Yüksek Lisans	32	-1,6	2,56	0,28

Tablo 3.15 incelendiğinde, katılımcıların kredi kartı kullanım bilgisinin eğitim düzeylerine göre farklılaşmasına ön lisans mezunlarının yol açtığı, lisans mezunları

ile yüksek lisans mezunları arasında anlamlı istatistiksel bir farklılığın olmadığı görülmektedir. ($\chi^2=20,25$; $p=0,00$).

Tablo 3.16. Demografik Değişkenlere Göre Harcama Araçları Bilgisi Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımları

Demografik Değişkenler		Doğru Cevap Verenler	Doğru Cevap Veremeyenler
Cinsiyet	Erkek	167	9
	Kadın	48	2
Yaş	26-35	90	3
	36-45	85	3
	46 ve üzeri	40	5
Aylık gelir	2000-4000 TL	25	-
	4000-6000 TL	83	5
	6000-8000 TL	79	3
	8000 TL ve üzeri	28	3
Eğitim	Lise	-	-
	Ön Lisans	7	4
	Lisans	176	7
	Yüksek Lisans	32	-
	Doktora	-	-
Görevi	İşletme Sahibi/Ortağı	41	4
	İşletme Müdürü	163	7
	Mali İşler Sorumlusu	11	-

Tablo 3.16’da Konaklama işletmecisi ve/veya sahiplerinin “Harcama Araçları Bilgisi” sorusuna verdikleri doğru ve yanlış cevap sayıları gösterilmektedir.

Tablo 3.16 incelendiğinde katılımcıların çoğunun harcama araçları ile ilgili soruya doğru yanıtlar verdikleri görülmektedir. Harcama araçları bilgisi ile cinsiyet, yaş, aylık gelir ve görev değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Eğitim düzeyi değişkeni ile harcama araçları bilgisi ifadesi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir ($\chi^2=25,633$, $df=2$, $p=,000$). Bu sonuç ile harcama araçları bilme durumunun eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği, eğitim düzeyi yükseldikçe harcama araçlarını bilme durumlarının da arttığı şeklinde yorum yapılabilir.

Sonuç olarak katılımcıların çoğunun “Harcama Araçları Bilgisi” sorusuna doğru cevap verdikleri görülmektedir. Görevi mali işler sorumlusu olan katılımcılardan yanlış cevap veren kimsenin olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.17. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri Alt Gruplarının Harcama Araçları Bilgisi İlişkisine Katkı Düzeylerini Gösteren Ki-Kare Sonrası Post-hoc Analizi Sonuçları

		n	z	x²	p
Eğitim Düzeyi	Ön Lisans	11	5,0	<u>25,00</u>	<u>0,00</u>
	Lisans	183	-1,5	2,25	0,32
	Yüksek Lisans	32	-1,4	1,96	0,38

Tablo 3.17 incelendiğinde, katılımcıların harcama araçları bilgisinin eğitim düzeylerine göre farklılaşmasına ön lisans mezunlarının yol açtığı, lisans mezunları ile yüksek lisans mezunları arasında anlamlı istatistiksel bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($x^2=25,00$; $p=0,00$).

3.3.5 Araştırmanın Hipotezlerine Yönelik Bulgular

Konaklama işletmelerinde yönetici ve/veya işletme sahibi sıfatıyla görev yapan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine katkıda bulunacağı düşünülen 10 çift yönlü hipotezdeki ifadelerin ilişkilerini incelemek için ki-kare (chi-square) ve korelasyon (correlation) testleri uygulanarak analizlerine yer verilmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile temel finansal bilgi sorusuna verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını test etmek amacıyla ki-kare (chi-square) testi uygulanmış ve sonuçlar aşağıdaki tablo 3.18’de gösterilmiştir.

Tablo 3.18. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri ile Temel Finansal Bilgileri Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz

		Doğru Cevap Verenler (%)	Doğru Cevap Veremeyenler (%)	Toplam (%)	X²	df	p
Eğitim Düzeyi	Ön Lisans	36	64	100	21,213	2	,000
	Lisans	47	53	100			
	Yüksek Lisans	75	25	100			
Toplam		49,6	50,4	100			

Tablo 3.18’de görüldüğü üzere, $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde katılımcıların eğitim düzeyi ile finansal bilgileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmaktadır ($p=0,00$). Buna göre “H1: Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin finansal bilgi düzeyleri eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların eğitim düzeyleri arttıkça temel düzeydeki finansal bilgilerinin de arttığı görülmektedir. Bu sonuç; Kaya (2015),

Gencan (2018) ve Kaderli vd. (2016) tarafından yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar ile uyumludur.

Tablo 3.19. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri Alt Gruplarının Temel Finansal Bilgi İlişkisine Katkı Düzeylerini Gösteren Ki-Kare Sonrası Post-hoc Analizi Sonuçları

		n	z	x²	p
Eğitim Düzeyi	Ön Lisans	11	4,5	<u>20,25</u>	<u>0,00</u>
	Lisans	183	-1,1	1,21	0,55
	Yüksek Lisans	32	-1,6	2,56	0,28

Tablo 3.19 incelendiğinde, katılımcıların temel finansal bilgilerinin eğitim düzeylerinde göre farklılaşmasına ön lisans mezunlarının yol açtığı, lisans mezunları ile yüksek lisans mezunları arasında anlamlı istatistiksel bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların yaşları ile yatırım araçlarına dair bilgileri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını test etmek için ki-kare (chi-square) testi uygulanmış ve sonuçlar aşağıdaki tablo 3.20’de gösterilmiştir.

Tablo 3.20. Katılımcıların Yaşları ile Yatırım Araçları Bilgisi Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz

		Doğru Cevap Verenler (%)	Doğru Cevap Veremeyenler (%)	Toplam (%)	X²	df	p
Katılımcının yaşı	26-35	45	55	100	4,318	2	,115
	36-45	59	41	100			
	46 ve üzeri	44	56	100			
Toplam		49,6	50,4	100			

Tablo 3.20’de görüldüğü üzere, katılımcıların yaşları ile yatırım araçları bilgileri arasında, $p < 0,5$ anlamlılık düzeyinde bir ilişkiye rastlanılamamıştır ($p=0,115$). Buna göre ilgili “H2: Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticilerinin yaşları ile yatırım araçlarına dair bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi reddedilmiştir. Buna göre; katılımcıların yaşlarının, yatırım araçlarını bilme durumları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç; Lusardi (2008) ve Mitchell (2009) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları ile uyumlu iken Kartal (2009) ve Dağdelen (2017) bulduğu sonuçlar ile farklılık göstermektedir.

Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartı limitleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla uygulanan Spearman's rho korelasyon (correlation) analizi sonuçları aşağıda tablo 3.21'de gösterilmektedir.

Tablo 3.21. Katılımcıların Gelir Düzeyleri ile Kredi Kartı Limitleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz

Aylık Geliriniz	Kredi Kartı Limitiniz	Korelasyon Katsayısı	P
2000-4000 TL	1000-5000 TL	,454(**)	,000
4000-6000 TL	5000-10000 TL		
6000-8000 TL	10000 TL üzeri		
8000 TL ve üzeri	Hiçbiri		

Tablo 3.21'de katılımcıların aylık gelirleri ile kredi kartı limitleri arasındaki anlamlılık değerinin $p < 0,05$ olduğu görülmektedir. Aylık gelir ve kredi kartı limiti değişkenleri arasında orta seviyede pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = ,454$, $p = ,000$). Buna göre “H3: Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin kredi kartı limitleri ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi kabul edilir. Pozitif yöndeki anlamlı bu ilişki aylık gelir arttıkça kredi kartı limitinin de arttığı şeklinde yorumlanabilmektedir. Bu sonuç; Kaderli, vd. (2016) ve Özkul ve Tapşın (2010) tarafından yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar ile uyumludur.

Kredi kartı ekstrelerinde yer alan bilgileri anlama durumu ile kredi kartı kullanım süreleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla uygulanan Spearman's rho korelasyon (correlation) analizi sonuçları aşağıda tablo 3.22'de gösterilmektedir.

Tablo 3.22. Katılımcıların Kredi Kartı Kullanım Süreleri ile Hesap Ekstresinde Yer Alan Bilgileri Anlama Durumlarına Yönelik Analiz

Kredi Kartı Kullanım Süreleri	Hesap Ekstresindeki Bilgileri Anlama Düzeyi	Korelasyon Katsayısı	P
3-5 yıl	Çok İyi	,202(**)	,002
5-7 yıl	İyi		
7-10 yıl	Orta		
10 yıl ve üzeri	Kötü		
Hiçbiri	Çok Kötü		

Tablo 3.22'de katılımcıların kredi kartı kullanım süreleri ile hesap ekstrelerindeki bilgileri anlama düzeyleri arasındaki anlamlılık değerinin $p < 0,05$ olduğu görülmektedir. Kredi kartı kullanım süreleri ile hesap ekstrelerindeki bilgileri anlama durumu arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = ,202$, $p = ,002$). Buna göre “ H4: Konaklama işletmesi sahipleri

ve/veya işletme yöneticisinin kredi kartı kullanım süreleri ile ekstre bilgilerini anlama düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi kabul edilir. Pozitif yöndeki bu ilişki kredi kartı kullanım süresi arttıkça, kart ekstresinde yer alan bilgileri anlama düzeyinin de arttığı şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç; Tuğay ve Başgül (2007) tarafından yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar ile uyumludur. Kaderli vd. (2016) yaptığı çalışma sonucunda ise bu ilişkinin negatif yönde anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim düzeyi ile hesap ekstresinde yer alan bilgileri anlama düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla uygulanan Spearman’s rho korelasyon (correlation) analizi sonuçları aşağıda tablo 3.23’te gösterilmektedir.

Tablo 3.23. Eğitim Düzeyi ile Hesap Ekstresinde Yer Alan Bilgileri Anlama Durumuna Yönelik Analiz

Hesap Ekstresindeki Bilgileri Anlama Düzeyi	Eğitim Düzeyi	Korelasyon Katsayısı	P
Çok İyi	Lise	,377(**)	,000
İyi	Ön Lisans		
Orta	Lisans		
Kötü	Yüksek Lisans		
Çok Kötü			

Tablo 3.23’te katılımcıların hesap ekstrelerinde yer alan bilgileri anlama düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasındaki anlamlılık değerinin $p < 0.05$ olduğu görülmektedir. Hesap ekstresindeki bilgileri anlama durumu ile eğitim düzeyi arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = ,377$, $p = ,000$). Buna göre “H5: Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin eğitim düzeyi ile kredi ve/veya banka kartı ekstresinde yer alan bilgileri anlama düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi kabul edilir. Pozitif yönlü bu ilişki, eğitim düzeyi arttıkça hesap ekstresinde yer alan bilgileri anlama düzeyinin de arttığı şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç; Tuğay ve Başgül (2007), Bayram, (2010) ve Kaderli vd. (2016) tarafından yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar ile uyumludur.

Eğitim düzeyi ile kişisel bütçe planlaması hareketi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla uygulanan Spearman’s rho korelasyon (correlation) analizi sonuçları aşağıda tablo 3.24’te gösterilmektedir.

Tablo 3.24. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri ile Kişisel Bütçe Planlamaları Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz

Eğitim Düzeyi	Kişisel Bütçe Planlaması Yapar mısınız?	Korelasyon Katsayısı	P
Lise	Kesinlikle katılıyorum	,245(**)	,000
Ön Lisans	Katılıyorum		
Lisans	Fikrim yok		
Yüksek Lisans	Katılmıyorum		
	Kesinlikle katılmıyorum		

Tablo 3.24’te katılımcıların eğitim düzeyleri ile kişisel bütçe planlaması durumları arasındaki anlamlılık değerinin $p < 0.05$ olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyleri ile kişisel bütçe planlama hareketleri arasında zayıf düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = ,245$, $p = ,000$). Buna göre “H6: Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin eğitim düzeyleri ile kişisel bütçe planlama eylemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi kabul edilir. Pozitif yönlü bu ilişki katılımcıların eğitim düzeyleri arttıkça kişisel bütçe planlama hareketlerinde de artış olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç; Lusardi (2008), Kaderli vd. (2016) ve Yılmaz ve Aslan (2020) tarafından yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar ile uyumlu iken Barış (2016) elde ettiği sonuçlar ile farklılık göstermektedir.

Katılımcıların yaşları ile kişisel bütçe planlamaları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla uygulanan Spearman’s rho korelasyon (correlation) analizi sonuçları aşağıda tablo 3.25’te gösterilmektedir.

Tablo 3.25. Katılımcıların Yaşları ile Kişisel Bütçe Planlaması Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz

Katılımcının Yaşı	Kişisel Bütçe Planlaması Yapar mısınız?	Korelasyon Katsayısı	P
26-35	Kesinlikle katılıyorum	,047	,479
36-45	Katılıyorum		
46 ve üzeri	Fikrim yok		
	Katılmıyorum		
	Kesinlikle katılmıyorum		

Tablo 3.25’te katılımcıların yaşları ile kişisel bütçe planlaması durumları arasındaki anlamlılık değerinin $p > 0.05$ olduğu görülmektedir. Bu da katılımcıların yaşları ile kişisel bütçe planlama hareketleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını göstermektedir ($r = ,047$, $p = ,479$). Buna göre, “H7: Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin yaşları ile kişisel bütçe planlama

eylemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi reddedilmiştir. Bu sonuç; Lusardi ve Mitchell (2007) ve Lusardi (2009) tarafından yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar ile uyumludur.

Katılımcıların işletmedeki görevleri ile kişisel bütçe planlamaları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla uygulanan Spearman’s rho korelasyon (correlation) analizi sonuçları aşağıda tablo 3.26’da gösterilmektedir.

Tablo 3.26. Katılımcıların Görevleri ile Kişisel Bütçe Planlaması Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz

Katılımcının Görevi	Kişisel Bütçe Planlaması Yapar mısınız?	Korelasyon Katsayısı	P
İşletme Sahibi/Ortağı	Kesinlikle katılıyorum	,140	,035
İşletme Müdürü	Katılıyorum		
Mali İşler Sorumlusu	Fikrim yok		
	Katılmıyorum		
	Kesinlikle katılmıyorum		

Tablo 3.26’da katılımcıların görevleri ile kişisel bütçe planlama durumları arasındaki anlamlılık değerinin $p>0.05$ olduğu görülmektedir. Bu da katılımcıların işletmedeki görevleri ile kişisel bütçe planlama hareketleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermektedir ($r = ,140$, $p = ,035$). Buna göre, “H8: Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin görevleri ile kişisel bütçe planlama eylemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi reddedilmiştir.

Katılımcıların bireysel bütçe planlama hareketleri ile faturaları zamanında ödemeleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla uygulanan Spearman’s rho korelasyon (correlation) analizi sonuçları aşağıda tablo 3.27’de gösterilmektedir.

Tablo 3.27. Katılımcıların Bireysel Bütçe Planlamaları ve Fatura Ödemeleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz

Kişisel Bütçe Planlaması Yapar mısınız?	Faturalarımı Zamanında Öderim	Korelasyon Katsayısı	P
Kesinlikle katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	,784(**)	,000
Katılıyorum	Katılıyorum		
Fikrim yok	Fikrim yok		
Katılmıyorum	Katılmıyorum		
Kesinlikle katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum		

Tablo 3.27’de katılımcıların bireysel bütçe planlama hareketleri ile faturalarını zamanında ödeme durumları arasındaki anlamlılık değerinin $p<0.05$ olduğu

görülmektedir. Katılımcıların bireysel bütçe planlama hareketleri ile faturalarını zamanında ödemeleri arasında yüksek düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = ,784$, $p = ,000$). Buna göre, “H9: Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin kişisel bütçe planlaması yapma durumları ile faturalarını düzenli ödeme eylemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi kabul edilir. Bu sonuç, katılımcılardan bütçe planlaması yapanların faturalarını da zamanında ödedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma kapsamındaki tüm hipotezler kabul edilme ve reddedilme durumlarına göre hipotez numaralarıyla birlikte aşağıdaki tablo 3.28’de gösterilmektedir.

Tablo 3.28. Araştırmanın Hipotez Durumlarına Yönelik Tablo

No	Varsayım/Hipotez	Kabul	Ret
1	Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin finansal bilgi düzeyleri eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	
2	Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticilerinin yaşları ile yatırım araçlarına dair bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.		×
3	Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin kredi kartı limitleri ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	
4	Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin kredi kartı kullanım süreleri ile ekstre bilgilerini anlama düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	
5	Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin eğitim düzeyi ile kredi ve/veya banka kartı ekstresinde yer alan bilgileri anlama düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	
6	Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin eğitim düzeyleri ile kişisel bütçe planlama eylemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	
7	Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin yaşları ile kişisel bütçe planlama eylemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.		×
8	Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin görevleri ile kişisel bütçe planlama eylemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.		×
9	Konaklama işletmesi sahipleri ve/veya işletme yöneticisinin kişisel bütçe planlaması yapma durumları ile faturalarını düzenli ödeme eylemleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	
Toplam = 9 (H) = 6 kabul, 3 ret.			

Tablo 3.28’de görüldüğü üzere oluşturulan 9 varsayımdan 6 tanesi yapılan testler sonucunda kabul edilirken 3 adet varsayımın reddedilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Finansal okuryazarlığın öneminin gün geçtikçe artmasıyla birlikte gerek ülke gerek dünya ekonomilerinde vazgeçilmez bir yere sahip olan turizm sektörü içerisindeki konaklama işletmeleri yöneticilerinin de finansal okuryazar olma düzeyleri son derece önemlidir. Konaklama işletmelerinin sürdürülebilir bir finansal yönetim ve doğru stratejiler ile başarıya giden yolda en gerekli yeteneklerden biri şüphesiz yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri olacaktır.

Bu çalışmada Orta Karadeniz Bölgesinde bulunan konaklama işletmeleri sahip ve/veya yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri araştırılmıştır. Finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla konaklama işletmesi sahipleri/ortakları ve işletme yöneticilerine anket uygulanmıştır. Uygulanan anketin amacı, katılımcıların demografik özelliklerini, temel finansal araçlara dair bilgilerini, finansal araçları kullanımlarını, temel faiz, borçlanma, finansal kavramları bilme ve finansal alışkanlıkları gibi çalışma için önemli verileri elde etmektir.

Bulgular bölümünün ilk kısmında katılımcılara cinsiyet, yaş, aylık gelir, eğitim düzeyi, görevi, kredi kartı kullanımı, kullanım süresi ve limitleri, işletmenin kimin tarafından yönetildiği, işletme bünyesinde mali işlerden sorumlu bir personelin varlığı, işletme çalışan sayısı bulgularının yüzde ve frekans analizlerine yer verilmiştir. Demografik özelliklere ait yüzde frekans analizleri incelendiğinde konaklama işletmesi yöneticisi ve/veya sahibi olarak görev yapan kadın bireylerin sayısının orta Karadeniz Bölgesinde erkeklere göre önemli oranda az olduğu görülmüştür. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu 26-45 yaş aralığındadır. Katılımcıların tamamı yükseköğrenim görmüş olup, 32 kişi (%14) yüksek lisans mezunudur. Örneklemdeki katılımcıların %75'i işletme müdürlerinden oluşmakta iken, işletme sahibi/ortağı olan katılımcılar %20'yi, mali işler sorumluları ise %5'i temsil etmektedir. Çalışmanın büyük çoğunluğunu konaklama işletmesi idarecileri ve sahiplerinden oluştuğunu söylemek mümkündür. Kredi kartı kullanımı incelendiğinde, katılımcıların %95'inin aktif bir şekilde kredi kartı kullandığı görülmektedir.

Orta Karadeniz Bölgesinde yer alan konaklama işletmelerinin çoğunluğunda işletme sahiplerinin ve/veya yatırımcıların ilgili konaklama işletmelerinin yönetiminde işletme müdürleriyle birlikte aktif bir şekilde bulunurken %39'unda

ilgili işletme müdürünün tek başına işletmeyi yönettiği görülmektedir. Geriye kalan 29 işletmenin yalnız işletme sahip/sahipleri tarafından yönetildiği görülmüştür. Araştırma kapsamındaki işletmelerin %70'i bünyesinde mali işlerinden sorumlu ayrı bir personel ile çalışırken %30'u dışarıdan destek alarak muhasebe işlemlerini idame ettikleri görülmüştür. Bu da katılımcıların %30'unun işletme yönetimi ile mali ve finansal iş yükünü beraber idare ettiklerini göstermektedir. Çalışan sayılarına bakıldığında genel olarak 20 ve altında personel ile konaklama işletmelerinin idare edildiği söylenebilmektedir.

Çalışma bulgularının ikinci kısmında katılımcıların temel düzey finansal bilgilerini ölçme amacıyla kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar yüzde frekans ile gösterilmiştir. Temel faiz bilgisine verilen yanıtlara göre katılımcıların çoğunun basit faiz hesaplama konusunda sorunlarının olmadığı ancak toplam katılımcıların %25'inin bu soruya yanlış cevap verdikleri görülmüştür. Piyasa faiz oranları-Tahvil fiyatları ilişkisine verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun bilgisinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Kredi kartıyla ilgili elde edilen verilere göre katılımcıların %31'inin kredi kartı ödemeleriyle ilgili yanlış/eksik bilgiye sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Katılımcılar, harcama araçları kullanımına yönelik soruya %94 oranında "vadeli mevduat" seçeneğini kullanarak doğru cevap vermişlerdir. Katılımcıların temel harcama araçları konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcıların hesap/kart ekstrelerinde yer alan bilgileri anlama düzeyleri incelendiğinde çoğunluğun iyi düzeyde ekstrelerdeki terimleri ve verileri anlayabildikleri ortaya çıkmıştır. Kredi kartı nakit çekimiyle ilgili soruya katılımcılar %51 ile nakit çekim işlemi yapmadıklarını belirtirken geri kalan katılımcılar (%49) nadiren de olsa nakit çekim işlemi yaptıklarını belirtmiştir. Kredi kartı nakit çekim faiz oranları yüksek olmasına rağmen katılımcı işletme müdürü ve/veya işletme sahip ve ortaklarının bu işlemi uygulaması dikkat çekmekte ve rasyonel olmayan finansal kararlar verebildiklerini göstermektedir. Finansal bilgiyi elde etme yolları incelendiğinde katılımcıların yarıya yakını (%48) mevcut bilgilerini okuldan edindiklerini belirtirken diğer bir çoğunluk (%30) finansal bilgilerini kendi hayat tecrübeleri ve seçimleri ile edindiklerini belirtmiştir. Finansal bilgiyi elde etme yolları okul ve hayat tecrübesinden sonra internet, bankalar, aile üyeleri ve arkadaşlar şeklinde sıralanmaktadır. Finansal bilginin, bireylerin kendilerine ve yönettikleri

işletmelere fayda sağladığı kadar, eksik ve yanlış bilgilerin finansal açıdan zarar verebileceği de unutulmamalıdır. Bu sebeple finansal bilginin elde edildiği yöntem kadar kaynağın güvenilirliği de önemli bir etkidir.

Çalışma bulgularının üçüncü kısmında katılımcıların finansal bilgi ve davranışlarını ölçmeye yönelik veriler yer almaktadır. Hisse senetleri tahvil yatırımına göre daha risklidir ifadesine tüm katılımcıların %9,3'ü ifadeye yanlış cevap verdiği görülmüştür. Katılımcıların %49,6'sının hisse senetleri ve tahviller ile ilgili bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Katılımcıların %43 ünün altını en cazip yatırım alanı olarak gördüğü belirlenmiştir. Finansal davranış ve eğilimleri incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun (%93) kişisel harcamaları için bütçe planlaması, gelir-gider defteri tutma alışkanlıklarının olduğu görülmektedir. Katılımcıların %94'ü büyük bir çoğunlukla faturalarını zamanında ödediklerini belirtmiştir. Gazetede ekonomi ve finans bölümü okurum ifadesine verilen cevaplara bakıldığında katılımcıların %63'ünün ekonomik ve finansal gelişmeleri gazeteden takip etmedikleri görülmektedir. Katılımcıların %69'u dünyadaki ve Türkiye'deki finansal gelişmeleri takip ettiklerini %73,5'unun da sektördeki finansal gelişmeleri takip ederek yeniliklerden haberdar oldukları görülmektedir.

Konaklama işletmesi yöneticileri/sahiplerinin mali tablolara hakim olma durumları incelendiğinde büyük bir çoğunluğunun (%86) işletmelerinin mali tablolarını anlama ve analiz etme yetkinlikleri iyi olduğunu, katılımcıların %14'ünün ise hakim değilim şeklinde cevap verdikleri görülmüştür. Döviz kurlarındaki dalgalanmanın işletme üzerindeki etkilerine hakim olma durumları incelendiğinde katılımcıların %68 ile dövizdeki değişimlerin etkilerine hakim olduğu görülürken katılımcıların %32'sinin döviz kurlarındaki dalgalanmaların getireceği etkilere hazırlıklı olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların %88'inin rezervasyon işlemleri için interneti ve turizm acenteleri ile çalıştıklarını belirtmiştir. Bu da katılımcı işletmelerin büyük bir çoğunluğunun aktif olarak online acente, rezervasyon siteleri vb. turistik araçları kullandığını göstermektedir. Katılımcıların %66'sı işletmelerinin başarıları ile rakip işletmeleri kıyasladıklarını belirtmiştir. İşletmelerin birbirlerinden haberdar olmama durumları rekabeti de etkileyeceğinden katılımcıların başarıları kıyaslama rakamlarının yetersiz olduğu görülmüştür.

Finansal kavramları bilme durumlarına yönelik bulgulardan Mortgage kavramına katılımcıların büyük çoğunluğunun bilgi sahibi olmadığı ortaya çıkmaktadır. İnternet bankacılığı kavramını katılımcıların çoğunluğunun iyi bildiği görülmüştür. Emeklilik fonları kavramına katılımcılar %33 ile iyi biliyorum, %49 ile duydum ama ayrıntısını bilmiyorum, %18 ile de hiç bilmiyorum cevabını verdikleri görülmüştür. Bu durum katılımcıların emeklilik fonlarıyla ilgili bilgi düzeylerinin zayıf olduğunu göstermektedir. Vadeli işlemlere katılımcılar çoğunlukla %46 ile iyi biliyorum ve %48 ile duydum ama ayrıntısını bilmiyorum cevabını vermişlerdir. Katılımcıların çoğunun banka kredisi ve vadesiz mevduat kavramlarını iyi bildikleri görülmüştür. Katılımcılar hisse senedi ve Tahvil yatırımı kavramlarına çoğunlukla duydum ama ayrıntısını bilmiyorum cevaplarını vermişlerdir. Bu da konaklama işletmesi yöneticilerinin bu yatırım araçları hakkında bilgi düzeylerinin zayıf olduğunu göstermektedir. Yatırım fonu kavramına katılımcıların %30'u iyi biliyorum cevabını verirken %52'si duydum ama ayrıntısını bilmiyorum, %18'i ise hiç bilmiyorum cevabını vermişlerdir. Buradan elde edilen bulgular katılımcıların yatırım fonlarını bilme durumlarının zayıf olduğunu göstermektedir. Katılımcıların kredi kartı, havale ve EFT gibi finansal kavramları genel olarak iyi bildiklerini belirtmişlerdir.

Nakit akım tablosu ve bilanço gibi finansal tablolara ait kavramlara verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların %72'sinin bilanço kavramına iyi biliyorum cevabını verirken, %23'ünün bu kavrama aşına olduğu ancak ayrıntısını bilmediği, %6'sının ise hiç bilmediği görülmüştür. Nakit akım tablosu ve borçlu cari hesap kavramlarına katılımcıların çoğunun duydum ama ayrıntısını bilmiyorum şeklinde cevap verdiği görülmüş, bu kavramları bilen katılımcıların sayısının bilmeyenlere göre daha az olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların finansal tablolarla ilgili kavramları bilme durumuna yönelik bu bulgular genel olarak konaklama işletmesi yöneticileri ve/veya işletme sahiplerinin bu konularda yetersiz bilgiye sahip olduklarını göstermektedir.

Demografik değişkenler ile temel faiz bilgisine verilen cevaplara ait bulgular incelendiğinde eğitim düzeyi ile temel faiz bilgisi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmış, eğitim düzeyi arttıkça soruya verilen doğru cevap sayılarının da arttığı gözlemlenmiştir. Katılımcıların görevlerine göre temel faiz bilgileri arasındaki ilişki incelendiğinde en yüksek sayıda doğru cevabı mali işlerden sorumlu katılımcıların

verdiği görülmüştür. Faiz oranları ve tahvil fiyatları ilişkisine verilen cevaplar demografik olarak ayrıldığında yaş, eğitim, aylık gelir ve görev değişkenleri ile arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmıştır. Katılımcıların yaş grubu, aylık geliri, eğitim düzeyleri arttıkça faiz oranı-tahvil fiyatı ilişkisine daha doğru cevaplar verdikleri gözlemlenmiştir. Kredi kartı kullanım bilgisi sorusuna ait bulgular incelendiğinde katılımcıların cinsiyet, yaş ve görev gibi demografik değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki görülmezken aylık gelir ve eğitim düzeyi değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. Katılımcıların eğitim düzeyleri ve gelirleri arttıkça kredi kartı ödemeleri ile ilgili verilen doğru cevapların arttığı görülmektedir. Harcama araçlarıyla ilgili soruya katılımcılar çok yüksek oranda doğru cevap vermiştir. Eğitim düzeyinin arttıkça harcama bilgisine verilen doğru cevaplar da artmıştır.

Çalışma bulgularının son bölümünü tez çalışmasının hipotezlerinin sınanması sonucunda elde edilen veriler oluşturmaktadır. Katılımcıların temel finansal bilgiler ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı ve bağımlı bir ilişki bulunmuştur. Bu da eğitim düzeyi arttıkça finansal bilgi düzeyinin de arttığı yönündeki hipotezi doğrulamaktadır. Katılımcıların yaş grupları ile finansal araçlar hakkındaki bilgileri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Bu durum yaş değişkeninin finansal araçları bilme üzerinde bir etkisinin olmadığını sonucunu göstermektedir. Katılımcıların aylık gelirleri ile kredi kartı limitleri arasında zayıf da olsa anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkiye rastlanılmıştır. Katılımcıların kredi kartı limitleri ile aylık gelirleri arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. Katılımcıların kredi kartı kullanma süreleri ile hesap ekstrelerinde yer alan bilgileri anlama düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, kredi kartı kullanım süresi arttıkça ekstrede yer alan bilgileri anlama düzeyinde de bir artış gözlemlenmiştir. Katılımcıların eğitim düzeyleri ile hesap ekstrelerinde bilgileri anlama düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuş, eğitim düzeyi arttıkça hesap ekstrelerindeki bilgileri anlama düzeylerinde de artış olduğu gözlemlenmiştir. Bireysel bütçe planlaması ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait bulgular incelendiğinde eğitim seviyesi yüksek olan katılımcıların bireysel bütçe planlamasına daha çok önem verdikleri gözlemlenmiştir. Bütçe planlaması ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Katılımcıların görevlerine göre bütçe planlaması yapma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Son olarak katılımcıların faturaları düzenli ödeme

durumları ile bireysel bütçe planlamaları arasında yüksek seviyede pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Genel olarak eğitim düzeyinin, finansal araçları bilme ve kullanma durumunun, finansal ve ekonomik gelişmeleri takip etme düzeyinin finansal okuryazarlık üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç olarak Orta Karadeniz Bölgesindeki konaklama işletmeleri yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinde önemli eksiklikler olduğu belirlenmiştir. Defter tutma, güncel finansal araçlar ve finansal tablolar ile faiz bilgisi ve yatırım araçları mevcut çalışmada katılımcıların en çok eksik olduğu konular olarak görülmektedir.

Konaklama işletmesi yöneticileri ve/veya işletme sahipleri gerek gerek istihdam açığını kapatmak gerek ise döviz girdisi sağlayarak ülke cari açığının kapatılmasına katkı sağlamak açısından çok önemli pozisyonlarda görev yapan bireylerdir. Finansal okuryazarlık düzeyi de işletmelerin sürekliliği, başarısı ve performansları üzerinde çok önemli bir rol oynamaktadır. İşletmeyi yöneten kimselerin vereceği kararlara ve uyguladıkları yönetim politikalarına göre işletmenin ömrü ve verimliliği değişim göstermektedir. İşletmelerin amaçlarına ulaşabilmesindeki en önemli etkenlerden bazıları finansal araçları doğru kullanabilme, bütçeleme, borçlanma, finansal gelişmeleri ve çevre unsurları takip etme olarak görülmektedir. Bu konulardaki eksikliklerin ilgili finansal okuryazarlık eğitimleri ile giderilmesi hem genel olarak turizm sektörü açısından hem de etkili bir yönetim ve sürdürülebilirlik açısından hayati önem taşımaktadır. Bu tez çalışması barındırdığı veriler sayesinde konaklama işletmecisi veya işletme sahibi olarak görev yapan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerindeki eksiklikleri göstererek bu durumun düzeltilmesi ve finansal bilgilerin güncellenerek finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesine katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

Çalışmanın bulgularından anlaşılacağı üzere bireylerin finansal açıdan eksik oldukları ve yanlış bildikleri konuların saptanması ileride verilecek olan finansal eğitimin kapsamının belirlenmesi açısından faydalıdır. Finansal okuryazarlık konusundaki en büyük sıkıntı, finansal okuryazarlığa en çok ihtiyaç duyanların bu durumun farkında olmamasıdır (Gökmen, 2012:106). Gelecekte Türkiye'nin diğer bölgelerindeki konaklama işletmeleri yöneticileri, sezonluk ve sürekli personel, turizm fakültesi öğrencileri üzerinde uygulanılacak finansal okuryazarlık düzeyi belirleme araştırmaları, hem turizm sektörü hem de sektöre yetiştirilen öğrencilerin eksikliklerini belirleyebilme açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Akademik

destek ve işletmelerin bağlı olduğu birimlerin ortaklığı ile yüz yüze gerçekleştirilecek finansal eğitim çalışmalarını hem turizm sektörü için hem de genel olarak ülkedeki finansal okuryazarlık düzeyinin artmasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- International Organization Of Securities Commissions (IOSCO). (2021, 05 10). *About-iosco*. www.iosco.org: https://www.iosco.org/about/?subsection=about_iosco
- Akçay, Ü. ve Güngen, R. (2014). *Finansallaşma, borç krizi ve çöküş*. Ankara: Note Bane.
- Akgül, A. ve Osman, Ç. (2005). *İstatistiksel analiz teknikleri: SPSS'de işletme yönetimi uygulamaları* (Cilt 2). Ankara: Ofset.
- Akın, A. vd. (2012). *Turizm sektörünün ekonomideki yeri ve önemi*. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 4(7), 63-81.
- Akkuş, B. (2010). *Finansal yönetim "paraya hükmetmenin sırrı"* (Cilt 2). İstanbul: Kumsaati Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Alkaya, A. ve Yağlı, İ. (2015). *Finansal okuryazarlık - finansal bilgi, davranış ve tutum: neşehir hacı bektaş veli üniversitesi İİBF öğrencileri üzerine bir uygulama*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(40), 585-599.
- Altıntaş, K. M. (2008). *Bireysel yatırımcılar açısından finansal eğitimin önemi: "toplumda finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi ve bireylerde asgari finans oluşturulma süreci"*. İstanbul: TSEV (Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı yayınları).
- Andoh, F. and Nunoo, J. (2012). Sustaining small and medium enterprises through financial service utilization: does financial literacy matter? *Washington: Agricultural & Applied Economics Association's 2012 Annual Meeting.*, 1-28.
- Australia and New Zealand Banking Group (ANZ Bank). (2008). *ANZ survey of adult financial literacy in australia*. www.anz.com.
- Atkinson, A. and Messy, F. A. (2011). Assessing financial literacy in 12 countries: an OECD pilot exercise. *Netspar*, 1(14), 1-27.
- Aydın, A. (2018). Türkiye'de finans eğitimi ve finansal okuryazarlık üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 1(1), 12-20.
- Aydın, N. vd. (2015). Paranın zaman değeri finansal yönetim 4. Ünite 2. Baskı. Asal Birkan. Şubat 23, 2021 tarihinde <https://slideplayer.biz.tr/slide/2675391/> adresinden alındı
- Bahçuvan, S. (2011). Okuryazar olmalıyım. *Boryab Dergisi*, 31-43.
- Barış, S. (2016). Finansal okuryazarlık ve bütçeleme davranışı: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *TESAM Akademi Dergisi*, 3(2), 13-38.
- Barmaki, N. (2015). *Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: hacettepe üniversitesi örneği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/Aile ve Tüketici Bilimleri.
- Bayram, S. S. (2010). *Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: anadolu üniversitesi öğrencileri üzerine bir uygulama*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayram, S. S. (2014). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: anadolu üniversitesi öğrencileri üzerine bir uygulama. *Business & Management Studies: An International Journal*, 2(2), 105-135.
- Baysa, E. (2015). *Finansal okuryazarlık ve banka müşteri segmentasyonları üzerine bir uygulama*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe-Finansman Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi).
- Bilici, İ. (2014). *Medya okuryazarlığı ve eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Borodich, S. et al. (2016). Comparative analysis of the levels of financial literacy among students in the U.S, Belarus, and Japan. *Journal of Economics and Economic Education Research*, 11(3), 71-86.
- Bozkurt, K. vd. (2015). Destinasyonların turizm gelirlerindeki farklılıkları etkileyen faktörler: kavramsal bir yaklaşım. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6(12), 441-466.
- Bruhn, M. and Zia, B. (2011). Stimulating managerial capital in emerging markets: the impact of business and financial literacy for young entrepreneurs. *Journal of Development Effectiveness*, 5(2), 232-266.
- Büyüköztürk, Ş. vd. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. vd. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Calamato, M. P. (2010). *Learning financial literacy in the family*. San Jose: SJSU Scholar Works.
- Capuano, A. and Ramsay, İ. (2011). *What causes suboptimal financial behaviour? An exploration of financial literacy, social influences and behavioural economics*. Melbourne: Financial Literacy Project.
- Chen, H. and Volpe, R. (1998). An analysis of personal financial literacy among collage students. *Financial Services Review*, 7(2), 107-128.
- Coşkun, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin finansal davranış ve tutumlarının belirlenmesi: finansal okuryazarlık algıları üzerine Bir Araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 5(7), 2247-2258.
- Çakıcı, M. vd. (1999). *Temel istatistik*. İzmir: Özal Matbağası.
- Dağdelen, T. (2017). *Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve aydın ilindeki serbest muhasebeciler mali müşavirler üzerine bir uygulama*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe-Finansman Programı.
- Er, B. ve Çetintaş, M. (2018). İşçilerde finansal okuryazarlık: finansal bilgi, tutum ve davranış eksenli bir araştırma. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-dergi*, 1(2).
- Er, F. vd. (2014). Lisans eğitim programlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisinin araştırılması: Türkiye örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-125.
- Ercan, M. K. ve Ban, Ü. (2014). *Finansal yönetim* (Cilt 8). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ercan, S. ve Apan, M. (2017). Beş faktör kişilik özelliklerinin finansal okuryazarlık üzerine etkisinin yol analizi ile belirlenmesi: Lisans düzeyindeki işletme öğrencileri üzerine bir araştırma. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(16), 177-202.
- Ergün, B. vd. (2014). Finansal okuryazarlık: İşletme bölümü öğrencileri üzerine bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 847-864.
- Fernandes, D. et al. (2014). Financial literacy, financial education, and downstream financial behaviors. *Management Science*, 60(8), 4-7.
- Fettahoğlu, S. (2015). Hane halkının finans eğitimi ve finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine kocaali'nde bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 17(67), 101-116.
- Figueira, F. (2007). *The european commission and financial capability: Simplifying financial services*. ECRI Policy Briefs No. 2 (policy paper).

- Financial Industry Regulatory Authority (FINRA). (2003). *NASD investor literacy research: Executive summary*. Finra Foundation.
- Finansal Okuryazarlık Derneği (FODER). (2012). *Finansal okuryazarlık ve erişim derneği*. fo-der.org: <https://www.fo-der.org/> adresinden alındı
- Fox, J. et al. (2005). Building the case for financial education. *The Journal of Consumer Affairs*, 39(1), 195-214.
- Gencan, M. (2018). *Turizm sektörü kobilerinde finansal okuryazarlık: Trabzon ili örneği*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Global Forest Expert Panels (GFEP), (2009). *Financial education, financial capabilities: Are they different?* Financial Education.
- Goel, İ. and Khanna, S. (2014). Financial education as tool to achieve financial literacy. *ZENITH International Journal of Multidisciplinary Research*, 4(11), 72-79.
- Gökmen, H. (2012). *Finansal okuryazarlık* (Cilt 1). İstanbul: Hiperlink yayınları.
- Güler, E. (2015). *Hane halkının finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Sakarya örneği*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmış Tez).
- Güneş, F. (1994). Okur-yazarlık kavramı ve kriterleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(2), 499-502.
- Gürsul, F. ve Çilengir, S. (2011). *Bilimsel araştırmalarda SPSS uygulamalı veri analizi ve yorumlanması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. *Elementary Education Online*, 16(3), 935-948.
- Hae, Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: Assessing normal distribution (2) Using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 38(1), 52-54.
- Hastings, J. et al. (2013). Financial literacy, financial education and economic outcomes. *Reset: The Science of Crisis and Recovery*(5), 347-373.
- Hayta, A. (2011). *Aile Finans Sistemi İlişkileri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hilgert, M. and Hogarth, J. (2002). *Financial knowledge, experience and learning preferences: Preliminary results from a new survey on financial literacy*. Consumer Interest Annual.
- Hung, A. et al. (2009). *Defining and measuring financial literacy*. Cambridge: RAND Labor and Population Working Papers.
- Huston, S. (2009). Measuring financial literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296.
- International Forum for Investor Education (IFIE). (2018). *International forum for investor education*. www.worldinvestorweek.org: [https://www.worldinvestorweek.org/regional.php?org=International%20Forum%20for%20Investor%20Education%20\(IFIE\)](https://www.worldinvestorweek.org/regional.php?org=International%20Forum%20for%20Investor%20Education%20(IFIE)) adresinden alındı
- Işık, İ. (2011). *Dünyada ve Türkiye'de finansal hizmetlere erişim ve finansal eğitim*. <http://www.tcmb.gov.tr>.
- Kaderli, Y. vd. (2016). Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Türk silahlı kuvvetleri emekli personeli üzerinde bir araştırma. *Finans ve Bankacılık Çalışmaları Dergisi*, 5(5), 52-70.
- Kahraman, Y. (2015). *Erciyes üniversitesi öğrencileri üzerine finansal okuryazarlık araştırması*. Muğla: Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi).

- Kaiser, T. and Menkhoff, L. (2017). Does financial education impact financial literacy and financial behavior, and if so, when? *The World Bank Economic Review*, 3(31), 611-630.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (5. Baskı b.). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kandır, S. vd. (2008). Türk turizm sektöründe büyüme göstergelerinin turizm işletmelerinin finansal performansına etkisinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 211-237.
- Karaağaç, A. (2015). *Finansallaşma sürecinde finansal okuryazarlık*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi).
- Karabacak, S. (2016). Türk kurumsal yönetim yapısı düzleminde finansal okuryazarlığın şirket yönetim kurulları iş süreçlerindeki rolü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(3), 1-8.
- Kartal, Y. (2019). *Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık, finansal tutum ve davranış düzeylerinin belirlemeye yönelik bir araştırma: Necmettin Erbakan Üniversitesi Örneği*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, A. (2015). *Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenebilmesine yönelik bir araştırma: İzmir ili örneği*. İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaygısız, N. (2019). Son 10 yılda dünyada ve Türkiye’de turizm (2018-2019). *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(19), 607-626.
- Kezar, A. and Yang, H. (2010). The importance of financial literacy. *About Campus*, 15-21.
- Kılıç, Y. (2016). *Finansal okuryazarlık ve finansal refahın belirleyicileri: Gaziantep ve çevre illeri için yapısal eşitlik modeli uygulaması*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı (Doktora Tezi).
- Kılıç, Y. vd. (2015). Finansal okuryazarlık: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(66), 129-150.
- Klapper, L. et al. (2012). *Financial literacy and the financial crisis*. Netspar Discussion Papers.
- Kocabıyık, T. ve Teker, T. (2018). Finansal okuryazarlık: Süleyman demirel üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 117-144.
- Kolp, R. and Rodriguez, R. (1996). *Finansal yönetim*. (A. İ. Karacan, Çev.) Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları.
- Krechovska, M. (2015). Financial literacy as a path to sustainability. *Západočeská univerzita v Plzni*(2), 3-12.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilim Araştırmaları Dergisi*, 284-298.
- Kutukiz, D. ve Özden, C. (2018). Kadın girişimciliği ve finansal okuryazarlığın kadın girişimciler üzerindeki etkisi. *OPUS- Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(8), 349-365.
- Leifels, A. and Metzger, G. (2015, Ekim 6). *KFW Research focus on economics*. Temmuz 26, 2020 tarihinde [www.kfw.de: https://www.kfw.de/Center/Konzernthemen/Research/PDF-Dokumente-Fokus-Volkswirtschaft/Fokus-](https://www.kfw.de/Center/Konzernthemen/Research/PDF-Dokumente-Fokus-Volkswirtschaft/Fokus-)

- Lusardi, A. (2008). *Financial literacy: An essential tool for informed consumer choice?* Cambridge: National Bureau of Economic Research. <http://www.nber.org/papers/w15469.pdf> adresinden alındı
- Lusardi, A. and Mitchell, O. (2007). Financial literacy and retirement preparedness: Evidence and implications for financial education. *National Association Business Economics*, 42(1), 35-44. 07 28, 2020 tarihinde <https://www.dartmouth.edu/~alusardi/Papers/FinancialLiteracy.pdf> adresinden alındı
- Lusardi, A. and Mitchell, O. (2008). Planning and financial literacy: How do women fare? *American Economic Review*, 98(2), 413-417.
- Lusardi, A. and Mitchell, O. (2009). *How ordinary consumers make complex economic decisions: Financial literacy and retirement Readiness*. 07 28, 2020 tarihinde [nber.org: http://www.nber.org/papers/w15350.pdf](http://www.nber.org/papers/w15350.pdf) adresinden alındı
- Lusardi, A. and Mitchell, O. (2011). *Financial literacy and planning: Implications for retirement wellbeing*. 07 28, 2020 tarihinde [nber.org: https://www.nber.org/papers/w17078.pdf](https://www.nber.org/papers/w17078.pdf) adresinden alındı
- Lusardi, A. and Mitchell, O. (2013). *The economic importance of financial literacy: Theory and evidence*. Cambridge: National Bureau of Economic Research.
- Lusardi, A. et al. (2009). *Financial literacy and financial sophistication among older americans*. Cambridge: National Bureau of Economic Research. <https://www.nber.org/papers/w15469.pdf> adresinden alındı
- Lusardi, A. et al. (2010). Financial literacy among the young: Evidence and implications for consumer policy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 358–380.
- Mandell, L. (2007). Financial literacy of high school students. (J. Xiao, Dü.) *Handbook of Consumer Finance Research*, 163-183.
- Mason, C. and Wilson, R. (2000). *Conceptualising financial literacy*. Loughborough: Loughborough University Business School Research Series .
- Matthew, M. (2012). A literature review on the effectiveness of financial education. *FRB Richmond Working Paper*, 3(7), 12-39.
- Mevsim, L. T. (2016). *Üniversite öğrencilerinde finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Erzincan üniversitesi örneği*. Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Moore, D. E. (2003). *Survey of financial literacy in washington state: Knowledge, behavior, attitudes and experiences*. Washington: Social and Economic Research Center.
- Mutegi, H. K. et al. (2015). Financial literacy and its impact on loan repayment by small And medium entrepreneurs. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 3(3), 1-28.
- Neveu, R. (1986). Fundamentals of managerial finance. *Managerial finance* (s. 552). içinde Ohio: South Western Publishing Co.
- Newbold, P. (2000). *İşletme ve iktisat için istatistik*. (Ü. Şenesen, Çev.) İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2002). *Annual report 2002*. 09 13, 2020 tarihinde [oecd.org: https://www.oecd.org/about/2080175.pdf](https://www.oecd.org/about/2080175.pdf) adresinden alındı

- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2005). *Improving financial literacy analysis of issues and policies*. Paris: OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2006). *OECD factbook 2006: Economic, environmental and social statistics*. Paris: VOCED Plus.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), O.-o. D., & International gateway for financial education (INFE), İ. (2012). *Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi Üst Düzey İlkeleri*. TCMB.
- Oehler, A. et al. (2012). *Entrepreneurial literacy: Empirical evidence*. Bamberg: https://www.researchgate.net/publication/262004741_Entrepreneurial_Literacy_Empirical_Evidence.
- Opuş, S. (2001). Turizmin ekonomik etkileri: Erzurum'daki turistik işletme belgeli konaklama tesislerinde bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(4), 37-58.
- Orton, L. (2007). *Financial literacy: Lessons from international experience*. Ottawa: Canadian Policy Research Networks Inc. (CPRN).
- Özgüler, İ. (2013). *Bireysel finansal kaynakların yönetiminde bir araç olarak finansal eğitimde dünya uygulamaları ve Türkiye karşılaştırması*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Özkul, F. ve Tapşın, G. (2010). *Kredi kartı kullanımı ile kullanılabilir gelirin tüketim üzerindeki etkisi ve Türkiye ekonomisi üzerine bir ampirik çalışma*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Muhasebe ve Finansman Dergisi.
- Öztürk, E. ve Demir, Y. (2015). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(68), 113-134.
- President's Advisory Council on Financial Literacy (PACFL). (2008). Annual report to the president. President's Advisory Council on Financial Literacy.
- Peng, T. et al. (2007). The impact of personal finance education delivered in high school and college courses. *Journal of Family and Economic Issues*, 265-284.
- Rand. (2009). *Working papers*. 11 09, 2020 tarihinde www.rand.org: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/working_papers/2009/RAND_WR708.pdf adresinden alındı
- Remund, D. (2010). Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276-295.
- SAGE. (2012). *Sage canadian small business financial literacy survey*. 05 11, 2020 tarihinde [sage.com](http://www.sage.com): <http://www.sage.com/na/~media/site/sagena/documents/surveys/Sage-Canadian-Small-Business-Financial-Literacy-Survey> adresinden alındı
- Samkin, G. (2014). Identifying the financial literacy skills necessary to run a small new zealand business. *e-Journal of Business Education & Scholarship of Teaching*, 8(1), 44-66.
- Sancak, İ. (2013). *Payları borsada işlem gören bankaların sermaye piyasası açısından gözetimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Saraç, E. (2014). *Finansal okuryazarlık ve dumlupınar üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi üzerine bir araştırma*. Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saraç, M. (2010). *Finansal yönetim*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. auzef.istanbul.edu.tr adresinden alındı

- Satoğlu, S. (2014). *Bireysel yatırımcıları koruma aracı olarak finansal okuryazarlık ve Türkiye uygulaması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı.
- Schagen, S. and Lines, A. (1996). Financial literacy in adult life: A report to the natwest group charitable trust. *NFER*, 36-45.
- Sezer, D. ve Demir, S. (2015). Yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeylerinin psikolojik yanlısamalar ile ilişkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 17(66), 69-88.
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), (2013). *Türkiyede finansal yeterlilik araştırması*. <http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.aspx?aid>.
- Şahin, M. ve Barış, S. (2017). Finansal okuryazarlık ve tasarruf davranışları: Kamu çalışanları üzerine bir inceleme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 77-103.
- Şarлак, Z. (2012). *Finansal okuryazarlık*. Ankara: Aile eğitim programı. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Taşçı, M. (2011). Okullarda temel finans eğitimi verilmesinin önemi, dünya uygulamaları, öneriler. *Sermaye Piyasası Dergisi*, 95-96.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB). (2011). *Dünya'da ve Türkiye'de finansal hizmetlere erişim ve finansal eğitim*. İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB). (2015). *Finansal eğitim*. İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (www.tcmb.gov.tr).
- Temizel, F. (2010). *Mavi yakalılarda finansal okuryazarlık*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Temizel, F. ve Özgüler, İ. (2015). Finansal eğitime bakış. *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*, 3(1), 1-16.
- Tennyson, S. and Nguyen, C. (2001). State curriculum mandates and student knowledge of personal finance. *The Journal of Consumer Affairs*, 35(2), 241-262.
- Terzi, H. ve Tütüncü, A. (2017). Turizm gelirleri ve dışa açıklık arasındaki ilişki: Türkiye örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(2), 79-107.
- Tomaskova, H. et al. (2011). Issues of financial literacy education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 365 – 369.
- Tuğay, O. ve Başgöl, N. (2007). Önemli bir finansman kaynağı olarak kredi kartları: kredi kartlarının kart sahiplerinin harcamaları üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik burdur ilinde bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 215-226.
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TURSAB). (2020). *Covid-19 sürecinde Türkiye ve dünya turizmi değerlendirmesi*.
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TURSAB). (2020, 12 26). www.tursab.org. tursab: <https://www.tursab.org.tr/istatistikler-icerik/turizm-geliri> adresinden alındı
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2006). Report. *Chapter 6*.
- UnidosUS, N. (2004). *Financial education in latino communities: an analysis of programs, products and results*. <http://www.unidosus.org>.
- United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (2020, 12 26). *United nations world tourism organization*. unwto.org: <https://www.unwto.org/taxonomy/term/347> adresinden alındı

- Varcoe, K. et al. (2005). Using a financial education curriculum for teens. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 61-70.
- Welch, C. and Braunstein, S. (2002). Financial literacy: an overview of practice, research, and policy. *Federal Reserve Bulletin*, 445-457.
- World Bank. (2010). *Financial literacy survey*. Sofia, Bulgaria: Alpha Research.
- World Travel and Tourism Council (WTTC). (2020, 12 26). *World travel and tourism council*. wttc.org: <https://wttc.org/Research/Economic-Impact> adresinden alındı
- Yılmaz, E. ve Aslan, T. (2020). Finansal okuryazarlık ve siirt üniversitesi öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(87), 181-202.
- Yılmaz, Y. ve Yılmaz, Y. (2005). Parametrik olmayan testlerin pazarlama alanındaki araştırmalarda kullanımı: 1995-2002 Arası yazın taraması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 177-199.

ÖZGEÇMİŞ

Fikret Oğuz Dincerol, Samsun 19 Mayıs Lisesi'ni bitirdikten sonra Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi Konaklama İşletmeciliği bölümünden 2017 yılında mezun oldu. 2018 yılında Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Anabilim dalında Yüksek Lisans programına başladı. Lisans ve Yüksek Lisans eğitimi boyunca çeşitli sektör ve kurumlarda çalışarak 8 yıllık iş tecrübesine sahip olan Fikret Oğuz Dincerol iyi düzeyde İngilizce ve temel düzeyde Rusça bilmektedir. Temel ilgi alanları; bilgisayar oyunları, müzik ve sinemadır.